

Kvalitet i dagtilbud

National undersøgelse af kvalitet i pædagogiske
læringsmiljøer og rammer i kommunale daginstitutioner for
3-5-årige børn

Undersøgelsesdesign, metode og bilagstabeller

Nanna Høygaard Lindeberg, Line Buer Bjerre,
Anne Toft Hansen, Kathrine Vixø, Astrid Lundby,
Freja Ditte Jakobsen og Mette Friis-Hansen

eva

Danmarks
evaluerings
institut

VIVE

Kvalitet i dagtilbud

– National undersøgelse af kvalitet i pædagogiske læringsmiljøer og rammer i kommunale daginstitutioner for

3-5-årige børn

Undersøgellesdesign, metode og bilagstabeller

© VIVE, EVA og forfatterne, 2025

e-ISBN: 978-87-7582-467-0

Modelfoto: Cathrine Ertmann/VIVE

Projekt: 302413

Finansiering: Børne- og Undervisningsministeriet

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

EVA

Danmarks Evalueringsinstitut

Holbæk Østre Skole

Tidemandsvvej 1

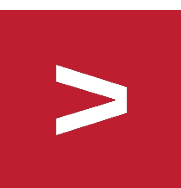
4300 Holbæk

www.eva.dk

VIVEs og EVAs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Indholdsfortegnelse

1	Introduktion	5
2	Formål og overordnet undersøgelsesdesign	7
3	Stikprøve af daginstitutioner for 3-5-årige børn	10
3.1	Repræsentativitetsanalyse	14
4	Indsamling og behandling af data fra kommuner	17
5	Observationsdata	19
5.1	Observationsredskaber til at belyse kvalitet i dagtilbud	20
5.2	Gennemførelse af observationer	31
5.3	Kvalitetssikring af data fra observationer	33
5.4	Kvalitative eksempler fra observationer	40
5.5	Daginstitutionspersonales perspektiver på at blive observeret	41
6	Data vedrørende dagtilbuddenes rammeforhold	45
6.1	Udvalgte rammeforhold	45
6.2	Indsamling, behandling og anvendelse af CPR-oplysninger for børn og pædagogisk personale	46
6.3	Indsamling og behandling af rammeforhold	46
6.4	Teknisk gennemgang af definitioner af rammeforhold	48
7	De kvantitative analysers datagrundlag og metode	56
7.1	Statistisk styrke af datagrundlaget	56
7.2	Statistiske metoder	57
8	Interviews	59
8.1	Datagrundlag	59
8.2	Gennemførelse af interviews med personale i daginstitutioner	60
8.3	Analysestrategi for interviewdata	61
	Litteratur	62

Bilag 1	Rammeforhold	66
Bilag 2	Rammeforhold fordelt på kategorier	69
Bilag 3	Normeringer for pædagogiske assistenter samt normeringer for pædagoger og pædagogiske assistenter samlet	82
	Årsnormering	82
	Dagsnormering	84
Bilag 4	Sammenhængsanalyser	89
Bilag 5	Supplerende sammenhængsanalyse	95
Bilag 6	Kvalitetsvurderinger af pædagogisk læringsmiljø	97
Bilag 7	Fokus i kvalitetsvurdering af pædagogiske læringsmiljøer	101
	Fokus i kvalitetsvurdering af 'relationer'	101
	Fokus i kvalitetsvurdering af 'leg og aktivitet'	103
	Fokus i kvalitetsvurdering af 'fysiske omgivelser'	104
Bilag 8	Plan til brug for gennemførelse af observationer på to stuer	106

1 Introduktion

Børne- og Undervisningsministeriet har bedt Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE) og Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) om at gennemføre en national undersøgelse af kvalitet i kommunale dagtilbud. Undersøgelsen gennemføres med udgangspunkt i aftalerne mellem regeringen og KL om kommunernes økonomi for 2022 og 2023, hvor det fremgår, at der igangsættes en kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet, der tager afsæt i reglerne om den styrkede pædagogiske læreplan (dagtilbudslovens §§ 8 og 9), den danske dagtilbudstradition og relevante data.

Formålet med kvalitetsundersøgelsen er overordnet at opnå systematisk indsigt i kvaliteten i kommunale dagtilbud på nationalt niveau, herunder rammerne og de pædagogiske læringsmiljøer. Undersøgelsen er gennemført i to dele. I den første del undersøgte vi kvaliteten i kommunale daginstitutioner og dagplejere for 0-2-årige børn (VIVE & EVA, 2023a). I den anden del, som denne metoderapport vedrører, undersøger vi kvaliteten i kommunale daginstitutioner for 3-5-årige børn. Undersøgelsens to dele er identiske på en række områder. Der er derfor også beskrivelser og afsnit i de to afrapporteringer, der er identiske.

Denne rapport har til formål at præsentere undersøgelsens design, data og metoder, herunder indsamlingen af observationsdata, rammedata fra de kommunale forvaltninger, registerdata og interviews med det pædagogiske personale.

I Kapitel 2 præsenteres undersøgelsens overordnede metodiske design.

I Kapitel 3 beskriver vi strategien for udtræk af en nationalt repræsentativ stikprøve af daginstitutioner for 3-5-årige børn, der er genstandsfelt for undersøgelsen.

Kapitel 4 beskriver dataindsamlingsprocessen.

Kapitel 5 gennemgår observationsdata, valg af observationsredskab, detaljer om udførelse af observationerne og vores validering af observationsdata.

Kapitel 6 indeholder beskrivelser af indsamling af data om rammeforhold, håndtering af data og teknisk gennemgang af definitionen af alle strukturelle rammeforhold. Kapitel 7 præsenterer de kvantitative metoder, der er anvendt i rapportens sammenhængsanalyser.

Kapitel 8 præsenterer datagrundlag og analysestrategi for de 10 interviews, der danner udgangspunkt for rapportens kvalitative analyser. Foruden de otte kapitler indeholder rapporten otte bilag:

- Bilag 1 indeholder tabeller med data vedrørende samtlige undersøgte ramme-
forhold.
- Bilag 2-Bilag 5 indeholder analyser af sammenhæng mellem rammeforhold og
kvalitet af de observerede pædagogiske læringsmiljøer i daginstitutioner.
- Bilag 6 indeholder oversigt over vurdering af det pædagogiske læringsmiljø for
daginstitutioner for 3-5-årige børn.
- Bilag 7 beskriver fokus i kvalitetsvurderingerne af pædagogiske læringsmiljøer.
- Bilag 8 viser den vejledende plan for observationer på to stuer i daginstitutio-
nerne.

2 Formål og overordnet undersøgelsesdesign

Undersøgelsen har til formål at besvare følgende undersøgelsesspørgsmål vedrørende kommunale dagtilbud for børn i alderen 3-5 år:

- Hvordan er kvaliteten af forskellige dimensioner af pædagogisk praksis i kommunale daginstitutioner for 3-5-årige børn? Herunder: Hvordan vurderer pædagogisk personale selv den observerede pædagogiske praksis, og hvilke pædagogiske intentioner ligger bag?
- Hvordan er kvaliteten af forskellige dimensioner af strukturelle rammer om de kommunale daginstitutioner for 3-5-årige børn?
- Er der sammenhæng mellem kvaliteten af pædagogisk praksis og de strukturelle rammer i de kommunale daginstitutioner for 3-5-årige børn?

Tabel 2.1 giver en oversigt over undersøgelsens delelementer, herunder delelementernes formål, fremgangsmåde og produkt.

Tabel 2.1 Oversigt over undersøgelsens delelementer

Delelement		Formål	Fremgangsmåde	Produkt
Træk af repræsentativ stikprøve	Indsamle CPR-numre og registerdata om baggrund for børn samt data om dagtilbudstype fra daginstitutionsregisteret.	Træk af en tilfældig stikprøve stratificeret på region og dagtilbudstype.	Anvendelse af data vedrørende dagtilbud i de fem regioner til stratificering af træk af dagtilbud til undersøgelsen.	Repræsentativ stikprøve af dagtilbud på 3-5-årige børns socioøkonomiske baggrundskarakteristika og dagtilbudstype.
Undersøgelse af kvalitet i daginstitutioner for 3-5-årige børn	Undersøgelse af kvalitet af pædagogiske læringsmiljøer i repræsentativ stikprøve.	Tilvejebringe aggregeret viden om kvaliteten af den pædagogiske praksis.	Observationer med udgangspunkt i redskabet KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner i 100 daginstitutioner.	Analyse af kvalitet af pædagogisk praksis i dagtilbud for 3-5-årige børn.
	Undersøgelse af de bagvedliggende pædagogiske intentioner i udvalgte daginstitutioner.	Belyse kontekstafhængige pædagogiske intentioner vedrørende eksempler på pædagogisk praksis, der observeres.	Interviews med personale i 10 kommunale daginstitutioner for 3-5-årige børn.	Viden om eksempler på pædagogiske intentioner bag den observerede praksis.
	Undersøgelse af rammeforhold i repræsentativ stikprøve.	Tilvejebringe aggregeret viden om udvalgte strukturelle forhold.	Indsamling af data for 100 daginstitutioner for 3-5-årige børn.	Viden om rammeforhold for daginstitutioner for 3-5-årige børn.

Delelement		Formål	Fremgangsmåde	Produkt
			Indsamling af data på observationsdag. Indsamling af data fra kommunale forvaltninger og institutioner vedrørende rammeforhold og CPR for personale Data fra DST vedrørende institutioner og personalets uddannelse.	
	Undersøge evt. sammenhæng mellem rammeforhold og kvalitetsvurderinger af pædagogiske læringsmiljøer.	Tilvejebringe viden om evt. sammenhæng.	Gennemførelse af analyser. Lineære sandsynlighedsmødder og multiple lineære regressionsmodeller.	Viden om evt. statistisk signifikante sammenhæng mellem rammeforhold og kvalitetsvurderinger.

Forud for undersøgelsen har VIVE og EVA i 2021-2022 gennemført et forarbejde til kvalitetsundersøgelsen for Børne- og Undervisningsministeriet, hvori følgende er belyst:

- Vidensbehov på lokalt niveau (EVA, 2022a)
- Vidensbehov på nationalt og kommunalt niveau (Nøhr m.fl., 2022)
- Erfaringer med at undersøge kvalitet kommunalt (EVA, 2022b)
- Erfaringer med at undersøge kvalitet nationalt (EVA, 2022c)
- Overblik over relevant registerdata (Mikkelsen m.fl., 2022)
- Vurdering af udvalgte redskaber (EVA, 2022d)
- Overordnede valg vedrørende en kvalitetsundersøgelse (EVA, 2022e)
- Model for kvalitetsundersøgelsen (EVA, 2022f).

Undersøgelsens design er fastlagt med afsæt heri samt i dialog med Børne- og Undervisningsministeriet.

Der har været tilknyttet en videnskabelig ekspertgruppe til undersøgelsen. Gruppen bestod af professor Simon Calmar Andersen, professor Elisabeth Bjørnstad, uddannelsesleder No Emil Kampmann, lektor Christian Christrup Kjeldsen, videreuddannelsesleder Anne Kjær Olsen og docent Line Togsverd. Gruppen har drøftet undersøgelsesdesign og foreløbige resultater af undersøgelsen. Forfatterne ønsker at takke gruppen for bidrag i form af værdifuld sparring og faglige refleksioner.

To eksterne reviewere har bidraget grundigt og konstruktivt til kvalitetssikring af rapporten.

Endvidere har Børne- og Undervisningsministeriet haft mulighed for at kommentere udkast til afrapportering af undersøgelsen.

3 Stikprøve af daginstitutioner for 3-5-årige børn

Stikprøven af daginstitutioner for 3-5-årige børn er udtrukket med henblik på at sikre repræsentativitet for så vidt angår:

- Dagtilbudsformer (aldersintegrerede daginstitutioner og børnehaver)
- Børnenes socioøkonomiske baggrund.

Stikprøven vurderes til at være repræsentativ jf. afsnit 3.1.1.

Stikprøven er udtaget på baggrund af et udtræk fra Dagtilbudsregisteret fra Styrelsen for It og Læring (STIL). Registeret indeholder alle kommunale dagtilbud. Udtrækket fra Dagtilbudsregisteret er dannet den 12. april 2024.

Vi har udtrukket en stikprøve af hhv. daginstitutioner uden enheder (daginstitutionen er anvisningsenhed) og daginstitutioner med flere enheder (enheden er anvisningsenhed). Anvisningsenheden er den institution eller enhed, hvor barnet er indskrevet.

Vi inkluderer udelukkende kommunale daginstitutioner efter dagtilbudsloven i stikprøven. Vi har således foretaget følgende rens af data fra Dagtilbudsregisteret:

- Fjernet alle daginstitutioner, som ikke har ejerformen: kommunal.
- Fjernet alle enheder, som ikke har institutionstyperne: alderen omkring 3-5 år, alderen omkring 0-5 år, alderen omkring 2-5 år.
- Fjernet alle enheder, som ikke er oprettet som en kommunal daginstitution efter dagtilbudslovens § 19, stk. 2, herunder kommunale daginstitutioner, der har fælles ledelse med en folkeskole/folkeskoleafdeling i henhold til folkeskolelovens § 24a (landsbyordning (LBO)).
- Ud fra anvisningsenhedens navn har vi identificeret og fjernet de anvisningsenheder, hvis navn indeholder "Special", "special", "§ 32", "§ 82", "Særlig" og "særlig". Ved at søge på disse ord har vi identificeret 18 anvisningsenheder, som vi har fjernet.

Udtagningen af en stikprøve af daginstitutioner for 3-5-årige er illustreret i Figur 3.1.¹

Kilde: VIVE.

På baggrund af Dagtilbudsregisteret trækker vi en stratificeret stikprøve på region² og institutionstype.

Vi udregner først, hvor mange daginstitutioner med børn på 3-5 år der er i Danmark. Dernæst beregner vi, hvor stor andel hver regions daginstitutioner udgør ud af det samlede antal institutioner i landet. Da vi trækker en stikprøve på 100, vil vores beregning for antallet, vi skal udtrække i eksempelvis Region Nordjylland, se således ud:

$$\text{Antal inst. i stikprøven fra Nordjylland} = \frac{\text{antal inst. i Nordjylland}}{\text{antal inst. i Danmark}} * 100$$

Dette gør vi for hver region og får det antal institutioner, der skal indgå i stikprøven fra hver region. Da vi også gerne vil tage højde for, at kommunerne i hver region har indrettet deres dagtilbud forskelligt i forhold til andelen af særskilte børnehaver og integrerede institutioner, vil vi også stratificere i forhold til institutionstypen inden for hver region (særskilte børnehaver og integrerede institutioner). Hvis vi fortsat ser på Region Nordjylland, vil vi beregne andelen af børnehaver af det samlede antal institutioner i Nordjylland:

$$\text{Andel børnehaver af samlet antal inst. i Nordjylland} = \frac{\text{antal børnehaver i Nordjylland}}{\text{antal inst. i Nordjylland}}$$

¹ Fremgangsmåden for udtagningen bygger på samme tilgang som udtagningen af stikprøven af daginstitutioner for 0-2-årige i 2022, jf. VIVE & EVA, 2023b.

² Der stratificeres på region med henblik på, at dette kan bidrage til at øge sandsynligheden for, at stikprøven er repræsentativ på nationalt plan for så vidt angår baggrundskarakteristika for de børn, der går i de udtrukne dagtilbud.

Dernæst skal antallet af børnehaver, der skal indgå i stikprøven for Region Nordjylland, være således:

$$\begin{aligned} \text{Børnehaver i stikprøven fra Nordjylland} = \\ \text{antal inst. i stikprøven fra Nordjylland} * \\ \text{andel børnehaver af samlet antal inst. i Nordjylland} \end{aligned}$$

Vi anvender samme metode til at beregne antallet af integrerede institutioner, der skal indgå i stikprøven. Dette resulterer i en oversigt over, hvor mange institutioner af hver type vi skal udtrække i hver region for at opnå en stikprøve, der er repræsentativ på baggrund af region og institutionstype.

Tabel 3.1 Stikprøve fordelt på regioner for daginstitutioner for 3-5-årige

Stratificering på region			Stratificering på daginstitutionstype		
Region	Antal i populationen	Antal udtrukket i stikprøven	Institutionstype	Antal i populationen	Antal udtrukket i stikprøven
Hovedstaden	813	29	Børnehave	49	2
			Integreret daginstitution	764	27
Sjælland	396	14	Børnehave	66	2
			Integreret daginstitution	330	12
Syddanmark	546	19	Børnehave	124	4
			Integreret daginstitution	422	15
Midtjylland	716	26	Børnehave	119	4
			Integreret daginstitution	597	22
Nordjylland	326	12	Børnehave	162	5
			Integreret daginstitution	164	7
Total	2.797	100		2.797	100

Kilde: Data fra udtræk fra Dagtilbudsregisteret, VIVEs beregninger.

Stikprøveudtagning

Vi har lavet et udtræk af 100 institutioner stratificeret på region og institutionstype som forklaret i ovenstående afsnit. De 100 institutioner er derfor tilfældigt udtrukket inden for regionerne og institutionstype. I den tilfældige udtrækning er der sat et seed³ til 12345 (for at kunne genskabe samme stikprøve), hvorefter der tilfældigt er

³ Et seed er en specifik værdi, der bruges af den tilfældige talgenerator til at producere en sekvens af tilfældige tal.

udtrukket et bestemt antal børnehaver og integrerede daginstitutioner i de fem regioner. I stikprøven har vi udtrukket daginstitutioner i 56 kommuner, som er fordelt på regioner som anført i nedenstående Tabel 3.2.

Der er en variation i, hvor stor en andel af kommunerne i hver region som er udtrukket til stikprøven. Dette kommer af, at det er tilfældigt, hvilken kommune de udtrukne daginstitutioner ligger i, selvom der er stratificeret inden for regionerne og institutionstype. Det vurderes, at der er en passende variation inden for regionerne.

Tabel 3.2 Stikprøve af daginstitutioner for 3-5-årige fordelt på kommuner i regioner

Region	Antal kommuner	Andel ud af kommuner i regionen
Region Hovedstaden	17	58,6 % af regionens 29 kommuner
Region Sjælland	7	41,2 % af regionens 17 kommuner
Region Syddanmark	11	50,0 % af regionens 22 kommuner
Region Midtjylland	13	68,4 % af regionens 19 kommuner
Region Nordjylland	8	72,7 % af regionens 11 kommuner
I alt	56	57,1 % af hele landets kommuner

Kilde: Data fra Dagtilbudsregisteret, VIVEs beregninger.

Kvalitetssikring

Efter udtrækket er det for hver enkelt af de 100 udtrukne daginstitutioner blevet undersøgt, hvorvidt der er nogle forhold omkring den enkelte daginstitution, der gør, at daginstitutionen skal ekskluderes fra stikprøven, og en ny daginstitution i stedet skal udtrækkes. Sådanne forhold kan eksempelvis være, at den udtrukne daginstitution ikke er kommunal, at den ikke er af rette type, at den er på klynge-/forældreniveau og ikke på anvisningsenhedsniveau, eller at det er et særligt dagtilbud.

Efter gennemgangen af hver af de 100 udtrukne daginstitutioner ekskluderes i alt fire daginstitutioner fra udtrækket. Den ene daginstitution er et særligt dagtilbud. Den anden er en privatinstitution. Den tredje og fjerde er under lukning.

De fire daginstitutioner, der ekskluderes, ligger i fire forskellige kommuner, og der udtrækkes tilfældigt en ny daginstitution fra hver af de fire kommuner, som de ekskluderede daginstitutioner ligger i. Der udtrækkes en ny daginstitution af samme type, som der ekskluderes (hhv. integreret daginstitution og særskilt børnehave).⁴

For at undersøge den geografiske spredning af vores stikprøve, sammenligner vi andelen af en regions samlede antal institutioner, der ligger i de store byer⁵, og hvor mange af disse institutioner som indgår i vores stikprøve. Antallet af institutioner i de store byer er repræsentativt præsenteret i stikprøven. Samlet set vurderer vi, at vi hverken over- eller undersampler institutioner i de større byer.

3.1 Repræsentativitetsanalyse

Vi har gennemført en repræsentativitetsanalyse af stikprøven, hvor vi sammenligner den udtrukne gruppe af børn i daginstitutioner i vores stikprøve med alle børn i aldersgruppen 3-5 år. Helt konkret sammenligner vi børn i de udtrukne dagtilbud med alle børn, som er født i perioden 2019-2021. Gruppen af børn, som er født i denne periode, vil danne det bedste sammenligningsgrundlag, da disse vil have fælles karakteristika på baggrund af deres kohorte. Vi kan ikke identificere, om de 3-5-årige børn i den resterende population går i daginstitution, så vi sammenligner vores stikprøve af daginstitutionsbørn med den fulde børnepopulation af 3-5-årige.

Vi sammenligner børnegrupperne på familiernes baggrundsfaktorer; forældrenes uddannelsesniveau, om forældrene er studerende, forældrenes beskæftigelse og forældrenes indkomst i året, før barnet blev født.

I Tabel 3.3 ses repræsentativitetsanalysen for de udtrukne børn i daginstitutioner, hvor de sammenholdes med alle andre børn i alderen 3-5 år. Tabellen viser gennemsnit for alle baggrundsfaktorer for hhv. alle børn og de udtrukne børn, standardafvigelser, samt om der er statistisk forskel i gennemsnittene mellem de to grupper børn.

Vi finder ingen forskelle for familiernes disponible indkomst på tværs af børnene i undersøgelsen og den resterende befolkning. Ligeledes ser vi heller ingen forskel på forældrenes beskæftigelse, eller om børnenes forældre boede sammen i året, inden barnet blev født, mellem børnene i vores stikprøve og i den resterende befolkning.

⁴ For en enkelt af de fire institutioner var der i udgangspunktet udtrukket en børnehave, hvor der blev omtrukket en integreret institution. Dette har ikke betydning for stikprøvens repræsentativitet jf. repræsentativitetsanalysen i afsnit 3.1.1.

⁵ De fem største byer i Danmark.

Hvis vi ser på forældrenes uddannelsesniveau i året, før barnet blev født, finder vi nogle kvalitativt små, men dog statistisk signifikante forskelle for farens uddannelse, og om moren har en gymnasial uddannelse eller en erhvervsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse. Blandt de udtrukne mødre er der en 2 procentpoint større andel med en gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse som højeste fuldførte uddannelse. Vi finder også, at der er lidt flere udtrukne fædre, hvis højeste fuldførte uddannelse er en gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse, end forældre til alle børn født fra 2019 til 2021. Yderligere er der blandt de udtrukne fædre færre med grundskole eller videregående uddannelse som højeste fuldførte uddannelse. Forskellene i fædrenes uddannelsesniveau er ikke entydige omkring, at fx fædrene i stikprøven generelt har et lavere uddannelsesniveau, da fædrene i stikprøven både har en lavere andel med grundskole som højeste gennemførte uddannelse og med en videregående uddannelse. Desuden er forskellene kvalitativt meget små (under 5 procentpoints forskel for alle statistisk signifikante forskelle).

Vi finder ingen forskelle i andelen af hverken mødre eller fædre, der er under uddannelse, mellem de udtrukne forældre og forældre til børn født i årene 2019-2021.

Samlet set finder vi for nogle forældrekarakteristika små statistisk signifikante forskelle mellem alle børn født i årene 2019-2021 og de børn, der er tilknyttet de udtrukne daginstitutioner. Dog er forskellene kvalitativt små, og vi vurderer derfor, at stikprøven af børn i daginstitutioner er repræsentativ.

Tabel 3.3 Repræsentativitetsanalyse for daginstitutionerne

BaggrundsvARIABLE Året, før barnet blev født	Alle børn		Børn i udtrukne daginstitutioner		t-test	p-værdi
	Gns./pct.	SD	Gns./pct.	SD		
Disponibel indkomst	525.898	(575.090)	508.169	(229.139)	1,67	0,10
Far ikke i beskæftigelse	0,08 %	(0,26)	0,07 %	(0,26)	1,02	0,31
Mor ikke i beskæftigelse	0,14 %	(0,34)	0,14 %	(0,34)	0,08	0,94
Barn bor med begge forældre	0,85 %	(0,35)	0,85 %	(0,35)	0,05	0,96
Mors højeste fuldførte uddannelse						
Grundskole	0,29 %	(0,45)	0,28 %	(0,45)	1,14	0,25
Gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse	0,25 %	(0,43)	0,27 %	(0,44)	-2,67	0,01
Videregående uddannelse	0,47 %	(0,50)	0,46 %	(0,50)	1,27	0,20

Baggrundsvariable året, før barnet blev født	Alle børn		Børn i udtrukne dagin- stitutioner			
	Gns./pct.	SD	Gns./pct.	SD	t-test	p-værdi
Mor i uddannelse	0,05 %	(0,22)	0,05 %	(0,21)	1,40	0,16
Fars højeste fuldførte uddannelse						
Grundskole	0,33 %	(0,47)	0,31 %	(0,46)	2,33	0,02
Gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse	0,32 %	(0,47)	0,36 %	(0,48)	-4,63	0,00
Videregående uddan- nelse	0,35 %	(0,48)	0,33 %	(0,47)	2,26	0,02
Far i uddannelse	0,02 %	(0,15)	0,03 %	(0,16)	-1,18	0,24
Antal børn	188.046		3.289			

Anm.: N = 188.046. Signifikansniveauet fremgår af kolonne 7. Vi kommenterer kun på forskelle, der er statistisk signifikante på højst 5 % signifikansniveau.

Børn mellem 3 og 5 år, hvor alle er født i perioden 2019-2021.

Kilde: Danmarks Statistik, Grunddata, Arbejdsmarkeds-status, RAS, KOTRE – Komprimeret elevregister (KOMP3) samt data indsamlet blandt kommunernes dagtilbudsforvaltninger af VIVE og EVA.

4 Indsamling og behandling af data fra kommuner

Dataindsamlingen i de kommuner, som har fået tilfældigt udtrukket daginstitutioner til undersøgelsen, er foregået på forskellige niveauer og i forskellige trin i løbet af efteråret 2024. Alle 56 kommuner, der har været en del af stikprøverne, har deltaget i undersøgelsen. For at sikre repræsentativitet har det ikke været frivilligt for kommuner og daginstitutioner at deltage i undersøgelsen.

Hjemmel

Undersøgelsen er gennemført med udgangspunkt i § 63 i bekendtgørelse af lov om kommunernes styrelse (lovbekendtgørelse nr. 69 af 23. januar 2024) og § 102 a i lovbekendtgørelse nr. 988 af 27. august 2024 om dag-, fritids- og klubtilbud mv. til børn og unge (dagtilbudsloven).

Data er indsamlet i overensstemmelse med de gældende regler for indsamling og håndtering af personoplysninger. Undersøgelsen gennemføres som en statistisk undersøgelse, jf. databeskyttelseslovgivningens regler for sådanne.

Kontakt til deltagende kommuner

Kontakten til de deltagende kommuner er foregået som illustreret i Tabel 4.1.

Tabel 4.1 Indsamling af data i deltagende kommuner

Deltagere	Beskrivelse af kontakt
Dagtilbudschef	Dagtilbudschef kontaktes og orienteres om deltagelse i undersøgelse, og hvilke dagtilbud der er udtrukket, og udpeger en kontaktperson i forvaltningen.
Kontaktperson i forvaltning	Kontaktperson modtager mail med orienteringsbrev og vejledning til indsamling af data i tre trin, herunder bekræftelse af oplysninger på stuer, indsamling af CPR-numre for leder, personale og børn samt indsendelse af information om rammeforhold.
Leder af daginstitution	Leder modtager mail inkl. orienteringsbrev, brev til forældre og brev til medarbejdere. Observationsbesøg aftales med leder, og leder videreformidler breve til medarbejdere.

Kilde: EVA.

EVA og VIVE har endvidere haft løbende dialog med kommunale forvaltninger og ledere for at sikre deltagelsen af alle udtrukne daginstitutioner og kommuner og for at støtte de kommunale forvaltninger i dataindsamlingen.

Følgende vedrørende undersøgelsen er oplyst til de deltagende kommuner, dagtilbud, ledere og medarbejdere: Der er i afrapporteringen af undersøgelsen ikke fokus på de enkelte medarbejdere og børn eller det enkelte dagtilbud og den enkelte kommune. Det er endvidere oplyst, at indsamlede data vil blive anvendt til at lave statistiske analyser af kvalitet på tværs af dagtilbuddene, samt at resultater fra observationerne, øvrige data eller analyser om lokale forhold ikke udleveres til de enkelte dagtilbud eller kommuner i forbindelse med undersøgelsen. Efter undersøgelsens afslutning overleverer EVA og VIVE data til Børne- og Undervisningsministeriet, hvor de vil indgå i ministeriets statistikberedskab til brug for eventuelle senere statistiske analyser af området, hvorefter data slettes hos EVA og VIVE. Data arkiveres evt. hos Rigsarkivet efter gældende regler i arkivlovgivningen.

5 Observationsdata

Undersøgelsen af kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer i de kommunale daginstitutioner for 3-5-årige børn er en central del af undersøgelsens fokus. Kvalitet i pædagogiske læringsmiljøer består af forskellige kvalitetsdimensioner, herunder strukturel kvalitet som ressourcer, organisering og de fysiske rammer, proceskvalitet, som handler om det pædagogiske arbejde med at sikre børnenes udvikling, trivsel, læring og dannelse, samt resultat-kvalitet, som handler om de pædagogiske læringsmiljøers betydning for børnene (Sylva, 2010; EVA, 2017). I denne undersøgelse bliver proceskvalitet samt fysiske omgivelser beskrevet som kvalitet i de pædagogiske læringsmiljøer. Der er mange måder at forstå og undersøge læringsmiljøkvaliteten i dagtilbud på. I dette kapitel redegør vi for, hvordan det er gjort i denne undersøgelse.

Overordnet set anvender tidligere studier af pædagogiske læringsmiljøer typisk tre forskellige typer af data som indikator på kvalitet i dagtilbud:

- Data om børnenes adfærd, udvikling og læring i dagtilbudsalderen. Eksempelvis studier, der undersøger børnenes relationer med andre børn og personale, børnenes stressniveau samt børnenes socioemotionelle, sproglige og kognitive kompetencer (Christoffersen m.fl., 2014).
- Data om børnenes udvikling og læring efter dagtilbudsalderen. Eksempelvis studier, der undersøger sammenhænge mellem forskellige rammeforhold i dagtilbuddet og børnenes senere trivsel og læring i fx grundskolen (fx Baumüller m.fl., 2014; Christoffersen m.fl., 2014; Det Økonomiske Råds formandskab, 2021; Sperling, 2021).
- Data om det pædagogiske personales adfærd og de pædagogiske læringsmiljøer. Eksempelvis studier af personalets interaktioner med børnene og studier, der undersøger forskellige forhold ved det pædagogiske læringsmiljø ved anvendelse af observationsredskaber som fx ECERS og ITES (se fx Sylva, 2010; Bjørnstad & Os, 2018; Christoffersen m.fl., 2014; EVA, 2020).

Denne undersøgelse placerer sig i den sidste kategori af studier, der anvender data om det pædagogiske personales adfærd og de pædagogiske læringsmiljøer som indikatorer på dagtilbuddenes kvalitet.

5.1 Observationsredskaber til at belyse kvalitet i dagtilbud

Anvendelse af observationsredskaber er udbredt, når det drejer sig om undersøgelser af læringsmiljøkvalitet i dagtilbud. Typisk anvendes strukturerede observationsredskaber (se fx Sylva, 2010; Christoffersen m.fl., 2014; Slot, 2018; Dietrichson m.fl., 2020; EVA, 2020; Dalgaard m.fl., 2022). Strukturerede observationsredskaber er kendetegnet ved, at en observatør observerer praksis i dagtilbuddet i en afgrænset periode, fx 3-4 timer, og på den baggrund udfylder et skema med en række spørgsmål, kriterier eller udsagn. Der er således typisk tale om observationer, der afdækker på forhånd definerede kvalitetsindikatorer på en specifik dag.

Observationer som dataindsamlingsmetode har både fordele og ulemper. I forhold til fx interview og spørgeskemaundersøgelser er det en fordel, at praksis kan observeres og vurderes af en ekstern part, mens den finder sted, frem for gennem de involveredes efterfølgende genkaldelse og fortolkning af praksis i fx en interviewsituation.

Observationsredskaber er typisk mere krævende at anvende end selvrapporteringsredskaber. Hvis et observationsredskab skal have en høj grad af pålidelighed, bør observatøren være uddannet i at bruge redskabet, så det bruges ensartet fra gang til gang.

En ulempe kan endvidere være, at observatøren ved sin tilstedeværelse påvirker eller forstyrrer praksis, så det observerede ikke i tilstrækkelig grad afspejler praksis, når observatøren ikke er til stede. En kritik, der undertiden rettes mod observationsredskaber, er, at de observerede vil ændre adfærd, når de ved, at de bliver observeret. Når man har efterprøvet dette i praksis, har det dog vist sig i meget ringe omfang at være tilfældet og nærmest slet ikke efter de første 30 minutter af en observation (Clark & Watson, 2016).

Yderligere har der været rejst kritik af måleredskaber, der er udviklet i en anden kulturel kontekst og dagtilbudstradition end den danske. Kritikken går på, at internationale redskaber kan anlægge et syn på dagtilbud og kvalitet af pædagogisk praksis, som ikke er i tråd med den danske dagtilbudstradition (EVA, 2021).

Der findes en række observationsredskaber til vurdering af kvalitet i dagtilbud. Som en del af forarbejdet til denne undersøgelse er der udarbejdet en beskrivelse og vurdering af udvalgte observationsredskaber til at vurdere kvalitet i dagtilbud. Redskaberne er beskrevet og vurderet i forhold til deres målekvalitet, relevans og anvendelighed. Se evt. forarbejdet til undersøgelsen (EVA, 2022a; EVA, 2022b).

5.1.1 KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner som observationsredskab

Kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer er gennemført med observationsredskabet KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020 og under udgivelse).

KIDS-redskabet er valgt af Børne- og Undervisningsministeriet på baggrund af et forarbejde gennemført af VIVE og EVA samt inddragelse af eksperter og interessenter på dagtilbudsområdet (EVA, 2022d). Redskabet er valgt, fordi det er udviklet i en dansk dagtilbudskontekst og dækker centrale elementer i det fælles pædagogiske grundlag (jf. EVA, 2022e). I det følgende beskrives det anvendte redskab og anvendelsen i denne undersøgelse.

Dansk-udviklet redskab, der anvendes i kommuner til evaluering og udvikling

KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner er udviklet af professor, cand.pæd.psych., autoriseret psykolog Charlotte Ringsmose samt lektor, cand.psych., autoriseret psykolog og specialist i børnepsykologi Grethe Kragh-Müller til at evaluere og udvikle den pædagogiske kvalitet i dagtilbud. KIDS-redskabet anvendes i en række danske kommuner til måling, evaluering, dokumentation og pædagogisk udvikling herunder i forbindelse med kommunale tilsyn (se fx DEA, 2025). Redskabet er desuden anvendt af de to udviklere til forskning og undersøgelser (se fx Ringsmose, 2020).

KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner udkom første gang i 2014. KIDS-redskabet tager udgangspunkt i dansk og international forskning om pædagogisk kvalitet samt udviklingspsykologisk viden om, hvordan småbørn lærer og udvikler sig. Formålet med KIDS er oprindeligt at give pædagogisk personale et praktisk redskab til at vurdere og udvikle den pædagogiske kvalitet i dagligdagen. Pædagogisk kvalitet forstås i redskabet som tre forhold: børnenes mulighed for at leve et godt børneliv (being), børnenes muligheder for at udvikle færdigheder og kompetencer til at begå sig i det moderne samfund (becoming) og tilhørsforhold og inklusion i de sociale fællesskaber i daginstitutionen (belonging).

Observationsredskabets opbygning og fokus

KIDS består af ni vurderingsskemaer, en introduktion til redskabet, en vejledning til brug af redskabet samt et online administrations- og scoringsprogram med analyse- og rapportfunktioner. Vurderingsskemaerne består af 130 spørgsmål fordelt på de ni områder, der har betydning for den pædagogiske kvalitet. Redskabet kan præsenteres som en cirkel, hvor de tre første områder ligger yderst i cirklen, og de seks følgende, der vedrører særlige udviklingsområder, ligger inde i cirklen, jf. Figur 5.1. Redskabet er designet sådan, at den yderste ring kan anvendes til en overordnet og

grundlæggende vurdering af kvalitet. Den yderste ring svarer til det, som forskningen viser er de vigtigste kontekster for et barns udvikling (Ringsmose & Kragh Müller, 2020). Den inderste ring er udviklet, så man kan arbejde med børnenes muligheder for udvikling på specifikke områder (Ringsmose & Kragh Müller, 2020).

Figur 5.1 Opbygning af KIDS-redskabet

Anm.: Figuren viser opbygningen af KIDS-redskabet, hvor spørgsmålene fordeler sig inden for ni områder. De tre grundlæggende områder ligger yderst i cirklen, og de seks resterende, der vedrører særlige udviklingsområder, ligger inde i cirklen.

Kilde: Ringsmose & Kragh-Müller, 2021.

I denne undersøgelse er der udelukkende fokus på de tre områder i KIDS-cirkelns yderste ring:

- Relationer
- Leg og aktivitet
- Fysiske omgivelser indendørs og udendørs.

Således giver anvendelsen af redskabet i denne undersøgelse indsigt inden for grundlæggende områder af kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø. Undersøgelsen giver ikke dybdegående indsigt i alle væsentlige aspekter af det pædagogiske læringsmiljø, eksempelvis kvaliteten af det sproglige læringsmiljø. Dette afspejler et ønske om at prioritere fokus på det fælles pædagogiske grundlag i undersøgelsen.

De tre områder belyses gennem syv undertemaer, jf. Tabel 5.1.

Tabel 5.1 Oversigt over temaer og undertemaer i observationsredskabet

Relationer		Leg og aktivitet			Fysiske omgivelser	
Barn-voksen-relationen	Støtte til børnenes indbyrdes relationer	Børneinitieret leg	Støtte til børnenes selvinitierede lege	Vokseninitierede aktiviteter	Indendørs	Udendørs

Kilde: Figur udarbejdet af EVA og VIVE med afsæt i Ringsmose & Kragh-Müller, 2021.

Observatøren vurderer hvert spørgsmål og tildeler en score ud fra det observerede.

Redskabet er revideret, og der foreligger forskellige versioner af KIDS

I 2020 udkom den anden reviderede udgave af KIDS (herefter KIDS 2.0), som er anvendt i den nationale undersøgelse af kvalitet i dagtilbud for 0-2-årige (VIVE & EVA, 2023a og 2023b). Anden reviderede udgave er tilpasset den nyeste dagtilbudslovgivning fra 2018 (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020). Med afsæt i erfaringer fra bl.a. den nationale undersøgelse af kvalitet i dagtilbud for 0-2-årige børn er redskabet i 2024 videreudviklet med henblik på at styrke observationsredskabet, og redskabet er tilpasset til brug for den nationale kvalitetsundersøgelse af daginstitutioner for 3-5-årige børn (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a).⁶ Denne version af KIDS betegnes i rapporten 'KIDS 3.0 National'. I denne udgave er spørgsmål vedrørende de tre områder 'relationer', 'leg og aktivitet' og 'fysiske omgivelser' revideret i forhold til den anden reviderede udgave af KIDS.

Den reviderede, tilpassede version af redskabet er i skrivende stund ikke offentliggjort. Vi har i afrapporteringen opmærksomhed på at respektere ophavsret og har i dialog med forlaget afstemt graden af transparens om spørgsmål i observationsredskabet i en skærpet situation, hvor materialet ikke er udgivet.

⁶ Måleredskaber tager ofte lang tid at udvikle, og det er almindelig praksis, at et måleredskabs pålidelighed og gyldighed fortsat undersøges, dokumenteres og revideres på den baggrund (EVA, 2021).

I dette dokument omtales tre forskellige versioner af KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner:

KIDS 2.0 – Det henviser til redskabet KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner, som blev anvendt til 0-2-årsundersøgelsen (Ringsmose & Kragh-Müller, 2022). Denne version af redskabet indeholder i alt 70 spørgsmål vedrørende de tre områder 'relationer', 'leg og aktivitet' og 'fysiske omgivelser', hvoraf der blev afrapporteret på 58 spørgsmål i undersøgelsen for 0-2-årige (for yderligere information herom se VIVE & EVA, 2023a). .

KIDS 3.0 Pilot – Det henviser til den reviderede version af KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner, som udviklerne og Dansk Psykologisk Forlag har videreudviklet, afprøvet og undersøgt i en mindre pilotafprøvning i 2023 (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a). Denne version af redskabet indeholder 66 spørgsmål vedrørende de tre områder 'relationer', 'leg og aktivitet' og 'fysiske omgivelser'.

KIDS 3.0 National – Det henviser til den tilpassede version af KIDS 3.0, som Dansk Psykologisk Forlag på baggrund af forlagets pilotafprøvning anbefaler anvendes til den nationale undersøgelse (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a). Denne version af redskabet indeholder 64 spørgsmål, hvoraf 57 spørgsmål vedrørende de tre områder 'relationer', 'leg og aktivitet' og 'fysiske omgivelser' anvendes i de nationale analyser i 3-5-årsundersøgelsen. Syv spørgsmål ekskluderes fra de nationale analyser på baggrund af Dansk Psykologisk Forlags pilotafprøvning, se nedenfor.

KIDS-redskabet og den styrkede pædagogiske læreplan

KIDS-redskabets relevans for undersøgelsen er vurderet som en del af forarbejdet til undersøgelsen (se EVA, 2022c). I den forbindelse er der foretaget en vurdering af, i hvilken grad der er overensstemmelse mellem KIDS-redskabet og fokus og elementer fra det pædagogiske grundlag, som ifølge dagtilbudsloven skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvorpå der skal arbejdes med børns trivsel og læring i alle dagtilbud i Danmark.

Redskabet belyser en række spørgsmål, som dækker flere af de dimensioner, som den videnskabelig referencegruppe⁷ udpegede som særligt betydningsfulde, herunder særligt.⁸

- Børnesyn og børneperspektiver
- Fysisk læringsmiljø
- Interaktioner mellem barn og voksen
- Leg
- Børnefællesskaber.

Der er dimensioner, som den videnskabelige referencegruppe vurderer som betydningsfulde, men som KIDS-redskabet ikke afdækker eller afdækker i mindre grad. 'Evalueringskultur' er en udpeget dimension, som ikke er afdækket i redskabet, mens den videnskabelige referencegruppe peger på, at dimensionen 'det pædagogiske læringsmiljø hele dagen' kun i mindre grad afdækkes. I redskabets spørgsmål er der ikke eksplicit fokus på rutinesituationer, som det er tilfældet, når det kommer til pædagogiske aktiviteter og til leg. Kvaliteten i det pædagogiske læringsmiljø vurderes dog over hele dagen. Således vurderes fx kvaliteten af interaktionerne over hele dagen, herunder også i rutinesituationer som fx i garderoben og til frokost. Børn i udsatte positioner er en dimension, der også afdækkes med redskabet. Børn i udsatte positioner er blandt andet direkte i fokus under enkelte spørgsmål, fx i forhold til inddragelse i aktiviteter (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020, s. 83). Der er dog også indirekte fokus på børn i udsatte positioner i kraft af flere spørgsmåls fokus på børnesyn og børneperspektiver samt børnefællesskaber, hvor der er blik for det enkelte barn, og herunder indirekte hvilken position det har i dagtilbuddets fællesskaber (EVA, 2022b).

Gennemsigtighed, pålidelighed og gyldighed – revision af KIDS-daginstitutioner til den nationale undersøgelse af dagtilbud for børn i alderen 3-5 år

KIDS – Kvalitetsudvikling i daginstitutioner (KIDS 2.0) blev anvendt i den nationale undersøgelse af kvalitet i dagtilbud for 0-2-årige (VIVE & EVA, 2023a). Observationsredskabets gennemsigtighed, pålidelighed og gyldighed blev vurderet forud for valget af redskabet til den nationale undersøgelse, som en del af forarbejdet (jf. EVA, 2022b). I redskabsudviklingssammenhæng er KIDS 2.0 et nyere redskab, og det

⁷ Medlemmer af den videnskabelige referencegruppe fremgår af rapportens kapitel 2. Herudover deltog professor Mette Gørtz i referencegruppen under forarbejdet.

⁸ Dimensionerne er: børnesyn og børneperspektiver, fysisk læringsmiljø, evalueringskultur (bemærk, at denne dimension ikke er en del af det fælles pædagogiske grundlag), leg, interaktioner mellem barn og voksen, pædagogiske læringsmiljøer hele dagen, børnefællesskaber, omsorg, arbejdsdeling og organisering i daginstitutionen, herunder ledelse, atmosfæren/stemningen. Dimensionerne blev udpeget af den videnskabelige referencegruppe.

blev vurderet til at være gennemsigtigt og i nogen grad at have dokumentation for pålidelighed og gyldighed.

Flere undersøgelser af redskabet er foretaget siden. I forbindelse med anvendelsen af KIDS 2.0 i undersøgelsen af kvalitet i dagtilbud for 0-2-årige børn viste analyser af dobbeltobservationer, at der var en række spørgsmål, der ikke levede op til de fastsatte kriterier for inter-rater-reliabilitet (pålidelighed). Analyser viste også, at spørgsmål i området 'fysiske omgivelser' udgøres af to skalaer – indendørs og udendørs (VIVE & EVA, 2023b). På baggrund af erfaringerne fra undersøgelsen har Dansk Psykologisk Forlag og udviklerne valgt at revidere KIDS-redskabet (KIDS 2.0) til brug i den nationale undersøgelse for 3-5-årige børn. EVA og VIVE har bidraget med input på baggrund af erfaringerne fra den nationale undersøgelse af kvalitet i dagtilbud for 0-2-årige.

Revision af redskabet

Dansk Psykologisk Forlags revision til version 3.0 vedrører områderne 'relationer', 'leg og aktivitet' og 'fysiske omgivelser'. Revisionen inkluderer, at:

- ordlyden af udvalgte spørgsmål er revideret med henblik på at sikre entydighed og understøtte ensartet scoring
- svarrammen på undersøgelsesområdet 'fysiske omgivelser' er udbygget, således at der er en beskrivelse for hver svarmulighed i modsætning til før, hvor der var beskrivelse for 3 af de 5 svarmuligheder
- den supplerende vejledning til det reviderede KIDS-redskab er udbygget for at sikre inter-rater-reliabiliteten og minimere bias hos observatørerne i den nationale undersøgelse.

Endvidere er observatøruddannelsen i den nationale undersøgelse udvidet med én dag og afsluttes med en afprøvning af hver observatør.⁹

Undersøgelser af pålidelighed og gyldighed

I forbindelse med revisionen af redskabet har Dansk Psykologisk Forlag gennemført observationer med det reviderede redskab, som vi omtaler KIDS 3.0 Pilot, i børnehaver på Sjælland med henblik på at undersøge redskabets pålidelighed og gyldighed. Observationerne er gennemført fra august til oktober 2023 af mastercertificerede KIDS-observatører¹⁰ i samarbejde med Dansk Psykologisk Forlag. I forbindelse med

⁹ Revisionen inkluderer alene spørgsmål inden for de tre grundlæggende fokusområder i KIDS-redskabet ('relationer', 'leg og aktivitet' samt 'fysiske omgivelser indendørs og udendørs'), som er dem, der anvendes i den nationale kvalitetsundersøgelse.

¹⁰ Det vil sige observatører, der kan certificere andre i brugen af KIDS.

observationerne gennemførtes 23 dobbeltobservationer, hvor observatører og udviklerne af redskabet har observeret samtidig i samme institutioner. Dansk Psykologisk Forlag har gennemført undersøgelser af inter-rater-reliabilitet baseret på de 23 dobbeltobservationer (46 observationer i alt), mens øvrige validitets- og reliabilitetsanalyser er baseret på 48 observationer (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a). Dansk Psykologisk Forlag har gennemført en række analyser, der er gængse i forbindelse med redskabsudvikling: analyser af validiteten af redskabet baseret på en konfirmativ faktoranalyse (CFA). Desuden er der gennemført analyser af reliabilitet og mere specifikt analyser af internal consistency-reliabilitet på baggrund af Cronbach's Alpha og inter-rater-reliabilitet på skala- og spørgsmålsniveau med udgangspunkt i Percentage Within One og Kendall's (W) coefficient of concordance (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a). Grænseværdierne i analyserne er i overensstemmelse med de grænseværdier, som blev anvendt i forbindelse med den nationale kvalitetsundersøgelse på 0-2-årsområdet. Se evt. VIVE & EVA, 2023b for beskrivelse af grænseværdier og kriterier for valg af grænseværdier.

Pålidelighed og gyldighed i KIDS 3.0 Pilot

Dansk Psykologisk Forlag dokumenterer med deres analyser, at KIDS-redskabet er styrket væsentligt i KIDS 3.0 Pilot, hvad angår validitet og reliabilitet, og at redskabet fortsat kan styrkes yderligere.

Faktoranalyser (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a) viser, at spørgsmål på undersøgelsesområderne 'relationer' samt 'leg og aktivitet' udgør to separate psykometriske skalaer. Det vil sige, at spørgsmål hænger sammen med (fitter) to særskilte underliggende faktorer (latent variable), som hver især måler det samme fænomen, nemlig hhv. relationer og leg og aktivitet.

Dansk Psykologisk Forlags analyser viser, at den interne konsistens (målt ved Cronbach's Alpha) for skalaerne 'relationer' samt 'leg og aktivitet' ligger over den acceptable værdi (0,7).¹¹ Det vil sige, at skalaerne hver især hænger sammen.

Inter-rater-reliabilitetsanalyser af dobbeltobservationerne på spørgsmålsniveau viser, at de er inden for de acceptable værdier (gennemsnitlig absolut afvigelse (GAD) mindre end 1 skalapoint¹²) for fokusområderne 'relationer' samt 'leg og aktivitet' (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a). Et spørgsmål er ikke inden for de fastsatte værdier. Her anbefaler Dansk Psykologisk Forlag at spørgsmålet alligevel inkluderes, og

¹¹ Cronbach's Alpha er et mål, der måler sammenhængen mellem spørgsmål. En værdi på mellem 0,7 og op til, men ikke lig 0,8, vurderes 'acceptable', værdier fra 0,8 op til, men ikke lig 0,9, vurderes som 'good', over 0,9 vurderes som 'excellent' (EFPA, 2013).

¹² Der er ikke i psykometrien fastlagt universelle kriterier for, hvor meget variation mellem observatører man tillader i et observationsstudie. VIVE og EVA har i undersøgelsen valgt en grænseværdi på mindre end ét skalapoint. Det er den mindste værdi, der stadig har fortolkningsmæssig mening. Det vil sige kan omsættes til et skalapunkt. Se evt. VIVE & EVA, 2023b for beskrivelse af kriterier for acceptable værdier.

at vejledningen til observatørerne samtidig styrkes for dette spørgsmål for at fremme ensartet vurdering blandt forskellige observatører.

Faktoranalyserne viser samtidig, at skalaen 'fysiske omgivelser' har spørgsmål, med lave faktorladninger (under 0,3), hvilket er et udtryk for, at de i begrænset omfang måler en samlet skalas underliggende dimension af kvalitet. Samtidig viser Cronbach's Alpha-analyser, at skalaen forbedres ved at udelade disse spørgsmål. Derfor anbefaler Dansk Psykologisk Forlag, at syv spørgsmål vedrørende fysiske omgivelser inde og ude undlades i den nationale undersøgelse.

Med afsæt i Dansk Psykologisk Forlags faktoranalyser konkluderes, at redskabet består af fire skalaer ('relationer', 'leg og aktivitet', 'fysiske omgivelser indendørs', 'fysiske omgivelser udendørs') samt to spørgsmål vedrørende legeplads og gruppestørrelse, der skal afrapporteres selvstændigt (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a).

Vurdering af analyser og anbefalinger til den nationale undersøgelse

I forbindelse med pilotafprøvning af det reviderede redskab (KIDS 3.0 Pilot) har Dansk Psykologisk Forlag på opfordring af udviklerne reduceret redskabet med to spørgsmål til at indeholde 64 spørgsmål. Dansk Psykologisk Forlag oplyser, at baggrunden for, at de to spørgsmål er fjernet, er, at det for det ene spørgsmål i praksis har været vanskeligt at skelne spørgsmålet fra et andet spørgsmål, der er bevaret, og som bidrager med information til de samme temaer. Det andet spørgsmål, der er fjernet, vurderer forfatterne ligeledes i tilstrækkelig grad bliver dækket af andre items på området.

Samlet set er konklusionen på baggrund af Dansk Psykologisk Forlags analyser af validiteten af KIDS 3.0 Pilots spørgsmål vedrørende områderne 'relationer', 'leg og aktivitet' og 'fysiske omgivelser', at i alt 55 spørgsmål ud af de 64 spørgsmål kan inkluderes i analyserne i de fire skalaer i den nationale undersøgelse. To yderligere spørgsmål anbefales inkluderet i analyserne, men analyseres og afrapporteres selvstændigt. Udviklerne og forlaget har redegjort for, at områderne 'fysiske omgivelser indendørs' og 'fysiske omgivelser udendørs' fagligt set fortsat er et tilstrækkeligt og meningsfuldt mål.

Dansk Psykologisk Forlag anbefaler endvidere i relation til analyser af data, at VIVE og EVA anvender alle 64 spørgsmål i dataindsamlingen i den nationale undersøgelse. Forlaget anbefaler endvidere, at der gennemføres faktoranalyser på indsamlet data i den nationale undersøgelse. Forlaget foreslår, at hvis opfølgende faktoranalyser viser, at flere spørgsmål end de 55 inkluderede fitter skalaerne, så bør disse spørgsmål inddrages i skalaerne og skala-scorerne. Forlaget foreslår endvidere, at

de spørgsmål, som evt. ikke hænger sammen med skalaerne på baggrund af en faktoranalyse, som foretages på datasættet for den nationale undersøgelse, skal ekskluderes fra den nationale undersøgelse (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a).

Det er VIVE og EVAs vurdering, at den foreslåede type af analyser i givet fald bør gennemføres som led i en evt. videreudvikling af observationsredskabet, og ikke falder inden for rammen af en national kvalitetsundersøgelse. I den nationale undersøgelse er der indsamlet data for alle 64 spørgsmål. Analyserne i undersøgelsen er gennemført med afsæt i de 57 (55 +2) spørgsmål, som Dansk Psykologisk Forlags analyser af KIDS 3.0 Pilot viser kan inkluderes.

KIDS 3.0 National

Det reviderede redskab, som anvendes i denne undersøgelse, betegner vi 'KIDS 3.0 National'.

Vi har gennemført analyserne i den nationale undersøgelse for 3-5-årige med afsæt i i alt 57 spørgsmål, som det med afsæt i Dansk Psykologisk Forlags analyser konkluderes kan indgå i den nationale undersøgelse. 55 spørgsmål indgår i redskabets fire skalaer, og to spørgsmål analyseres selvstændigt og indgår ikke i kvalitetsmålet (Dansk Psykologisk Forlag, 2024b).

Revisionens betydning for sammenligning mellem undersøgelserne for henholdsvis 0-2-årige og 3-5-årige

Revisionen til KIDS 3.0 National betyder, at ikke alle spørgsmål er sammenlignelige med spørgsmål i den tidligere version af redskabet (KIDS 2.0). Identiske spørgsmål kan stadig sammenlignes. KIDS 3.0 National belyser dog samme fænomener og temaer som KIDS 2.0., og det er derfor Dansk Psykologisk Forlags vurdering, at KIDS-resultater for den nationale undersøgelse af daginstitutioner for 3-5-årige børn er sammenlignelige med resultater fra version 2.0 på skalaniveau. Det vil sige, at resultaterne for områderne 'relationer' og 'leg og aktivitet' er sammenlignelige for KIDS 2.0 og 3.0 på skalaniveau. Området 'fysiske omgivelser' udgør i KIDS 3.0 National to separate skalaer hhv. indendørs og udendørs, hvor det i KIDS 2.0 blev afrapporteret som én skala. Derfor kan disse ikke sammenlignes (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a).

Det skal bemærkes, at man ved sammenligningen af resultater på tværs af de to undersøgelser skal være opmærksom på, at data i undersøgelsen på henholdsvis 0-2-årsområdet og 3-5-årsområdet indsamles på forskellige tidspunkter og i institutioner med forskellige rammeforhold. For det andet er der tale om to versioner af det samme redskab, herunder eksempelvis en version med tre skalaer og en version med fire skalaer.

Den reviderede udgave af KIDS foreligger kun som en version anvendt i den nationale undersøgelse. Således har Dansk Psykologisk Forlag ikke udgivet en KIDS 3.0 National.

Kvalitetsvurderinger med KIDS 3.0 National

Den eksterne certificerede observatørvurderer kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i forhold til 64 spørgsmål i KIDS 3.0 National. Vurderingen foretages på en femtrinsskala, der går fra et til fem.

På baggrund af observationerne beregnes en score for kvalitetsvurderingen af hver stue. Femtrinsskalaen ses i Tabel 5.2. I den nationale undersøgelse er der indsamlet data for alle 64 spørgsmål i KIDS 3.0 National. Analyserne i undersøgelsen er gennemført med afsæt i de 57 (55 +2) spørgsmål, som Dansk Psykologisk Forlags analyser viser kan inkluderes.

Tabel 5.2 Femtrinsskalaen

Kvalitetskategori	Femtrinsskala	Retningslinjer for scorer
87,5-100 %: 'fremragende kvalitet'	Næsten altid	'Fremragende kvalitet': Når man konsekvent gennem hele dagen kan observere de i det givne spørgsmål angivne forhold i de fysiske rammer, i handlinger hos hele det pædagogiske personale samt i børnenes muligheder for lege og aktiviteter. Der er en tendens til, at den gennemsnitlige spørgsmålsscore vil hælde mod 5. Man vil dog kunne finde spørgsmålsscorer, der varierer fra den gennemsnitlige score.
87,5-62,5 %: 'god kvalitet'	Ofte	'God kvalitet': Når man gennem hele dagen med nogle undtagelser kan observere de i det givne spørgsmål angivne forhold i de fysiske rammer, i handlinger hos det pædagogiske personale samt i børnenes muligheder for leg og aktiviteter. Der er en tendens til, at den gennemsnitlige spørgsmålsscore vil hælde mod 4. Man vil dog kunne finde spørgsmålsscorer, der varierer fra den gennemsnitlige score.
62,5-37,5 %: 'tilstrækkelig kvalitet'	Jævnligt	'Tilstrækkelig kvalitet': Når man gennem hele dagen med en række undtagelser eller mangler kan observere de i det givne spørgsmål angivne forhold i de fysiske rammer, i handlinger hos det pædagogiske personale samt i børnenes muligheder for leg og aktiviteter – det kan fx både være fra stue til stue og hos det enkelte pædagogiske personale, eller der kan være forskel på det pædagogiske personale. Der er en tendens til, at den gennemsnitlige spørgsmålsscore vil hælde mod 3. Man vil dog kunne finde spørgsmålsscorer, der varierer fra den gennemsnitlige score.
12,5-37,5 %: 'utilstrækkelig kvalitet'	Af og til	'Utilstrækkelig kvalitet': Når man gennem hele dagen (vejledende under 5 gange) kun i lav grad kan observere de i det givne spørgsmål angivne forhold i de fysiske rammer, i handlinger hos det pædagogiske personale samt i børnenes muligheder for leg og aktiviteter. Det vil sige, at der er større

Kvalitetskategori	Femtrinsskala	Retningslinjer for scorer
		mangler i forhold til de forskellige spørgsmål på de enkelte stuer. Der er en tendens til, at den gennemsnitlige spørgsmåls-score vil hælde mod 2. Man vil dog kunne finde spørgsmåls-scorer, der varierer fra den gennemsnitlige score.
0-12,5 %: 'ringe kvalitet'	Sjældent	'Ringe kvalitet': Når man kun i meget lav grad gennem hele dagen (vejledende 1-2 gange) kan observere de i det givne spørgsmål angivne forhold i de fysiske rammer, i handlinger hos det pædagogiske personale samt i børnenes muligheder for leg og aktiviteter. Der er en tendens til, at den gennemsnitlige spørgsmåls-score vil hælde mod 1. Man vil dog kunne finde spørgsmåls-scorer, der varierer fra den gennemsnitlige score.

Kilde: Figur udarbejdet af EVA og VIVE med afsæt i Ringsmose & Kragh-Müller, 2020.

5.2 Gennemførelse af observationer

Observationerne er gennemført af eksterne certificerede observatører, der alle har en pædagogisk uddannelse og er ansat hos EVA, VIVE eller Dansk Psykologisk Forlag. Observatørerne har enten bidraget til observationer til den nationale undersøgelse af kvalitet i dagtilbud for 0-2-årige børn eller er mastercertificerede, og har således både gennemgået certificeringskursus og har erfaring med anvendelse af redskabet. For de observatører, der har gennemført observationer i kvalitetsundersøgelsen for 3-5-årige børn, er der gennemført et opdateringskursus, med henblik på at opdatere observatørernes viden om redskabet og de justeringer, der er foretaget af redskabet til den nationale kvalitetsundersøgelse. Opdateringskurset indeholdt følgende elementer:

- En samlet uddannelsesdag for alle observatører
- En praktisk observationsdag i en børnehave
- En opsamlingsdag for alle observatører med mulighed for drøftelse og afklaring af spørgsmål.

Observationerne i daginstitutioner for 3-5-årige er gennemført på en vilkårlig hverdag kl. 8.30-15.30. Daginstitutionen har ikke selv valgt dagen, men besøget er aftalt på forhånd. Observatøren følger en almindelig dag, og besøget har ikke krævet forberedelse for det pædagogiske personale.

Der er gennemført observationer i 100 daginstitutioner på 185¹³ stuer på 3-5-årsområdet. Både daginstitutioner og stuer er tilfældigt udtrukket, jf. Kapitel 3. Observationerne er gennemført september-oktober 2024.

5.2.1 Observationer på to stuer i daginstitutioner

På hver af daginstitutionerne er der observeret på to stuer, hvis der er mere end én stue med 3-5-årige børn. Hvis der er flere end to stuer med 3-5-årige børn i daginstitutionen, er de to stuer, der foretages observationer på, tilfældigt udvalgt.

I alt er der observeret på 185¹⁴ stuer på 3-5-årsområdet. Der er gennemført en selvstændig KIDS-vurdering for hver stue på nær tre daginstitutioner, hvor de to stuer var sammenlagt over hele dagen. I de institutioner er der gennemført en samlet KIDS-vurdering, der dog tæller to gange i vores data, da det er to børnegrupper, der er observeret og derfor tæller som to, selvom de var sammen over hele dagen (og kvaliteten derfor blev observeret til den samme). Vi har i robusthedsanalyserne i afsnit 5.4 undersøgt, om resultaterne af den samlede kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø ændrer sig, når vi medtager de sammenlagte stuer som henholdsvis én og to observationer. Resultaterne afviger ikke betydeligt uanset fremgangsmåde.

Baggrunden for at udvælge to stuer til observationer i samme daginstitution er fund fra en tidligere undersøgelse af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø i danske dagtilbud, der viser, at der kan være væsentlig variation i kvaliteten af den pædagogiske praksis på forskellige stuer i samme dagtilbud (VIVE & EVA, 2023a; EVA, 2020). Når hver stue vurderes individuelt med KIDS-vurdering, kan vi afdække eventuelle forskelle på kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer mellem stuer i samme daginstitution såvel som mellem daginstitutioner.

Observatøren har observeret de to stuer efter en plan, der sikrer, at observatøren får dækket væsentlige situationer i løbet af dagen på begge stuer, fx rutiner og overgange og aktiviteter og leg. Planen fremgår af Bilag 8. Undervejs noterer observatøren forhold i henhold til KIDS-redskabets 64 spørgsmål, som dækker 'relationer', 'leg og aktivitet' samt 'fysiske omgivelser indendørs og udendørs'.

¹³ Der indgår 182 stuer i den samlede vurdering af det pædagogiske læringsmiljø, da der på tre daginstitutioner ikke kan observeres de fysiske omgivelser udenfor. Der vil dog for de enkelte områder – på nær fysiske omgivelser ude – indgå 185 observationer.

¹⁴ Der indgår 182 stuer i den samlede vurdering af det pædagogiske læringsmiljø, da der på tre daginstitutioner ikke kan observeres de fysiske omgivelser udenfor. Der vil dog for de enkelte områder – på nær fysiske omgivelser ude – indgå 185 observationer.

5.2.2 Dobbeltobservationer – en undersøgelse af datakvalitet

Med henblik på at tilvejebringe viden om datakvaliteten af observationerne er der gennemført dobbeltobservationer i 10 daginstitutioner på i alt 20 stuer. Dobbeltobservationen er gennemført ved, at en observatør fra Dansk Psykologisk Forlag og en observatør fra EVA eller VIVE observerer det samme på den samme stue på det samme tidspunkt. De to observatører taler ikke sammen om det, de ser. Formålet er at undersøge observationsredskabets pålidelighed og dermed kvaliteten af de indsamlede data, dvs. hvorvidt to forskellige observatører vurderer kvaliteten ensartet. Daginstitutioner, der er (tilfældigt) udvalgt som dobbeltobservationer, har derfor haft besøg af to observatører samtidig.

Daginstitutionerne er udvalgt tilfældigt til dobbeltobservationer med afsæt i følgende kriterier:

- At sikre spredning i forhold til kommunetype (land-, oplands- og provinsbykommune versus storby- og hovedstadskommune)
- At sikre spredning i forhold til størrelsen på dagtilbuddet (et højere eller lavere antal børn i forhold til gennemsnittet i de 100 udtrukne daginstitutioner)
- At sikre, at andelen af børnehaver og integrerede daginstitutioner afspejler den nationale fordeling af de to daginstitutionstyper.

Dobbeltobservationerne er endvidere tilrettelagt således, at der gennemføres dobbeltobservationer af flest muligt forskellige observatører, samt at dobbeltobservationer gennemføres løbende over den samlede observationsperiode.

Se afsnit 5.3 for en redegørelse for resultater af dobbeltobservationerne.

5.3 Kvalitetssikring af data fra observationer

I dette afsnit redegør vi for de analyser, vi har gennemført af de indsamlede observationsdata forud for anvendelse af data, samt for valg i relation til anvendelse af data i vores analyser af kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer.

På baggrund af resultaterne i de følgende afsnit vurderer vi, at data fra observationer kan anvendes i vores analyser af kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer.

5.3.1 Analyser af inter-rater-reliabilitet

Som beskrevet ovenfor er der gennemført dobbeltobservationer i 10 tilfældigt udtrukne daginstitutioner med henblik på at undersøge inter-rater-reliabiliteten af data. Dette afsnit beskriver analyser af inter-rater-reliabiliteten af KIDS med afsæt i data i daginstitutioner for 3-5-årige, der er gennemført på 20 stuer i 10 daginstitutioner. Analyserne er drøftet med samt kvalificeret i samarbejde med Dansk Psykologisk Forlag.

Som beskrevet ovenfor har Dansk Psykologisk Forlag forud for denne undersøgelse gennemført analyser af inter-rater-reliabiliteten af KIDS 3.0 (Dansk Psykologisk Forlag, 2024a). Vi har på baggrund af disse analyser valgt at anvende de fire skalaer og tilhørende spørgsmål, Dansk Psykologisk Forlag og udviklerne vurderer valide. KIDS 3.0 National indeholder derfor fire sumskalaer for temaerne 'relationer', 'leg og aktivitet' samt 'fysiske omgivelser indendørs' og 'fysiske omgivelser udendørs'. Skalaerne indeholder hhv. 21, 21, 9 og 4, spørgsmål. Dansk Psykologisk Forlag vurderer, at det er fagligt forsvarligt at anvende disse skalaer i undersøgelsen.

Alle spørgsmål scores på en skala fra 1 til 5, og den samlede score er scoren for hvert spørgsmål lagt sammen for hver af de fire skalaer.

Vi forventer, at der ved anvendelse af undersøgelsen kan blive sat fokus på data for de enkelte spørgsmål. Dette understreger vigtigheden af at vurdere kvaliteten af observationerne på spørgsmålsniveau. Derfor har vi analyseret inter-rater-reliabiliteten for hvert enkelt spørgsmål.

Valg af grænseværdi for variationer på spørgsmålsniveau

Der er ikke i psykometrien fastlagt universelle kriterier og standarder for alle kvalitetsparametre for måleredskaber. Der vil således til en vis grad skulle foretages et skøn i forhold til det enkelte redskab/den konkrete undersøgelse. Dette gælder også for så vidt angår, hvor meget variation mellem observatører man tillader i et observationsstudie.

Vi følger i denne undersøgelse samme fremgangsmåde som i kvalitetsundersøgelsen på 0-2 årsområdet og har derfor valgt en grænseværdi på en gennemsnitlig difference på mindre end 1 skalapoint (< 1) på tværs af de børnehavestuer, hvor der er gennemført dobbeltobservationer. Det er den mindste værdi, der stadig har fortolkningsmæssig mening, dvs. kan omsættes til et skalapunkt. Se evt. yderligere beskrivelse af metoden i VIVE & EVA, 2023b.

Gennemsnitlige absolutte differencer for spørgsmål i KIDS

Da det er meget ressourcekrævende at gennemføre dobbeltobservationer, gennemføres mange observationsstudier uden eller med få dobbeltobservationer. I denne undersøgelse har vi således også et forholdsvis lille datagrundlag. Derfor sammenholder vi grænseværdien med andelen af stuer, hvor observatørerne har scoret nøjagtig det samme, for at sikre os, at den gennemsnitlige difference ikke skyldes få stuer, hvor der scores med store differencer.

I Figur 5.2 ses gennemsnitlige differencer for hvert enkelt spørgsmål i KIDS 3.0 National. Der er tre spørgsmål, der har en gennemsnitlig difference på mindst 1. Vi sammenholder differencerne fra Figur 5.2 med andelen af stuer, hvor der er scoret nøjagtig det samme. Andelene er præsenteret i Figur 5.3. Hvis der er et relativt stort nøjagtigt overlap, men den totale difference stadig er stor, vil det tyde på, at det er enkelte dobbeltobservationer med store forskelle i scoren, der driver forskellene for et spørgsmål. Det vil i en sådan situation være sværere entydigt at konkludere, at der på baggrund af enkelte observatørers store uenighed er tale om et spørgsmål, der er svært at score ensartet. Hvis der derimod er et relativt lavt nøjagtigt overlap og samtidig en høj total difference i et spørgsmål, så indikerer det, at der scores forskelligt på det givne spørgsmål på de fleste af de 20 stuer, og flere af scorerne har en difference på mere end 1.

Som det fremgår af Figur 5.3, er der mellem 15 og 25 % af stuerne (svarende til 3-5 stuer ud af de 20), hvor der scores det samme på de tre spørgsmål, der har en gennemsnitlig difference på mindst 1 skalapoint. Det vil sige, at der på de fleste af dobbeltobservationerne ikke scores ens, men at differencen typisk vil være på 1 skalapoint, da den gennemsnitlige difference for alle tre spørgsmål også er meget tæt på en.

Figur 5.2 Gennemsnitlig absolut difference

Spørgsmål	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Fysiske omgivelser	0,6		0,4		0,6	0,6	0,55	0,3	0,55	0,6	0,45	0,05		0,2	0,55		0,45			0,35		0,1
Relationer	0,8	0,75	0,8	0,7	0,65	0,55	1,05	0,6	0,45	0,6	0,7	0,85	0,85	0,65	0,65	1	0,7	0,4	0,75	0,7	0,5	
Leg og aktivitet	0,85	0,65	0,9	0,95	0,7	0,5	0,55	0,65	0,6	0,7	0,45	0,6	0,45	0,95	0,8	0,95	1,15	0,85	0,7	0,35	0,55	

Anm.: Antal stuer = 20.

Kilde: VIVE/EVA.

Figur 5.3 Andel af dobbeltobservationer med ens score på spørgsmål, procent

Spørgsmål	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
Fysiske omgivelser	50		60		50	45	50	70	50	45	55	95		80	65	50	60			65		90
Relationer	40	25	35	35	45	55	15	50	55	55	30	40	50	45	35	25	30	65	40	50	55	
Leg og aktivitet	35	60	30	20	35	50	45	45	45	35	60	40	55	30	30	30	15	25	50	65	55	

Anm.: Antal stuer = 20.

Kilde: VIVE/EVA.

5.3.2 Kvalitativ vurdering af spørgsmål, der ikke lever op til fastsatte kriterier for variation

Et observationsredskab vil altid kun observere på et udsnit af den samlede kvalitet og vil derfor aldrig kunne indfange alle relevante dimensioner af kvalitet i dagtilbud. Når man reducerer et redskabs målepunkter, har det betydning for det udsnit af kvalitet, som redskabet dækker.

På baggrund af de kvantitative analyser af de 20 dobbeltobservationer har Dansk Psykologisk Forlag, udviklerne af KIDS samt EVA og VIVE foretaget en kvalitativ faglig vurdering af konsekvenserne af at udelade spørgsmål, der ikke lever op til det fastsatte kriterie (1<) på to observatørers vurderinger fra analyserne af kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø.

Dansk Psykologisk Forlag og udviklerne af KIDS har vurderet konsekvenserne i forhold til KIDS-redskabets samlede mål. Dansk Psykologisk Forlag og udviklerne af KIDS, EVA og VIVE er enige om følgende faglige vurdering: at de tre spørgsmål 2.7, 2.16 og 3.17 må beholdes af faglige, indholdsmæssige hensyn, fordi de er forbundet med andre spørgsmål, eller fordi en udeladelse vurderes at forringe afdækningen af kvalitet væsentligt.¹⁵

Der er blandt Dansk Psykologisk Forlag, udviklerne af KIDS samt EVA og VIVE en faglig vurdering af, at vi med observationerne, til trods for inklusion af tre spørgsmål med mere variation end det fastsatte kriterie(1<) på to observatørers vurderinger,

¹⁵ De spørgsmål, der bibeholdes, er: 'Pædagogen møder barnet som individ' (2.7), 'Rummelige mønstre' (2.16) og 'Indflydelse på aktiviteter' (3.17).

stadig retvisende kan måle kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø (jf. robusthedsanalysen i afsnit 5.3.4).

Beregning af Percentage Within One (PWO)

PWO er en beregning af, hvor mange procent af det samlede antal spørgsmål i en skala som scores med en maksimal absolut difference på ét skalapunkt (≥ 1). Ved PWO-metoden forholder man sig derfor kun til variansen i en andel af en skalas spørgsmål og vurderer ikke, hvor meget varians der er i hvert enkelt spørgsmål.

Den beregnede PWO ser for KIDS 3.0 National tilfredsstillende ud for områderne 'fysiske omgivelser indendørs og udendørs' og 'leg og aktivitet', hvor PWO er over 90 %. For området 'relationer' ses en smule mere variation (PWO på 89 %), jf. Tabel 5.3. Disse værdier svarer overordnet set til de PWO, vi beregnede for KIDS-redskabet i rapporten om kvalitet i dagtilbud for 0-2-årige børn (VIVE & EVA, 2023b).

Tabel 5.3 Percentage Within One

Fysiske omgivelser	
Indendørs	96,7
Udendørs	96,6
Relationer	89,1
Leg og aktivitet	90,2

Kilde: Data fra observationer. VIVE/EVA.

5.3.3 Undersøgelse af intern reliabilitet for justeret version af skalaer i KIDS 3.0 National

Med afsæt i ovenfor præsenterede kriterier har VIVE og EVA arbejdet videre med KIDS 3.0 National, hvor alle 55 spørgsmål beholdes i det samlede mål om kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø, samt 2 spørgsmål, der afrapporteres selvstændigt.

VIVE og EVA har undersøgt den interne reliabilitet for skalaerne ved at beregne Cronbach's Alpha. Cronbach's Alpha er et mål, der måler sammenhængen mellem spørgsmål. En værdi på 0,7-0,8 vurderes som 'acceptable', 0,8-0,9 vurderes som 'good' og over 0,9 som værende 'excellent' (EFPA, 2013). Alt andet lige vil Cronbach's Alpha typisk falde, hvis man tager spørgsmål ud af skalaen, da man fjerner den information, spørgsmålet indeholder.

Tabel 5.4 Intern reliabilitet af skalaer målt ved Cronbach's Alpha

Fysiske omgivelser	
Indendørs	0,7933
Udendørs	0,7818
Relationer	0,9687
Leg og aktivitet	0,9441

Kilde: Data fra observationer. VIVE/EVA.

I Tabel 5.4 ses alpha-værdierne for de tre områder, hvor fysiske omgivelser er opdelt for 'indendørs' og 'udendørs'. Generelt finder vi høje alpha-værdier, der tyder på en god intern reliabilitet. For områderne 'relationer' og 'leg og aktivitet', er værdien over 0,9 (det vil sige i kategorien 'excellent'). For 'fysiske omgivelser indendørs og udendørs' er værdien lige under 0,8 (det vil sige i kategorien 'acceptable'). På baggrund af ovenstående analyser vurderer vi, at skalaerne er tilfredsstillende.

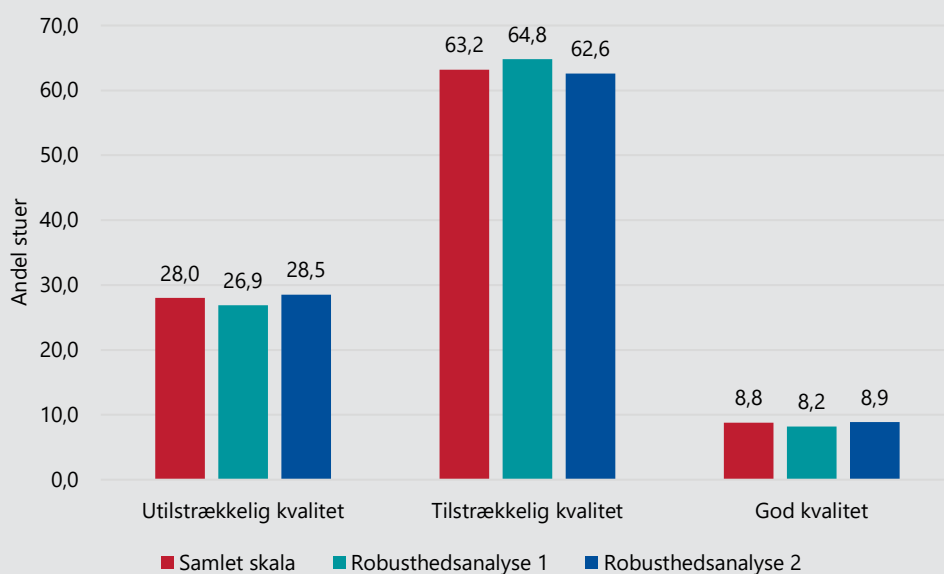
5.3.4 Robusthedsanalyse

Med afsæt i ovenfor præsenterede analyser foretages undersøgelsens analyser af kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø med afsæt i 55 spørgsmål. Vi foretager to robusthedstjek i forhold til anvendelse af data vedrørende samtlige spørgsmål.

Vi har gennemført to robusthedsanalyser af måleredskabet:

- Da vi har inkluderet tre spørgsmål i data med mere varians end det fastsatte kriterium, har vi undersøgt, hvordan daginstitutionerne fordeler sig i kvalitetskategorierne, hvis vi havde ekskluderet de tre spørgsmål (angivet som 'robusthedsanalyse 1').
- Da vi i tre daginstitutioner har måttet observere to stuer, der var sammenlagte over hele dagen, har vi valgt at inkludere dem i data, som var de to stuer. Derfor har vi undersøgt, om det har betydning for fordelingen i kvalitetskategorier, hvis de sammenlagte stuer i de tre institutioner kun tæller som en stue (angivet som 'robusthedsanalyse 2' i Figur 5.4).

Figur 5.4 Robusthedsanalyse af fordeling af stuer i kvalitetskategorier, samlet læringsmiljø

Anm.: Antal stuer = 179-182.

Kilde: VIVE og EVA.

Figur 5.4 viser fordelingen af kvalitetskategorier for hhv. den samlede skala for KIDS 3.0 National med 55 spørgsmål, med eksklusion af de tre spørgsmål med varians (robusthedsanalyse 1), og med tre institutioner, hvor der observeres to samlede stuer over hele dagen, som kun tæller med i data som én observation i stedet for to (robusthedsanalyse 2).

Vi finder generelt, at stuerne placerer sig relativt ens på tværs af alle versioner af måleredskabet. Forskellene fra den samlede skala, vi anvender i undersøgelsen, og til de to robusthedstjek afviger i kvalitetskategorierne maksimalt med 2 procentpoint. For eksempel er der for den samlede skala 63 % af stuerne, der vurderes at have tilstrækkelig kvalitet. Hvis vi ekskluderer de tre spørgsmål, der har varians, stiger andelen til 65 %. For kvalitetskategorierne 'utilstrækkelig' og 'god' finder vi kun forskelle på 1 procentpoint mellem den samlede skala og de to robusthedstjek.

Robusthedsanalysen viser, at der på tværs af alle robusthedstjek ikke ændres betydeligt ved undersøgelsens resultater om kvalitetsvurderinger.

På baggrund af resultaterne fra ovenstående afsnit 5.3.1-5.3.4, vurderer vi, at data fra observationer kan anvendes i vores analyser af kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer.

5.4 Kvalitative eksempler fra observationer

I afrapporteringen af resultaterne fra kvalitetsvurderingerne inddrages kvalitative eksempler fra observationerne for at give billeder på, hvordan forskelle i kvalitet i forhold til forskellige spørgsmål kan vise sig konkret i praksis.

Eksemplerne er indsamlet af fire observatører fra EVA og VIVE i forbindelse med gennemførelsen af observationerne. Derudover er der gennemført et interview med en observatør fra Dansk Psykologisk Forlag med henblik på at indsamle yderligere eksempler. Observatørerne har haft en oversigt over alle spørgsmål i observationsredskabet og har for hvert spørgsmål noteret eksempler på kvalitet i henholdsvis den høje og den lave ende af kvalitetsskalaen.

De eksempler, der er medtaget i rapporten, er udvalgt med henblik på dels at illustrere fokus i spørgsmål i observationsredskabet, dels at vise, hvordan forskelle i kvalitet kan vise sig konkret. Eksemplerne er således udvalgt for at illustrere spændet i kvalitet i forhold til det enkelte spørgsmål. Ekstreme og enkeltstående eksempler er ikke medtaget. De præsenterede eksempler er således eksempler på en type af praksis, som er observeret mere end en enkelt gang på tværs af de observationer, de fem observatører har gennemført.

Det har som konsekvens, at der i rapporten ikke er kvalitative eksempler på den mellemliggende kvalitet i forhold til et givent spørgsmål. Det skal bemærkes, at eksempler på lav kvalitet i forhold til et spørgsmål ikke nødvendigvis stammer fra en daginstitution, der samlet set er vurderet til 'utilstrækkelig' kvalitet – ligesom eksempler på høj kvalitet i forhold til et spørgsmål ikke nødvendigvis kommer fra en institution, der samlet set er vurderet til 'god' kvalitet. Eksempelvis kan en situation, der illustrerer lav kvalitet i forhold til ét spørgsmål, stamme fra en institution, der samlet vurderes til 'tilstrækkelig' kvalitet, fordi kvaliteten i andre situationer er højere.

Eksemplerne kan i rapporten være let omskrevet for at understøtte anonymisering.

5.5 Daginstitutionspersonales perspektiver på at blive observeret

Der er som en del af undersøgelsen indsamlet erfaringer med at have medvirket i den nationale undersøgelse af kvalitet i dagtilbud blandt udvalgt pædagogisk personale.

Erfaringerne med at blive observeret er undersøgt som en del af interviewundersøgelsen af pædagogisk personales perspektiver på og intentioner i forhold til kvaliteten i de pædagogiske læringsmiljøer. Her er hver tiende af de 100 tilfældigt udtrukne daginstitutioner udtrukket til at deltage i interviewundersøgelsen, dvs. 10 daginstitutioner på 3-5-årsområdet. Interviewundersøgelsen metode og datagrundlag uddybes i kapitel 8.

5.5.1 Udvælgelse af dagtilbud til interview

Daginstitutionerne er udvalgt tilfældigt til interview med afsæt i følgende kriterier:

- At sikre spredning i forhold til kommunetype (land-, oplands- og provinsbykommune versus storby- og hovedstadskommune)
- At sikre spredning i forhold til størrelsen på dagtilbuddet (et højere eller lavere antal børn i forhold til gennemsnittet i de 100 udtrukne daginstitutioner)
- At sikre, at andelen af børnehaver hhv. integrerede daginstitutioner afspejler den nationale fordeling af de to daginstitutionstyper.

Da interviews i daginstitutioner er gennemført i de samme 10 daginstitutioner, der er gennemført dobbeltobservationer i, vil der for det interviewede pædagogiske personale fra daginstitutioner altid have været to observatører til stede. Observationerne blandt det interviewede personale i daginstitutioner adskiller sig derfor fra observationerne i de øvrige deltagende daginstitutioner, hvor der var én observatør. Det er således i de daginstitutioner, hvor vi har gennemført interviews, at der potentielt har været den største risiko for, at observatørerne med deres tilstedeværelse påvirker pædagogisk praksis. Interviewene er gennemført virtuelt af en af de to observatører.

Med udgangspunkt i interviewene præsenterer vi i de næste to afsnit forskellige perspektiver på observation fra personalet i daginstitutionerne. Interviewundersøgelsen er ikke udtømmende i den forstand, at der kan være andre perspektiver blandt de øvrige deltagende daginstitutioner, som ikke har deltaget i interviewundersøgelsen.

Boks 5.2 Det er personalet blevet spurgt om

Personalet er i interviewene blevet spurgt om, hvordan det var at blive observeret, om observationsdagen var en almindelig dag i daginstitutionen. Desuden er personalet blevet spurgt om, om de oplevede, at de selv eller deres kolleger ændrede væremåde, samt hvordan børnene reagerede på besøget.

5.5.2 Pædagogisk personales perspektiver på observation i daginstitutioner

Blandt de 24 interviewede pædagogiske medarbejdere fra de 10 udtrukne daginstitutioner identificerer vi på baggrund af interviewene fire forskellige perspektiver på at blive observeret af en ekstern observatør.

Positive oplevelser af observation samt forudgående bekymringer

Når personalet bliver spurgt om deres oplevelse af at blive observeret, er et dominerende perspektiv blandt personalet, at observationsbesøget har været en positiv oplevelse. Personalet begrundet oplevelsen med, at observatørerne var gode til at "være en flue på væggen" eller "gå i et med tapetet". Det gjorde, at personalet enten ikke lagde mærke til eller helt glemte, at de blev observeret. Desuden fremhæves, at observatørerne var stille og diskrete, når de bevægede sig rundt, og placerede sig på en behagelig afstand, så de hverken forstyrrede eller var i vejen. Personalet bruger ord som "søde", "rare" og "hyggelige" om observatørerne og udtrykker generelt tilfredshed med observatørernes tilgang til observationen. Andre begrundelser for en positiv oplevelse af besøget handler om observatørernes naturlighed i relation til børnene fx i form af smil og lidt interaktion med børnene, hvilket bidrog til behagelig stemning og ikke oplevelsen af en "kold mur", som en medarbejder beskriver det. Derudover bliver der blandt personalet lagt vægt på, at de var forberedt på besøget, hvilket var med til at gøre det til en positiv oplevelse.

Blandt personalet er der samtidig oplevelser af, at observationsbesøget skabte bekymring og var hårdt. Personale med denne oplevelse beskriver fx, at de oplevede det som hårdt og underligt at blive observeret. En beskriver, hvordan vedkommende føler, at man har "øjne klistret til sig hele tiden". Personalet beskriver også,

at bekymringer primært knyttede sig til forventningen om besøget og ikke selve observationsbesøget. Fx en bekymring for, at observationens længde ville gøre det hårdt. Et perspektiv blandt personalet er, at der på bagkant af observationsbesøget var en oplevelse af, at observationsbesøget havde været "nemmere" og en mere positiv oplevelse, end de havde frygtet. Oplevelserne af, at observationsbesøget vakte bekymring og/eller var hårdt, er dels et udtryk for forskelle i oplevelser blandt det deltagende personale, og dels viser analysen, at oplevelserne sameksisterer hos personalet. En medarbejder kan fx på en gang have en oplevelse af, at det var "underligt" at blive observeret og samtidig have en positiv oplevelse af observationsbesøget.

Observationer er en del af hverdagen og giver som udgangspunkt ikke anledning til store adfærdsændringer

Den dominerende oplevelse blandt det pædagogiske personale er, at hverken de selv eller deres kolleger ændrede adfærd som følge af observatørernes tilstedeværelse. Det påpeges, at observationer er en fast del af arbejdet inden for deres fag, og at de derfor er vant til at blive observeret, hvilket gjorde, at de ikke reagerede særligt på observatørerne. Nogle af de interviewede havde forud for besøget aftalt at opføre sig og arbejde, præcis som de plejer. Denne fælles beslutning skulle ifølge personalet sikre en autentisk og præcis repræsentation af deres daglige praksis.

Samtidig med oplevelsen af, at observationen ikke har betydet adfærdsændringer, er der nuancerende oplevelser af at have bemærket små ændringer i adfærden. Fx beskriver en medarbejder, hvordan en kollega "godt kan være lidt ekstra, end hun plejer, når der er en observatør på besøg". En anden forklarer, hvordan hun selv på dagen blev mere bevidst om sin ansigtsmimik og sit sprog under observationen.

I interviewene er der også eksempler på oplevelser af, at observationsbesøget medførte ændringer i planlægningen af dagen for at undgå potentielt stressende situationer og for at vise daginstitutionens muligheder frem for sin bedste side. Eksempler på dette er en stue, der havde ændret i mødeplanen, så en kollega mødte tidligere ind end normalt, fordi "morgentimerne godt kan være lidt kaosfyldte", som det udtrykkes. En anden stue beskriver, at de havde planlagt lidt ekstra aktiviteter på observationsdagen i forhold til de aktiviteter, de normalt har. Det er dog samlet set ikke vores vurdering, at de observerede institutioner systematisk har ændret praksis i forbindelse med observationerne.

Observationerne påvirkede børnene i forskellige grader

På tværs af interviewene var den dominerende opfattelse, at børnene ikke ændrede adfærd som følge af observatørernes tilstedeværelse. Personalet oplevede, at de fleste børn ikke lagde mærke til, at observatørerne var der. En gruppe tilskrev dette, at de havde forberedt børnene på, at der ville komme to gæster for at se, hvordan det er at gå i børnehaven. Blandt personalet var der også oplevelser af, at enkelte børn

havde en reaktion, fx at nogle børn viste nysgerrighed over for observatørerne. Andre oplevede, at enkelte børn blev mere "betuttede" end normalt, og en medarbejder beskriver, at personalet oplevede, at et barn i en udsat position reagerede. Det er samlet set vores vurdering, at reaktionerne ikke har været af et omfang og karakter, der har påvirket observationerne, og at det også er en del af hverdagen i daginstitutioner, at børn kan reagere på gæster udefra, som fx nye forældre, håndværkere og nye støttepædagoger.

6 Data vedrørende dagtilbuddenes rammeforhold

Dette kapitel redegør for udvælgelse af data vedrørende dagtilbuddenes rammeforhold, herunder CPR-oplysninger for børn og personale, for indsamling af data om dagtilbuddenes rammeforhold, samt for hvordan dagtilbuddenes rammeforhold er opgjort.

6.1 Udvalgte rammeforhold

Tidligere studier har afdækket, at forskellige rammeforhold som eksempelvis normeringer og personalets uddannelse kan have sammenhæng med praksis i dagtilbud og børns udvikling og trivsel (jf. fx Bauchmüller m.fl., 2014; Christoffersen m.fl., 2014; Bjørnstad & Os, 2018; Slot, 2018; Dietrichson m.fl., 2020).

I denne undersøgelse kortlægges en række rammeforhold for daginstitutioner for 3-5-årige børn. Der er tale om rammeforhold, som vi jf. tidligere studier har en hypotese om kan have sammenhæng med kvalitet i dagtilbud. Udvælgelsen af de rammeforhold, der opgøres, er foretaget med afsæt i viden fra tidligere studier, i dialog med opdragsgiver samt under hensyn til projektets samlede budget- og tidsramme. De rammeforhold, som er inkluderet, er følgende:

- Normering, årsopgørelse
- Dagsnormering
- Medarbejdersammensætning
- Anciennitet
- Fravær blandt medarbejderne
- Personalestabilitet
- Dagtilbuddets organisering
- Ledelsesstruktur
- Ledelsesspænd
- Medarbejdernes uddannelsesmæssige baggrund, herunder efter- og videreuddannelse.

6.2 Indsamling, behandling og anvendelse af CPR-oplysninger for børn og pædagogisk personale

Indsamling af CPR-oplysninger

De kommunale forvaltninger er blevet bedt om at oplyse CPR-numre for hver af de udtrukne daginstitutioner for:

- lederen i daginstitutionen pr. 1. september 2024, dvs. den person, der har personaleansvaret for det pædagogiske personale
- pædagogisk personale, som er ansat i daginstitutionen 1. september 2024
- børn, som er indskrevet i daginstitutionen 1. september 2024.

Behandling af CPR-oplysninger

CPR-oplysninger er overført fra kommunerne til EVA og VIVE ved hjælp af filkasser til sikker håndtering af data. Data er herefter overført til Danmarks Statistik og slettet hos VIVE og EVA.

Anvendelse af CPR-oplysninger

Ved hjælp af CPR-numrene kan vi anvende data fra Danmarks Statistiks registre til undersøgelsen. Alle koblinger af registerdata har fundet sted på forskerkonti på Danmarks Statistik, hvor alle CPR-numre af Danmarks Statistik erstattes med en kode (talværdi), så det ikke er muligt at identificere det enkelte barn/den enkelte pædagogiske medarbejder. Data fra registrene er anvendt til:

- at belyse **børnenes** socioøkonomiske baggrund, herunder stikprøvens repræsentativitet, for så vidt angår børnenes socioøkonomiske baggrund
- at belyse børnenes alder
- at tilvejebringe viden om det **pædagogiske personales** uddannelse, efteruddannelse og anciennitet.

6.3 Indsamling og behandling af rammeforhold

Indsamlingen af data om rammeforholdene i dagtilbuddene er sket ved henvendelse pr. e-mail til de udvalgte kommuners forvaltning. Kommunernes forvaltning fik tilsendt et link til en filkasse, hvor spørgsmålene om de udtrukne daginstitutioner

lå. I en særskilt mail fik kommunernes forvaltning tilsendt en kode til filkassen. I samme filkasse har kommunen uploadet besvarelsener af spørgsmål vedrørende rammeforholdene. Der er gennemført påmindelsesprocedurer pr. e-mail og telefon.

VIVE og EVA har kvalitetssikret de fremsendte data om rammeforhold for daginstitutionerne ved gennemgang af data og opfølgende kontakt med kommunernes forvaltning i de tilfælde, hvor data udestod eller gav anledning til spørgsmål. Yderligere er kommunernes forvaltning blevet kontaktet i forbindelse med manglende besvarelser.

6.3.1 Indhentning af data vedrørende dagsnormering og tilstedeværende personale på observationsdagen

Indsamlingen af data vedrørende dagsnormeringer er foretaget ved indhentning og registrering af observatørernes observationsark fra de 185 gennemførte observationer på stuer i de 100 deltagende daginstitutioner. Observatørerne har i arkene registreret antallet af henholdsvis børn og pædagogiske medarbejdere på fire udvalgte registreringstidspunkter gennem den observerede dag. På baggrund af de indhentede medarbejderlister fra kommunerne har observatørerne ydermere noteret, hvilket pædagogisk personale der var til stede under observationerne. Oplysningerne fra de 185 observationsark er indtastet i en systematisk opsætning for at sikre, at data fra alle observationer er blevet registreret, samt at oplysningerne i observationsarkene er noteret korrekt af observatørerne.

VIVE og EVA har kvalitetssikret observationsarkene ved korrespondance med observatører, daginstitutioner og kommuner. En lille andel af CPR-numrene på personalet i daginstitutionerne har ikke været mulige at indsamle på trods af den løbende kvalitetssikring. Der mangler CPR-oplysninger på en enkelt eller flere medarbejdere på 32 af de 100 udtrukne daginstitutioner. På 96 af de 100 daginstitutioner er det afklaret, om det manglende CPR-nummer vedrører en fastansat medarbejder. For enkelte medarbejdere har det ikke været muligt at tilvejebringe CPR-oplysninger. Det drejer sig hovedsageligt om enten vikarer, medarbejdere fra kommunens PPR eller støttepædagoger og altså ikke fast personale på institutionerne.

Antallet af manglende CPR-numre er højere end for kvalitetsundersøgelsen på 0-2-årsområdet, da der i børnehaverne er flere vikarer og andet personale såsom støttepædagoger til stede end i vuggestuerne. Vi vurderer imidlertid, at antallet af manglende CPR-numre er så relativt lille, at det kun i ringe grad vil påvirke undersøgelsens resultater.

Der er for mindre end tre institutioner manglende data for personalekarakteristika (fx gennemsnitlig anciennitet og *dagspædagog*normering) for det tilstedeværende personale på observationsdagen.

6.4 Teknisk gennemgang af definitioner af rammeforhold

Dette afsnit indeholder en beskrivelse af de definitioner og opgørelsesmetoder, der er anvendt til opgørelse af dagtilbuddenes rammeforhold. Data vedrørende rammeforholdene fremgår af Bilag 1.

6.4.1 Normering, årsopgørelse

Normering angiver forholdet mellem pædagogisk personale inkl. ledere og antallet af børn. Normeringen opgøres på anvisningsenhedsniveau.

Forholdet mellem børn og personale beregnes med udgangspunkt i Danmarks Statistiks metode til opgørelse af normering på kommuneniveau (Danmarks Statistik, 2020), dog med den væsentlige forskel, at Danmarks Statistik opgør normeringer på kommuneniveau, mens vi i denne undersøgelse opgør normeringer på anvisningsenhedsniveau.

$$\text{Årsnormering} = \frac{\text{antal fuldtidsomregnede indskrevne børn}}{\text{antal fuldtidsomregnede pædagogisk personale}}$$

Vi beregner normeringen i daginstitutioner på baggrund af oplysninger fra kommunernes forvaltning om antal fuldtidsomregnede indskrevne børn fordelt på 0-2-årige og 3-5-årige samt antal fuldtidsomregnede pædagogiske medarbejdere hen over kalenderåret 2023. Evt. centralt ansat støttepersonale indgår ikke.

Et barn, som er indmeldt 0-25 timer pr. uge (deltid), opgøres til 0,5 fuldtidsomregnet barn. Børn, som er indmeldt 26 til 35 timer om ugen, opgøres til 0,75 fuldtidsomregnet barn, og børn indmeldt over 35 timer pr. uge opgøres til ét fuldtidsomregnet barn.

En fuldtidsansat har en årsnorm på 1.924 timer, inklusive ferie og helligdage. Ansatte på barsel eller øvrig orlov er ikke inkluderet. Det pædagogiske personale er opdelt i de seks stillingskategorier: pædagoger, pædagogiske ledere, pædagogiske assistenter, pædagogmedhjælpere, pædagogisk assistent-elever og pædagogstude-

rende. Alle medarbejderes ansættelse fuldtidsomregnes i årsnormeringen. I normeringsopgørelsen vægtes pædagogstuderende i daginstitutionerne med 0,43, og pædagogisk assistent-elever vægtes med 0,24 for at tage højde for, at de også anvender tid på undervisning og skole, jf. Danmarks Statistiks opgørelsesmetode. Det øvrige pædagogiske personale vægtes med 1,00.

Yderligere udregnes normeringen af børn pr. pædagog (fuldtidsomregnet) og pædagogiske assistenter (fuldtidsomregnet) for daginstitutionerne. Det opgøres på samme måde som årsnormeringen, blot ved kun at inkludere hhv. fuldtidsomregnede pædagoger eller fuldtidsomregnede pædagogiske assistenter.

Hvis der er tale om en integreret daginstitution, beregnes begge årsnormeringer for hhv. 0-2-årige og 3-5-årige på baggrund af en aldersvægt, der angiver, hvor stort et 0-2-årigt barns personalebehov regnes for at være i kommunen i forhold til et 3-5-årigt barn. Denne vægt ligger offentligt tilgængeligt for hver enkelt kommune på Danmarks Statistiks hjemmeside.

6.4.2 Dagsnormering

Dagsnormeringen beregnes som forholdet mellem antal børn og antal pædagogiske medarbejdere. Dagsnormeringen opgøres på stueniveau i daginstitutioner i forbindelse med observationerne foretaget af en observatør. I forbindelse med observation i daginstitutionerne opgøres antal børn og antal pædagogisk personale på fire tidspunkter på observationsdagen.

Antal tilstedeværende børn og antal pædagogiske medarbejdere er opgjort så tæt på hvert af følgende tidspunkter, som muligt:

- Morgen kl. 8.45
- Lige før frokost kl. 11.00
- Lige efter frokost kl. 12.30
- Eftermiddag kl. 15.25.

Alle børn, der er mødt på stuen, er medregnet. Det gælder også børn, som er fraværende fra stuen, fordi de fx sover lur eller er væk fra stuen, fordi de får skiftet ble eller er på tur. Hvis stuen/gruppen er blandet sammen med en eller flere andre stuer/grupper på et af observationstidspunkterne, tælles børnene fra alle stuer/grupper med. Er der børn, der fx i forbindelse med den sidste optælling er afhentet, er de ikke talt med.

Alt pædagogisk personale, som er til stede på opgørelsestidspunktet, er medregnet, så længe personalet er tilgængelig for børn og kolleger. Det gælder også personale, der eksempelvis er taget på tur med en mindre børnegruppe. Der behøver ikke være tale om direkte ansigt-til-ansigt-tid med børnene: Personalet kan godt være i gang med en praktisk opgave sammen med eller i nærheden af børnene. Personale, der holder pause, er til møde, udfører administrative opgaver eller udfører andre opgaver, hvor de ikke står til rådighed for børn og kolleger, er således ikke medtalt.

Køkken- og rengøringspersonale indgår ikke, medmindre de udfører pædagogisk arbejde¹⁶. Hvis der er eksterne medarbejdere på stuen/i gruppen på opgørelsestidspunktet under observationen (fx en motorikpædagog) er disse indregnet, hvis de laver pædagogiske aktiviteter med børnene. Eventuelle medarbejdere fra PPR, der gennemfører test eller lignende med et barn, medtælles ikke. Eventuelle tilstedeværende forældre er ikke talt med.

I tilfælde, hvor den eller de stuer, der er udvalgt til observation, er sammen med andre stuer/grupper på opgørelsestidspunktet, opgøres normeringen for den samlede gruppe. Dagsnormeringen beregnes ved et gennemsnit af antal børn for de fire tidspunkter over gennemsnittet af antal af pædagogisk personale.

$$Dagsnormering = \frac{\sum (\text{antal børn}_t)/4}{\sum (\text{antal pædagogiske personaler}_t)/4}, \quad t = \{1, 2, 3, 4\}$$

Yderligere udregnes normeringen af børn pr. pædagog og børn pr. pædagogisk assistent samt børn pr. samlet pædagogisk uddannet personale (pædagoger og pædagogiske assistenter) for daginstitutionerne. Det opgøres på samme måde som dagsnormeringen. Blot ved kun at have pædagoger, pædagogiske assistenter eller begge grupper i beregningen.

6.4.3 Medarbejdersammensætning

Opgørelsen af sammensætningen af medarbejdere bygger på data fra kommunernes forvaltning om antal fuldtidsomregnede pædagogiske medarbejdere. Det pædagogiske personale opdeles i seks stillingskategorier, som er følgende:

- Pædagoger
- Pædagogiske ledere
- Pædagogiske assistenter

¹⁶ I nogle tilfælde kan køkkenpersonale bruges som vikarer på stuerne eller inviteres ind til at lave pædagogiske aktiviteter med mad og råvarer.

- Pædagogmedhjælpere
- Pædagogisk assistent-studerende
- Pædagogstuderende.

Medarbejdersammensætningen er udregnet ud fra hver stilling i forhold til summen af alle fuldtidsstillingerne. Medarbejdersammensætningen er beregnet på baggrund af data fra 2023. En pædagogstuderende indgår med det antal timer, den studerende er i daginstitutionen i hele 2023.

6.4.4 Anciennitet

Ancienniteten for pædagogisk personale i daginstitutioner opgøres som det antal år, medarbejderen har været ansat i et dagtilbud. Anciennitet er udregnet som et samlet gennemsnit for den samlede daginstitution. Denne oplysning findes i Danmarks Statistiks register IDAN fra 2020. Vi har antaget, at personale, som er tilknyttet institutionen i 2024, men ikke fremgår af registeret, har været ansat i en institution i 1 år.

6.4.5 Fravær blandt medarbejderne

Fraværsprocenten er oplyst af kommunernes forvaltning. I fraværet indgår fravær på grund af egen sygdom, barns sygdom, arbejdsulykke eller barsels- og adoptionsorlov. I daginstitutioner opgøres fraværet som én samlet fraværsprocent for det pædagogiske personale i daginstitutionen det seneste fulde kalenderår (2023). Hvis daginstitutionen er en integreret daginstitution, beregnes fraværsprocenten på baggrund af alle ansatte i hele daginstitutionen (anvisningsenheden).

6.4.6 Personaleomsætning

Personaleomsætningen angiver, hvor stor en del af personalet, der er blevet udskiftet i løbet af det seneste fulde år (2023). Derfor er det udregnet ved forholdet mellem gennemsnittet af fratrådte og tiltrådte medarbejdere i forhold til det gennemsnitlige antal ansatte i den opgjorte periode.

Personaleomsætning

$$= \frac{\left(\frac{\text{Antal ansatte afgået i 2023} + \text{Antal ansatte tilgået i 2023}}{2} \right)}{\left(\frac{\text{Antal ansatte 1. januar 2023} + \text{Antal ansatte 1. december 2023}}{2} \right)} * 100$$

Hvis daginstitutionen er en integreret daginstitution, beregnes personaleomsætningen på baggrund af alt personale i hele daginstitutionen (anvisningsenheden), da det kan være vanskeligt at opgøre, i hvilket omfang personalet har arbejdet med henholdsvis de 0-2-årige og de 3-5-årige børn. Det betyder, at vi for de integrerede daginstitutioner ikke får et helt så klart billede af personalestabiliteten for de 3-5-årige, som hvis vi kunne adskille 0-2-årige og de 3-5-årige børn.

Flere af de deltagende kommuner har i forbindelse med dataindsamlingen rapporteret om usikkerhed omkring præcisionen af de opgjorte tal, der anvendes til at beregne personaleomsætningen. Tallene vedrørende det faste personale rapporteres, men bør fortolkes med forsigtighed.

Vi har søgt at afdække stabiliteten for ikke-fastansatte medarbejdere i institutionen gennem opgørelse af en vikaromsætning udregnet på samme måde som for fastansat personale blot med personale, som er vikarer i institutionen. De deltagende kommuner og institutioner har imidlertid rapporteret om omfattende vanskeligheder med at tilvejebringe valide data vedrørende vikaransatte i de udtrukne anvisningsenheder. Som følge af stor usikkerhed om datavaliditeten har vi valgt ikke at afrapportere data vedrørende vikaromsætningen.

6.4.7 Dagtilbuddets organisering

Organisering omhandler daginstitutionernes stueinddeling. Det er angivet, hvorvidt daginstitutionen er stueopdelt eller ej. Hvis daginstitutionen er stueopdelt, opgøres det samlede antal stuer i daginstitutionen og antal stuer med 3-5-årige i daginstitutionen. Yderligere opgøres antallet af børn på hver stue med 3-5-årige. Disse data er indgivet af kommunens forvaltning.

6.4.8 Ledelsesstruktur

De ledelsesstrukturer, som daginstitutionerne kan indgå i, er:

- Traditionel institutionsledelse: Inden for denne model har hvert dagtilbud typisk sin egen daglige pædagogiske leder, som refererer direkte til dagtilbudschefen.
- Sammenlagt institutionsledelse: Inden for denne model sammenlægges flere institutioner, der ledes af en institutionsleder, som refererer direkte til dagtilbudschefen.

- **Netværksledelse:** Netværksledelse er en udvidelse af den traditionelle institutionsledelse i et sideordnet samarbejde. Ledelseskompetencen ligger i denne model hos institutionslederne, som refererer til dagtilbudschefen.
- **Område-/klyngeledelse:** Ved område-/klyngeledelse ledes institutioner inden for samme område af en fælles område- eller klyngeleder. Område-/klyngelederne er ledere af ledere.
- **Distriktsledelse:** Ved distriktsledelse er dagtilbudsområdet slået sammen med skoleområdet, så en distriktsleder er leder for både dagtilbud og skole inden for et geografisk område. Denne model kaldes også for landsbymodellen. Distriktslederne er ledere af ledere (EVA, 2018).

Oplysninger om ledelsesstruktur kommer fra kommunernes forvaltning.

6.4.9 Ledelsesspænd

Ledelsesspændet i daginstitutioner opgøres for hele daginstitutionen (anvisningsenheden). Ledelsesspændet beregnes som det faktiske antal pædagogiske medarbejdere, som personaleleder(e) i daginstitutionen har personaleansvar for. Hvis der er flere ledere med personaleansvar i den enkelte anvisningsenhed for samme gruppe personale, indgår alle de pågældende ledere i opgørelsen.

$$\text{Ledelsesspænd} = \frac{\text{Antal pædagogisk personale}}{\text{Antal personaleleder(e)}}$$

Oplysninger om ledelsesspænd kommer fra kommunernes forvaltning.

6.4.10 Medarbejdernes uddannelsesmæssige baggrund, herunder efter- og videreuddannelse

Oplysninger om de ansattes uddannelsesmæssige baggrund er indhentet i to registre: Det første register er elevregisteret (KOTRE), som er et forløbsregister, hvilket betyder, at vi kan se de ansattes uddannelser over tid. Yderligere er der indhentet oplysninger om efteruddannelse i voksen- og efteruddannelsesregisteret (VEUV). I registeret indgår kun formelle voksen- og efteruddannelser. Begge registre opdateres med forsinkelse, hvilket betyder, at de nyeste data på undersøgelsestidspunktet er fra september 2023.

Vi finder følgende uddannelser blandt det pædagogiske personale i stikprøven, som er rangeret efter højeste fuldførte uddannelse (fra øverst til nederst):

- Pædagoger
- Pædagogiske assistenter
- Kompetencegivende uddannelse (erhvervsuddannelse og videregående ekskl. pædagoger og pædagogiske assistenter): erhvervsfaglig grundforløb, erhvervsfagligt praktik- og hovedforløb, kort videregående uddannelse og mellemlang videregående uddannelse
- Gymnasial uddannelse: almen gymnasial uddannelse eller erhvervsgymnasial uddannelse
- Grundskoleuddannelse: grundskole.

Det pædagogiske personale i daginstitutionerne (ekskl. ledere) i vores stikprøver, har jf. de anvendte registre deltaget i følgende (efter)uddannelse med pædagogfagligt indhold:

- Pædagog, prof.bach. (merituddannelse)
- EUD-uddannelse: pædagogisk assistent-uddannelse (eud) og pædagogisk grunduddannelse PGU
- Diplomuddannelse i pædagogik eller diplomuddannelse i pædagogisk arbejde og akademiuddannelse i socialpædagogik
- AMU-uddannelserne: amu.soc., pædagogisk arbejde med børn og unge, amu.off., pædagogisk euu og amu.soc., omsorg, sygepleje og pædagogisk arbejde.

Disse (efter)uddannelser er i kursistregisteret registreret som igangværende uddannelser. Det er ikke muligt for os at se, om personalet har gennemført den samlede (efter)uddannelse. Derfor har vi i denne undersøgelse betinget en medregning af merituddannelsen som pædagog af, at personalet skal have gennemført mindst et år af uddannelsen. For diplomuddannelserne og uddannelsen til pædagogisk assistent har vi forudsat, at personalet skal have gennemført mindst 5 måneder i kursistregisteret for 2023 (der er de nyeste tilgængelige data om efteruddannelse på opgørelsestidspunktet). Disse betingelser sikrer, at det personale, der indgår i opgørelsen af (efter)uddannelse (som minimum) har gennemført en væsentlig del af (efter)uddannelsen.

Det personale, der er startet på merituddannelse eller på pædagogisk assistent-uddannelsen før hhv. 1. januar 2022 og 1. juli 2021, har vi antaget er færdiguddan-

nede. De indgår derfor i opgørelsen af dagsnormeringerne for pædagoger og pædagogiske assistenter. Det drejer sig om fire personer for merituddannelsen og ingen for pædagogisk assistent-uddannelsen.

Ledere i daginstitutionerne i vores stikprøve har følgende efteruddannelser:

- Diplomuddannelse i ledelse
- Akademiuddannelse i ledelse.

6.4.11 Barnets socioøkonomiske status

Opgørelser af børnenes socioøkonomiske status er foretaget med afsæt i variable vedrørende forældrenes uddannelsesniveau, arbejdsmarkedsstatus og disponibel familieindkomst. Forældres uddannelsesniveau er opgjort jf. KOTRE-registeret fra 2023. Her undersøges det, om forældrene har en grundskoleuddannelse, en ungdomsuddannelse (gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse) eller en videregående uddannelse. Forældrenes beskæftigelse, og om de er studerende, er angivet ud fra registeret Arbejdsmarkedsstatus, RAS, fra 2022. Forældrenes indkomst er målt som den disponible familieindkomst, som hentes fra registeret IND fra 2022.

Målet for barnets socioøkonomiske status er et indeks for udsathed, hvor barnet måles som at have lav socioøkonomisk status, hvis 2 ud af 3 indikatorer er gældende for barnet: 1) begge forældres højeste gennemførte uddannelse er grundskole, gymnasial uddannelse eller erhvervsuddannelse, 2) begge forældre er ledige, 3) forældrenes samlede disponible indkomst er i det nederste kvartil af indkomstfordelingen for børn i alderen 3-5 år (børnehavepopulationen).

Nogle af oplysningerne kommer fra registre fra 2022. Derfor vil baggrundsoplysninger have forsinkelse i forhold til undersøgelsestidspunktet. Vi forventer ikke, at det har nogen betydning for undersøgelsens resultater, da disse variable er målt på samme tid for alle forældre, og der typisk ikke ses stor variation i fx forældrenes uddannelsesniveau over tid.

6.4.12 Barnets etnicitet

Variablen tosproget er baseret på barnets etnicitet, der er konstrueret som en dummy-variabel, hvor 0 er dansk, og 1 er indvandrere og efterkommere. Derved angives andelen af børn med en ikke-dansk baggrund. Variablen er dannet på baggrund af registerdata (BEF).

7 De kvantitative analysers datagrundlag og metode

Data vedrørende rammeforhold er koblet sammen med registerdata baseret på enten børnenes CPR-numre og/eller det pædagogiske personales CPR-numre. De indleverede CPR-numre kan kobles med daginstitutionernes g-nummer.

Observationsdata og data vedrørende rammeforhold kan kobles sammen via g-nummer og stue-id for daginstitutionerne. Når data kobles sammen, har vi observationer og strukturelle rammeforhold for i alt 100 daginstitutioner med 182 stuer.

7.1 Statistisk styrke af datagrundlaget

Til trods for at vi med vores stikprøve på 100 daginstitutioner har et relativt stort datamateriale sammenlignet med lignende undersøgelser (Howard m.fl., 2024), kan den statistiske styrke i sammenhængsanalyserne være begrænset. Det vil sige, at der er en vis risiko for type 1- og type 2-fejl:

Type 1-fejl (falsk positiv): Dette opstår, når man fejlagtigt konkluderer, at der *er* en sammenhæng, selvom der i virkeligheden ikke er det. Det er typisk forbundet med, at man sætter signifikansniveauet for højt, særligt når man laver mange test.

Type 2-fejl (falsk negativ): Dette opstår, når man fejlagtigt konkluderer, at der *ikke* er en sammenhæng mellem to forhold, selvom der faktisk er en. Med andre ord overser man en reel sammenhæng.

Når den statistiske styrke er lav, er der en større risiko for **type 2-fejl**. Med den statistiske styrke i stikprøven kan vi derfor ikke udelukke, at vi overser reelle sammenhænge. I analyserne søger vi at undgå **type 1-fejl** ved kun at konkludere, at der er en sammenhæng, når det statistiske signifikansniveau er mindst på 5 %. Resultaterne bør derfor fortolkes med opmærksomhed på risikoen for både type 1- og type 2-fejl.

7.2 Statistiske metoder

Den deskriptive statistik præsenterer data ud fra gennemsnitsværdier eller frekvensfordelinger. Derudover benytter vi statistiske test – **t-test** og **lineære regressioner** – til at sammenligne og måle statistiske forskelle mellem grupperne.

T-test

En t-test anvendes til at undersøge, om der er en signifikant forskel mellem gennemsnittene af to grupper. Intentionen bag testen er at vurdere, om en observeret forskel er reel eller blot skyldes tilfældig variation. Ved at tage højde for både gennemsnit og spredning i dataene beregner testen en p-værdi, som angiver sandsynligheden for, at forskellen kunne være opstået tilfældigt. Hvis p-værdien er lav, tyder det på en signifikant forskel mellem grupperne, mens en højere p-værdi indikerer, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at konkludere en reel forskel. Vi benytter et signifikansniveau på 5 % til at vurdere, om forskelle er så store, at de skyldes andet end tilfældig variation.

For at undersøge sammenhængen mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og flere rammeforhold på en gang anvendes både en **multipel lineær regressionsmodel** og en **lineær sandsynlighedsmodel (LSM)**.

Lineær sandsynlighedsmodel

For at undersøge sammenhængen mellem rammeforhold og sandsynligheden for at opnå hhv. 'god' eller 'utilstrækkelig' kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø anvendes en LSM. Her ekskluderes observationer med 'tilstrækkelig' kvalitet, så analysen fokuserer på sandsynligheden for, at en stue vurderes til at have 'god' kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø.

Den lineære regression laves med kontrol for andre rammeforhold (fx børnenes socioøkonomiske baggrund eller normering), $Y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2$, hvor β_1 er sammenhæng af et af rammeforholdene (x_1), når der tages højde for de andre rammeforhold (x_2). I LSM anvendes et dikotomiseret udfaldsmål (det vil sige udfaldsmål, der enten er lig 0 eller 1), og derfor udtrykkes sammenhænge som en sandsynlighed. Det vil sige, at når vi undersøger sammenhænge mellem fx at have 'god' sammenlignet med 'utilstrækkelig' læringsmiljøkvalitet og normeringen, så vil β_1 i vores regressionsmodel vise den marginale ændring i sandsynligheden for at have 'god' sammenlignet med 'utilstrækkelig' læringsmiljøkvalitet, hvis normeringen stiger med 1, og alle andre rammeforhold, x_2 , holdes konstant.

En LSM er en god model i en beslutningsmæssig kontekst, hvor fokus er på at identificere rammeforhold, der har en sammenhæng med sandsynligheden for 'god'

kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø. Dog ekskluderer vi stuer med 'tilstrækkelig' kvalitet i LSM og kan derfor kun i den model sige noget om sammenhænge mellem rammeforhold og sandsynligheden for at have 'god' mod 'utilstrækkelig' kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø og altså derfor konkretisere nogle af de rammeforhold, der korrelerer med sandsynligheden for at være en stue, der har god kvalitet sammenlignet med 'utilstrækkelig'.

Lineær regressionsmodel

Vi har også gennemført en supplerende analyse med en multipel lineær regression. Modellen er ligesom LSM en lineær model, hvor kvalitetsmålet dog i denne model behandles som en kontinuerlig variabel. Med kontinuerlig menes, at vi ikke har inddelt kvaliteten i kvalitetskategorier men blot lader den samlede score fra alle spørgsmål i KIDS 3.0 National indgå i modellen (for den samlede kvalitet af det pædagogiske læringsmiljø er denne score vægtet, så hvert af de tre områder 'relationer', 'leg og aktivitet' og 'fysiske omgivelser indendørs og udendørs' vægtes en tredjedel). Denne model indeholder alle stuer i undersøgelsen og kan derfor sige noget mere generelt om sammenhængen mellem rammeforholdene og kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø for stuer på tværs af alle kvalitetskategorier.

β_1 vil i den lineære regressionsmodel angive ændringen i den samlede kvalitetscore, når et rammeforhold ændrer sig, og de andre rammeforhold i modellen, x_2 , holdes konstant.

Modellen har den ulempe, at den antager en **lineær sammenhæng** mellem rammeforholdene i modellen og kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø, hvilket betyder, at en ændring i et givet rammeforhold altid har den samme sammenhæng med kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø uanset niveauet. Det vil sige, at sammenhængen antages at være den samme mellem fx normeringen og kvaliteten af læringsmiljøet på en stue, der vurderes til at have 'ringe' kvalitet, og en stue, der vurderes til at have 'fremragende' kvalitet.

8 Interviews

Afdækning af pædagogisk personales egne vurderinger af pædagogisk praksis og intentioner med praksis er en del af undersøgelsen. Formålet med interviewene er at indsamle personalets perspektiver på kvalitet i de pædagogiske læringsmiljøer samt deres intentioner og refleksioner over egen praksis.

8.1 Datagrundlag

Hver tiende af de i alt 100 tilfældigt udtrukne daginstitutioner udtrækkes til at deltage i interviewundersøgelsen, dvs. 10 daginstitutioner. Alt personale på de observerede stuer i daginstitutioner har været inviteret til interviewet. Det har været op til daginstitutionen at beslutte, hvem af personalet der har haft mulighed for at deltage i interviewet. Boks 8.1 indeholder informationer om det interviewede personale.

Boks 8.1 Oversigt over interviewet pædagogisk personale

I alt 24 pædagogiske medarbejdere fra den/de observerede stuer har deltaget i enkelt-, par- eller gruppeinterview om deres vurderinger og intentioner i forhold til det pædagogiske læringsmiljø på observationsdagen. Interviewdeltagerne består af 16 pædagoger, 4 pædagogiske assistenter, 3 pædagogiske medhjælpere samt 1 pædagogstuderende.

Daginstitutionerne, der er udtrukket til interview, er udvalgt forud for observationerne og således ikke udvalgt på baggrund af kvalitetsvurderingen. En efterfølgende analyse af vurderingerne af det pædagogiske læringsmiljø på de stuer, hvor der er gennemført interviews med personalet, viser spredning i kvalitetsvurderingerne fra 'utilstrækkelig' til 'tilstrækkelig' på de stuer, hvor de deltagende personaler arbejder. Flest stuer placerer sig i 'tilstrækkelig'. Fordelingen i de 10 institutioner, hvor der er foretaget interviews, ligner fordelingen for alle institutioner, udover at der ikke er nogen af de 20 stuer, der placerer sig i 'god'. Derudover er der lidt flere, der placerer sig i 'utilstrækkelig' blandt de 20 stuer end ved fordelingen for alle institutioner.¹⁷

¹⁷ Det er ikke et kriterie, at interviewsamplet matcher den samlede stikprøve, da kvalitative analyser ikke sigter mod repræsentativitet, men mod variation for at kunne belyse erfaringer og forståelser på tværs af forskellige kontekster.

8.2 Gennemførelse af interviews med personale i daginstitutioner

Interviewundersøgelsen i daginstitutioner består af virtuelle enkelt-, par- eller gruppeinterview af cirka en times varighed. Interviewene er så vidt muligt gennemført 1-3 dage efter observationen af medarbejdere fra EVA og VIVE, som også har gennemført observationen i daginstitutionen.¹⁸

8.2.1 Fokus i interviews

Fokus i interviewene er på personalets perspektiver på kvalitet i deres pædagogiske praksis. Interviews med personalet bestod af fem temaer. Tabel 8.1 indeholder en oversigt over fokus i de fem temaer i interviewet. Interviewene er gennemført som semstrukturerede interviews.

Tabel 8.1 Interviewtemaer i de gennemførte interviews

Interviewtemaer	Beskrivelse af fokus i daginstitutioner
Oplevelse af observation	Denne del har fokus på personalets oplevelse af at blive observeret, herunder om det var en almindelig dag i daginstitutionen. Desuden er der spurgt ind til, om medarbejderne selv eller kolleger ændrede væremåde, og hvordan børnene evt. reagerede på observationen.
Praksis på observationsdagen	Her har fokus været på vurderinger og refleksioner over den pædagogiske praksis på observationsdagen, herunder hvad der lykkedes godt på dagen, og hvad der lykkedes mindre godt. Desuden er personalet bedt om at vurdere og reflektere over udvalgte konkrete tidspunkter på dagen, fx morgen/aflevering, overgang til og fra frokost, efter frokost på legepladsen og eftermiddagen.
Relationer	Fokus i denne del af interviewet var på personalets perspektiver på relationer, herunder på, hvordan relationerne opleves, og på dele af arbejdet, hvor de er særligt stærke, og hvor de har brug for at fokusere og udvikle praksis. Desuden var der fokus på oplevelsen af kontakten til alle børn og relationsarbejdet i forhold til børn i udsatte positioner. Dertil er personalet blevet spurgt ind til intentioner og overvejelser i forhold til et konkret observeret eksempel på praksis.
Leg og aktivitet	Her har fokus været på oplevelsen af at skabe legemuligheder for alle børn, områder, hvor praksis hhv. er særligt stærk i forhold til børns deltagelse i leg, og områder, hvor der er brug for at fokusere og udvikle praksis. Desuden var der et særskilt fokus på støtten til børn i udsatte positioner i legen. Dertil er personalet blevet spurgt ind til intentioner og overvejelser i forhold til et konkret observeret eksempel på en pædagogisk aktivitet.
Fysiske omgivelser	Denne del havde fokus på personalets perspektiver på de fysiske omgivelser, herunder om der er områder med særligt gode fysiske rammer og områder, hvor der mangler fokus eller forbedring. Dertil er personalet blevet spurgt ind til intentioner og overvejelser i forhold til et konkret observeret eksempel på praksis.

Kilde: EVA og VIVE.

¹⁸ At interviewer også er observatør er almindelig praksis inden for kvalitative metoder. Det kan have betydning for interviewet. Dels er relationsdannelsen, som er væsentligt element i interviews, allerede påbegyndt uden for interviewet. Dels har interviewer og observatør fælles erfaringer fra observationsdagen, som kan bidrage til at konkretisere perspektiver, der fremkommer i interviewene.

De personer, der har gennemført interviews med det pædagogiske personale, har haft indsigt i de vurderinger af det pædagogiske læringsmiljø, der er foretaget på de udvalgte stuer. Det pædagogiske personale har imidlertid ikke haft indblik i vurderingerne og har heller ikke fået indsigt i vurderingerne som en del af interviewet.

8.3 Analysestrategi for interviewdata

Udgangspunktet for det analytiske arbejde har været et ønske om at få indblik i spænd og diversitet i personales vurderinger af og perspektiver på kvalitet i pædagogisk praksis, herunder deres refleksioner over og intentioner med praksis.

Analysen er grebet an som en tematisk frameworkanalyse (Richie m.fl., 2013), der gør det muligt at gennemføre en systematisk tematisk analyse af data grupperet under samme tema. Tilgangen gør det muligt på samme tid at læse på tværs af interviews og temaer, dvs. enten fokusere på et enkelt interview eller fokusere på, hvad alle interviewpersoner siger på tværs om et afgrænset tema. Analysen er foretaget i fire trin:

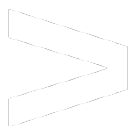
Trin 1: Alle interviews er optaget og transskriberet.

Trin 2: Samtlige interviews er sorteret i koder og meningskondenseret i en tematisk ramme, et såkaldt framework, i analysesoftwaret NVivo. Koderne i frameworket er primært deduktive, dvs. det er temaer, som vi på forhånd har struktureret interviewet efter, fx 'fysiske omgivelser'. Denne kodning sorterer datamaterialet, så det er muligt at få et systematisk overblik over data inden for et tema.

Trin 3: Inden for hver tematisk kode i frameworket læses der på tværs af interviews med henblik på at identificere undertemaer og pointer. For at bevare størst mulig åbenhed og sensitivitet over for datamateriale er processen på dette niveau induktiv, dvs. det er interviewmaterialet, som har været udgangspunktet for de fremkomne undertemaer.

Trin 4: I analysen har vi set på, hvilken variation vi kan spore i interviewpersonernes perspektiver inden for et tema og under et tema. I analysen af interviewdata har vi interesseret os for variationen i data snarere end for, hvem og hvor mange der giver udtryk for et bestemt synspunkt. Det indebærer, at vi har inkluderet alle udsagn, der er relevante for undersøgelsen, herunder udsagn, der kan betragtes som enkeltstående.

Undervejs i dataindsamlingen og i analyseprocessen er der gennemført intern kvalitetssikring, herunder forberedende og løbende kalibrering mellem interviewere i dataindsamlingsprocessen og i kode- og analyseprocessen. I analyseprocessen har flere interviewere analyseret data og kvalificeret analyserne i fællesskab.

Litteratur

- Bauchmüller, R., Gørtz, M. & Rasmussen, A.W. (2014). Long-run benefits from universal high-quality preschooling. *Early Childhood Research Quarterly*, 29(4), 457–470.
- Bjørnestad, E. & Os, E. (2018). Quality in Norwegian childcare for toddlers using IT-ERS-R. *European Early Childhood Education Research Journal*, 26(1), 111–127.
- Christoffersen, M.N., Højen-Sørensen, A.-K. & Laugesen, L. (2014). *Daginstitutionens betydning for børns udvikling: En forskningsoversigt*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Clark, L.A. & Watson, D. (2016). Constructing validity: Basic issues in objective scale development. I: A.E. Kazdin (red.), *Methodological Issues and Strategies in Clinical Research* (pp. 187–203). American Psychological Association.
- Dalgaard, N.T., Bondebjerg, A., Klokke, R., Viinholt, B.C.A. & Dietrichson, J. (2022). Adult/child ratio and group size in early childhood education or care to promote the development of children aged 0–5 years: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*, 18(2), 1–48.
- Danmarks Statistik (2020). *Statistikdokumentation for børnepasning før skolestart*. Danmarks Statistik.
- Dansk Psykologisk Forlag (2024a). *Dataanalyser af revideret KIDS Anbefaling til EVA/VIVE om det videre forløb*. Notat. Dansk Psykologisk Forlag.
- Dansk Psykologisk Forlag (2024b). *Data fra kvalitetsundersøgelsen*. Notat. Dansk Psykologisk Forlag.
- DEA (2025). *Kvalitet og tilsyn 1: Tilsynsrapporter som værktøj i styringen på dagtilbudsområdet*. Tænk tanken DEA.
- Det Økonomiske Råds Formandskab (2021). *Dansk Økonomi, forår 2021*. Det Økonomiske Råd.
- Dietrichson, J., Kristiansen, I.L. & Viinholt, B.A. (2020). Universal preschool programs and long-term child outcomes: A systematic review. *Journal of Economic Surveys*, 34(5), 1007–1043.

- EFPA (2013). *EFPA Review Model for the Description and Evaluation of Psychological and Educational Tests. Test Review Form and Notes for Reviewers. Version 4.2.6.* EFPA – European Federation of Psychologists' Associations.
- EVA (2017). *Kvalitet i dagtilbud: Pointer fra forskning.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2018). *Ledelsesstrukturer på dagtilbudsområdet: En kortlægning blandt dagtilbudsschefer.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2020). *Læringsmiljø i kommunale børnehaver: National undersøgelse.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2021). *Måleredskaber i dagtilbud: Håndbog i vurdering og udvælgelse af måleredskaber.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2022a). *Vidensbehov på lokalt niveau: Forarbejde til kvalitetsundersøgelse. Leverance 1.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2022b). *Erfaringer med at undersøge kvalitet kommunalt: Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse. Leverance 2.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2022c). *Erfaringer med at undersøge kvalitet nationalt: Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse. Leverance 3.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2022d). *Vurdering af udvalgte redskaber: Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse. Leverance 5.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2022e). *Forarbejde til kvalitetsundersøgelse. Leverance 7 – del 1: Overordnede valg vedr. en kvalitetsundersøgelse.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2022f). *Forarbejde til kvalitetsundersøgelse. Leverance 7 – del 2: Model for kvalitetsundersøgelsen.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut.
- Howard, S.J., Lewis, K.L., Walter, E., Verenikina, I. & Kervin, L.K. (2024). Measuring the quality of adult-child interactions in the context of ECEC: A systematic review on the relationship with developmental and educational outcomes. *Educational Psychology Review*, 36(1), 1-50.
- Lovbekendtgørelse nr. 69 af 23. januar 2024. *Bekendtgørelse af lov om kommunernes styrelse (Kommunestyrelsesloven).* Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Lovbekendtgørelse nr. 988 af 27. august 2024. *Bekendtgørelse af lov om dag-, fritids- og klubtilbud mv. til børn og unge (Dagtilbudsloven)*. Børne- og Undervisningsministeriet.

Lovbekendtgørelse nr. 989 af 27. august 2024. *Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (Folkeskoleloven)*. Børne- og Undervisningsministeriet.

Mikkelsen, M., Lindeberg, N.H., Mortensen, N. P & Jacobsen, R. H. (2022). *Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet – Delleverance 4: Overblik over relevant registerdata*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Nøhr, K., Mortensen, N.P. & Lindeberg, N.H. (2022). *Forarbejde til national kvalitetsundersøgelse på dagtilbudsområdet – Delleverance 1: Vidensbehov på nationalt og kommunalt niveau*. VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Ringsmose, C. (2020). *Perspektiver på kvalitet i daginstitutioner. Resultater fra et kvalitativt studie i seks kommuner*. Aalborg Universitetsforlag.

Ringsmose, C. & Kragh-Müller, G. (under udgivelse). *KIDS: Kvalitetsudvikling i daginstitutioner* (3. udgave). Dansk Psykologisk Forlag.

Ringsmose, C. & Kragh-Müller, G. (2020). *KIDS: Kvalitetsudvikling i daginstitutioner* (2. udgave). Dansk Psykologisk Forlag.

Ringsmose, C. & Kragh-Müller, G. (2022). *KIDS Dagpleje: Evaluering og kvalitetsudvikling* (1. udgave). Dansk Psykologisk Forlag.

Ritchie, J., Lewis, J., McNaughton Nicholls, C. & Ormston, R. (red.) (2013). *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers* (2. udgave). SAGE Publications.

Slot, P. (2018). *Structural Characteristics and Process Quality in Early Childhood Education and Care: A Literature Review*. OECD Education Working Papers, 176. OECD.

Sperling, L.L. (2021). *Daginstitutioners løftepotentiale*. Tænketanken DEA.

Sylva, K. (2010). Quality in early childhood settings. I: K. Sylva, E. Melhuish, P. Sammons, I. Siraj-Blatchford & B. Taggart (red.), *Early Childhood Matters*. Routledge.

VIVE & EVA (2023a). *Kvalitet i dagtilbud: National undersøgelse af i pædagogiske læringsmiljøer og rammer i kommunale daginstitutioner og dagplejen for 0-2-årige*

børn. EVA – Danmarks Evalueringsinstitut & VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

VIVE & EVA (2023b). *Kvalitet i dagtilbud: National undersøgelse af kommunale daginstitutioner og dagpleje for 0-2-årige børn. Undersøgelsesdesign, metode og bilagstabeller.* EVA – Danmarks Evalueringsinstitut & VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Bilag 1 Rammeforhold

Dette bilag indeholder en oversigt over samtlige indsamlede rammeforhold i deltagende daginstitutioner.

Bilagstabel 1.1 Rammeforhold for daginstitutionerne, gennemsnit og standardafvigelse

	Middel-værdi/pct.	SD	Obs
Rammeforhold på stueniveau			
Gennemsnit af normeringer på de 4 tidspunkter	7,19	(1,99)	182
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)	6,37	(2,67)	182
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)	5,39	(1,66)	182
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)	11,83	(3,99)	182
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)	5,50	(2,36)	182
Gennemsnitlig pædagognormering for de 4 tidspunkter	22,41	(17,94)	180
Børn pr. pædagog: morgen (kl. 8.45)	13,69	(8,45)	153
Børn pr. pædagog: formiddag (kl. 11.00)	11,98	(5,70)	162
Børn pr. pædagog: middag (kl. 12.30)	30,07	(17,55)	150
Børn pr. pædagog: eftermiddag (kl. 15.25)	11,84	(8,86)	145
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45) (%)	15,93	(36,70)	182
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00) (%)	10,99	(31,36)	182
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30) (%)	17,58	(38,17)	182
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25) (%)	19,89	(40,03)	181
Gennemsnitlig pædagogisk assistent-normering for de 4 tidspunkter	61,84	(45,50)	67
Morgen: børn pr. pædagogisk assistent (kl. 8.45)	18,21	(7,04)	29
Formiddag: børn pr. pædagogisk assistent (kl. 11.00)	16,03	(5,68)	34
Middag: børn pr. pædagogisk assistent (kl. 12.30)	41,91	(19,97)	39
Eftermiddag: børn pr. pædagogisk assistent (kl. 15.25)	17,70	(9,35)	28
Ingen pædagogisk assistent hele dagen (%)	62,98	(48,42)	181
Ingen pædagogisk assistent: morgen (kl. 8.45) (%)	84,07	(36,70)	182
Ingen pædagogisk assistent: formiddag (kl. 11.00) (%)	81,32	(39,08)	182
Ingen pædagogisk assistent: middag (kl. 12.30) (%)	78,57	(41,15)	182
Ingen pædagogisk assistent: eftermiddag (kl. 15.25) (%)	84,53	(36,26)	181

	Middel- værdi/pct.	SD	Obs
Gennemsnitlig pædagog- og pædagogisk assistent-normering for de 4 tidspunkter	19,89	(16,80)	181
Morgen: børn pr. pædagog og pædagogisk assistent (kl. 8.45)	12,52	(8,27)	159
Formiddag: børn pr. pædagog og pædagogisk assistent (kl. 11.00)	11,04	(5,89)	167
Middag: børn pr. pædagog og pædagogisk assistent (kl. 12.30)	26,03	(15,05)	155
Eftermiddag: børn pr. pædagog og pædagogisk assistent (kl. 15.25)	10,70	(8,57)	150
Ingen pædagogisk assistent eller pædagog: morgen (kl. 8.45)	12,64	(33,32)	182
Ingen pædagogisk assistent eller pædagog: formiddag (kl. 11.00) (%)	8,24	(27,58)	182
Ingen pædagogisk assistent eller pædagog: middag (kl. 12.30) (%)	14,84	(35,64)	182
Ingen pædagogisk assistent eller pædagog: eftermiddag (kl. 15.25) (%)	17,03	(37,70)	182
Gennemsnitlig anciennitet på observationsdagen (år)	5,82	(3,47)	180
Antal 3-5-årige på stuen på observationsdagen	18,34	(5,09)	182
Antal børn i grupperum på observationsdagen			182
26 eller flere børn i grupperummet	4,32 %	(0,21)	
25 børn i grupperummet	1,62 %	(0,13)	
22-24 børn i grupperummet	2,70 %	(0,16)	
21 børn i grupperummet	3,78 %	(0,19)	
20 eller færre børn i grupperummet	87,57 %	(0,33)	
Rammeforhold på institutionsniveau			
Antal stuer i daginstitutionen	4,39	(2,16)	100
Antal stuer med 3-5-årige	2,70	(1,07)	100
Gennemsnitligt antal indskrevne 3-5-årige børn pr. stue i daginstitutionen	19,61	(6,82)	100
Årsnormering	5,79	(1,31)	100
Årsnormering, studerende vægtet i beregningen	5,91	(1,32)	100
Årsnormering: børn pr. fuldtidspædagog	12,30	(3,61)	99
Årsnormering: børn pr. fuldtids pædagogisk assistent	124,61	(192,46)	72
Årsnormering: børn pr. fuldtidspædagog og fuldtids pædagogisk assistent	10,81	(3,35)	99
Antal fuldtidsindskrevne børn, 0-2-årige	23,04	(18,04)	100
Antal fuldtidsindskrevne børn, 3-5-årige	52,18	(26,07)	100
Antal fuldtidsomregnet pædagogisk personale	17,20	(9,17)	100
Andel pædagoger (%)	48,46	(10,62)	100

	Middel- værdi/pct.	SD	Obs
Andel pædagogiske assistenter (%)	6,80	(6,56)	100
Andel pædagogiske medhjælpere (%)	34,46	(12,57)	100
Andel ledere (%)	7,50	(4,11)	100
Andel pædagogstuderende (%)	0,55	(1,55)	100
Andel pædagogisk assistent-studerende (%)	2,23	(3,14)	100
Andel med merituddannelse i pædagogik (%)	1,89	(4,28)	100
Andel med diplomuddannelse i pædagogik (%)	2,04	(4,06)	100
Andel med pædagogisk EUD-uddannelse (%)	0,21	(0,99)	100
Andel med pædagogisk AMU-uddannelse (%)	12,14	(9,71)	100
Andel med pædagogisk efteruddannelse (%)	15,42	(10,40)	100
Andel af ledere med diplomuddannelse i ledelse (%)	72,45	(44,91)	98
Gennemsnitlig anciennitet (år)	5,61	(2,07)	100
Fraværsprocent (%)	9,19	(4,93)	100
Medarbejderstabilitet	30,19	(19,54)	88
Ledelsesspænd	15,00	(7,47)	100
Andel børn med lav socioøkonomisk status i daginstitutionen (%)	15,98	(10,88)	100
Andel tosprogede børn i daginstitutionen (%)	13,52	(13,33)	100
Institutionstype			
Andel børnehaver (%)	14		14
Andel integrerede institutioner (%)	86	34,87	86
Stueopdelt			
Ikke stueopdelt (%)	4		4
Stueopdelt (%)	96	19,69	96
Ledelsesstruktur			
Traditionel (%)	19	(39,43)	19
Sammenlagt (%)	10	(30,15)	10
Netværksledelse eller distriktsledelse (%)	8	(27,27)	8
Område-/klyngeledelse (%)	63	(48,52)	63
Antal institutioner			100

Anm.: N = 100 daginstitutioner.

Note: "-": Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: Danmarks Statistik, kommunernes forvaltning/Dagtilbudsregisteret. VIVE og EVAs egne beregninger.

Bilag 2 Rammeforhold fordelt på kategorier

Dette bilag indeholder en oversigt over normering og andre rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier.

Bilagstabel 2.1 Samlet læringsmiljø: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, stueniveau

Samlet kvalitet af læringsmiljø	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God	Utilstrækkelig vs. god
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Gennemsnit af normeringer på de 4 tidspunkter	7,33	7,26	6,50	0,18
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)	6,50	6,38	6,29	0,76
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)	5,53	5,34	5,66	0,82
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)	12,03	12,00	10,92	0,38
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)	5,53	5,74	3,51	0,00
Gennemsnitlig pædagognormering for de 4 tidspunkter	27,93	20,15	21,31	0,33
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45), pædagoger	16,70	12,67	11,62	0,15
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00), pædagoger	12,61	11,71	11,75	0,67
Dagsnormering: middag (kl. 12.30), pædagoger	30,52	30,85	24,64	0,27
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25), pædagoger	12,66	12,02	8,92	0,24
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45) (%)	17,65	14,78	18,75	0,92
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00) (%)	11,76	10,43	-	
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30) (%)	27,45	13,04	18,75	0,49
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25) (%)	35,29	15,79	0,00	0,00
Ingen pædagog til stede mindst halvdelen af dagen (%)	25,49	11,40	18,75	0,59
Ingen pædagog til stede det meste af dagen (på mindst 3 ud af de 4 tidspunkter) (%)	11,76	-	-	
Gennemsnitlig anciennitet på observationsdagen (år)	5,02	5,96	7,01	0,03
Antal stuer	51	115	16	

Anm.: N = 182 stuer.

Note: "-" Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.2 Samlet læringsmiljø: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, institutionsniveau

Samlet kvalitet af læringsmiljø	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God	Utilstrækkelig vs. god
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Årsnormering	5,94	5,75	5,60	0,63
Årsnormering, studerende vægtet i beregningen	6,02	5,88	5,76	0,72
Årsnormering: børn pr. fuldtidspædagog	12,92	12,16	11,48	0,41
Årsnormering: børn pr. fuldtids pædagogisk assistent	107,22	134,78	-	
Antal fuldtidsindskrevne børn, 0-2-årige	21,32	25,23	11,12	0,08
Antal fuldtidsindskrevne børn, 3-5-årige	55,00	51,95	44,49	0,44
Andel pædagoger (%)	46,13	49,33	49,31	0,50
Andel pædagogiske assistenter (%)	6,84	7,07	4,55	0,41
Andel pædagogiske medhjælpere (%)	36,49	33,57	34,84	0,72
Andel ledere (%)	8,61	7,01	7,68	0,66
Andel pædagogstuderende (%)	0,52	0,58	0,37	0,78
Andel pædagogisk assistent studerende (%)	1,41	2,44	3,25	0,10
Andel personale med efteruddannelse, samlet (%)	14,70	15,90	14,03	0,85
Gennemsnitlig anciennitet (år)	5,06	5,71	6,62	0,10
Fraværspcent (%)	10,49	8,83	7,70	0,24
Medarbejderstabilitet	32,68	28,62	35,28	0,79
Antal stuer	4,26	4,57	3,38	0,16
Antal stuer, 3-5 år	2,70	2,75	2,25	0,22
Ledelsesspænd	13,11	16,28	10,94	0,36
Andel børn med lav socioøkonomisk status i daginstitutionen (%)	16,69	15,34	18,81	0,66
Andel tosprogede børn i daginstitutionen (%)	12,99	14,14	10,30	0,60
Ledelsesstruktur				
Traditionel (%)	14,81	23,08	-	
Sammenlagt (%)	14,81	7,69	-	
Netværksledelse (%)	-	-	-	

Samlet kvalitet af læringsmiljø	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God	Utilstrækkelig vs. god
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Område-/klyngeledelse (%)	62,96	61,54	-	
Distriktsledelse (%)	-	-	-	
Antal institutioner	27	65	8	

Anm.: N = 100 daginstitutioner.

Note: "-" Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.3 Fysiske omgivelser, indendørs: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, stueniveau

Kvalitet i daginstitutioner, fysiske omgivelser, indendørs	Ringes/utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Ringes/utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Gennemsnit af normeringer på de 4 tidspunkter	7,23	7,20	6,50	0,22
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)	6,62	6,22	6,23	0,62
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)	5,34	5,45	5,16	0,76
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)	11,80	11,99	10,79	0,43
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)	5,75	5,44	4,06	0,02
Gennemsnitlig pædagognormering for de 4 tidspunkter	24,60	21,60	14,17	0,11
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45), pædagoger	15,71	12,49	13,40	0,53
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00), pædagoger	12,09	11,93	10,90	0,59
Dagsnormering: middag (kl. 12.30), pædagoger	28,72	31,42	22,28	0,23
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25), pædagoger	13,75	10,75	11,24	0,53
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45) (%)	15,62	17,12	0,00	0,18
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00) (%)	9,38	12,61	0,00	0,32

Kvalitet i daginstitutioner, fysiske omgivelser, indendørs	Ringes/utill-strækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Ringes/utill-strækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30) (%)	23,44	15,32	0,00	0,09
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25) (%)	25,00	17,27	-	
Ingen pædagog til stede mindst halvdelen af dagen (%)	18,75	15,45	0,00	0,14
Ingen pædagog til stede det meste af dagen (på mindst 3 ud af de 4 tidspunkter) (%)	7,81	3,64	0,00	0,37
Gennemsnitlig anciennitet på observationsdagen (år)	5,47	5,77	8,88	0,00
Antal stuer	64	111	10	

Anm.: N = 185 stuer. Af diskretionshensyn afrapporteres hhv. 'ringe' og 'utillstrækkelig' og 'god' og 'fremragende' kvalitet samlet.

Note: "-" Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.4 Fysiske omgivelser, indendørs: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, institutionsniveau

Kvalitet i daginstitutioner, fysiske omgivelser, indendørs	Ringes/utill-strækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Ringes/utill-strækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Årsnormering	5,67	5,91	5,18	0,57
Årsnormering vægtet	5,80	6,01	5,43	0,67
Årsnormering: Børn pr. fuldtidspædagog	11,97	12,65	10,36	0,43
Årsnormering: Børn pr. fuldtids pædagogisk assistent	139,86	119,96	-	
Antal fuldtidsindskrevne børn, 0-2-årige	23,18	23,62	13,39	0,25
Antal fuldtidsindskrevne børn, 3-5-årige	58,00	48,16	55,09	0,86
Andel pædagoger (%)	47,68	48,88	49,98	0,70
Andel pædagogiske assistenter (%)	6,77	6,47	12,03	0,15

Kvalitet i daginstitutioner, fysiske omgivelser, indendørs	Ringe/utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Ringe/utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Andel pædagogiske medhjælpere (%)	34,75	34,88	25,72	0,18
Andel ledere (%)	7,68	7,46	6,31	0,61
Andel pædagogstuderende (%)	0,93	0,19	2,11	0,29
Andel pædagogisk assistent-studerende (%)	2,20	2,13	3,85	0,36
Andel personale med efteruddannelse, samlet (%)	15,59	15,39	14,35	0,79
Gennemsnitlig anciennitet (år)	5,45	5,44	9,54	0,00
Fraværsprocent (%)	9,99	8,79	7,24	0,37
Medarbejderstabilitet	32,53	28,84	30,09	0,82
Antal stuer	4,74	4,17	4,25	0,66
Antal stuer, 3-5 år	2,97	2,53	2,50	0,44
Ledelsesspænd	15,52	14,72	14,12	0,74
Andel børn med lav socioøkonomisk status i daginstitutionen (%)	16,29	14,42	35,71	0,00
Andel tosprogede børn i daginstitutionen (%)	14,72	11,91	25,49	0,21
Ledelsesstruktur				
Traditionel (%)	15,79	20,69	-	
Sammenlagt (%)	15,79	-	-	
Netværksledelse (%)	-	-	-	
Område-/klyngeledelse (%)	65,79	63,79	-	
Distriktsledelse (%)	-	-	-	
Antal institutioner	38	58	4	

Anm.: N = 100 daginstitutioner. Af diskretionshensyn afrapporteres hhv. 'ringe' og 'utilstrækkelig' og 'god' og 'fremragende' kvalitet samlet.

Note: "- " Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.5 **Fysiske omgivelser, udendørs: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, stueniveau**

Kvalitet i daginstitutioner, fysiske omgivelser, udendørs	Ringe	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Ringe/utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Gennemsnit af normeringer på de 4 tidspunkter	6,67	7,14	7,31	7,59	0,18
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)	5,70	6,77	6,24	6,10	0,39
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)	5,41	5,32	5,43	5,83	0,81
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)	11,81	11,57	12,04	12,98	0,74
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)	4,38	5,49	5,58	5,92	0,05
Gennemsnitlig pædagognormering for de 4 tidspunkter	17,09	22,38	23,32	22,96	0,20
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45), pædagoger	11,25	12,42	15,73	10,67	0,23
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00), pædagoger	9,85	11,45	12,87	11,89	0,14
Dagsnormering: middag (kl. 12.30), pædagoger	31,09	30,42	29,06	33,90	0,85
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25), pædagoger	8,15	10,95	13,57	10,60	0,14
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45) (%)	-	21,05	8,00	29,41	
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00) (%)	-	13,16	8,00	17,65	
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30) (%)	-	17,11	17,33	17,65	
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25) (%)	28,57	21,33	18,67	-	
Ingen pædagog til stede mindst halvdelen af dagen (%)	-	17,33	13,33	23,53	
Ingen pædagog til stede det meste af dagen (på mindst 3 ud af de 4 tidspunkter) (%)	0,00	5,33	4,00	-	
Gennemsnitlig anciennitet på observationsdagen (år)	6,19	4,99	6,22	7,08	0,87
Antal stuer	14	76	75	17	

Anm.: N = 182 stuer. Af diskretionshensyn afrapporteres 'god' og 'fremragende' kvalitet samlet.

Note: "- " Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.6 **Fysiske omgivelser, udendørs: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, institutionsniveau**

Kvalitet i daginstitutioner, fysiske omgivelser, udendørs	Ringe	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Ringe/ utilstrækkelig vs. God/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Årsnormering	7,03	5,77	5,40	6,45	0,01
Årsnormering vægtet	7,14	5,85	5,52	6,65	0,02
Årsnormering: børn pr. fuldtidspædagog	15,87	12,49	11,36	12,33	0,00
Årsnormering: børn pr. fuldtids pædagogisk assistent	52,91	122,68	136,11	-	
Antal fuldtidsindskrevne børn, 0-2-årige	26,13	21,11	24,76	19,21	0,74
Antal fuldtidsindskrevne børn, 3-5-årige	42,71	48,54	55,65	59,18	0,25
Andel pædagoger (%)	44,82	48,83	47,97	52,14	0,34
Andel pædagogiske assistenter (%)	7,81	6,53	7,25	3,91	0,66
Andel pædagogiske medhjælpere (%)	36,43	35,15	34,02	34,14	0,63
Andel ledere (%)	8,66	7,45	7,72	5,79	0,49
Andel pædagogstuderende (%)	0,00	0,40	0,72	0,49	0,26
Andel pædagogisk assistent-studerende (%)	2,29	1,64	2,33	3,53	0,80
Andel personale med efteruddannelse, samlet (%)	11,05	14,70	16,69	17,69	0,12
Gennemsnitlig anciennitet (år)	5,37	5,08	5,95	6,08	0,47
Fraværsprocent (%)	10,45	10,67	8,00	7,49	0,11
Medarbejderstabilitet	44,76	28,63	29,61	30,14	0,09
Antal stuer	4,00	4,22	4,67	4,00	0,56
Antal stuer, 3-5 år	2,12	2,61	2,88	2,78	0,11
Ledelsesspænd	13,12	14,45	15,92	13,83	0,41
Andel børn med lav socioøkonomisk status i daginstitutionen (%)	19,34	15,83	14,38	15,71	0,24
Andel tosprogede børn i daginstitutionen (%)	27,27	13,52	10,93	8,11	0,00
Ledelsesstruktur					

Kvalitet i daginstitutioner, fysiske omgivelser, udendørs	Ringes	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Ringes/ utilstrækkelig vs. God/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Traditionel (%)	-	17,07	17,50	-	
Sammenlagt (%)	-	-	12,50	-	
Netværksledelse (%)	-	-	-	-	
Område-/klyngeledelse (%)	37,50	73,17	60,00	66,67	0,21
Distriktsledelse (%)					
Antal institutioner	8	41	40	9	

Anm.: N = 98 daginstitutioner. Af diskretionshensyn afrapporteres 'god' og 'fremragende' kvalitet samlet.

Note: "-" Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.7 Relationer: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, stueniveau

Kvalitet i daginstitutioner, relationer	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Gennemsnit af normeringer på de 4 tidspunkter	7,44	7,03	7,03	0,33
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)	6,65	5,90	6,88	0,72
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)	5,36	5,37	5,50	0,67
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)	12,21	11,54	11,96	0,77
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)	5,73	5,74	4,42	0,00
Gennemsnitlig pædagognormering for de 4 tidspunkter	25,80	20,47	20,09	0,17
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45), pædagoger	15,41	12,31	14,08	0,56
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00), pædagoger	12,32	11,87	11,33	0,47
Dagsnormering: middag (kl. 12.30), pædagoger	30,43	29,03	31,30	0,83
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25), pædagoger	11,46	12,42	10,87	0,78

Kvalitet i daginstitutioner, relationer	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45) (%)	23,08	10,87	13,51	0,25
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00) (%)	13,85	7,23	13,51	0,96
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30) (%)	26,15	13,25	10,81	0,07
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25) (%)	29,69	19,28	-	
Ingen pædagog til stede mindst halvdelen af dagen (%)	23,44	12,05	10,81	0,12
Ingen pædagog til stede det meste af dagen (på mindst 3 ud af de 4 tidspunkter) (%)	9,38	-	-	
Gennemsnitlig anciennitet på observationsdagen (år)	5,01	6,10	6,67	0,01
Antal stuer	65	83	37	

Anm.: N = 185 stuer. Af diskretionshensyn afrapporteres 'god' og 'fremragende' kvalitet samlet.

Note: "-" Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.8 **Relationer: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, institutionsniveau**

Kvalitet i daginstitutioner, relationer	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Årsnormering	5,83	5,64	6,06	0,63
Årsnormering vægtet	5,93	5,76	6,24	0,50
Årsnormering: børn pr. fuldtidspædagog	12,57	11,84	12,93	0,75
Årsnormering: børn pr. fuldtids pædagogisk assistent	128,91	127,16	103,55	0,66
Antal fuldtidsindskrevne børn, 0-2-årige	24,70	24,05	17,11	0,13
Antal fuldtidsindskrevne børn, 3-5-årige	55,51	50,41	49,75	0,52
Andel pædagoger (%)	46,58	50,14	48,17	0,60

Kvalitet i daginstitutioner, relationer	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Andel pædagogiske assistenter (%)	7,18	6,87	5,87	0,51
Andel pædagogiske medhjælpere (%)	35,96	32,83	35,46	0,89
Andel ledere (%)	7,91	7,50	6,65	0,34
Andel pædagogstuderende (%)	0,72	0,40	0,56	0,71
Andel pædagogisk assistent-studerende (%)	1,65	2,27	3,29	0,04
Andel personale med efteruddannelse, samlet (%)	15,77	14,96	15,87	0,97
Gennemsnitlig anciennitet (år)	4,97	5,85	6,32	0,03
Fraværsprocent (%)	11,40	7,99	7,62	0,02
Medarbejderstabilitet	34,23	30,26	23,32	0,08
Antal stuer	4,54	4,42	4,00	0,38
Antal stuer, 3-5 år	2,78	2,69	2,56	0,47
Ledelsesspænd	14,11	16,10	14,08	0,99
Andel børn med lav socioøkonomisk status i daginstitutionen (%)	16,66	14,89	17,31	0,85
Andel tosprogede børn i daginstitutionen (%)	13,54	14,57	10,85	0,45
Ledelsesstruktur				
Traditionel (%)	13,51	24,44	16,67	0,76
Sammenlagt (%)	16,22	-	-	
Netværksledelse (%)	-	-	-	
Område-/klyngeledelse (%)	29,46	64,44	66,67	0,61
Distriktsledelse (%)	-	-	-	
Antal institutioner	37	45	18	

Anm.: N = 100 daginstitutioner. Af diskretionshensyn afrapporteres 'god' og 'fremragende' kvalitet samlet.

Note: "-" Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.9 Leg og aktivitet: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, stueniveau

Kvalitet i daginstitutioner, leg og aktivitet	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Gennemsnit af normeringer på de 4 tidspunkter	7,28	7,26	6,26	0,07
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)	6,34	6,49	5,75	0,40
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)	5,53	5,28	5,41	0,81
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)	12,23	11,95	9,86	0,04
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)	5,46	5,73	4,19	0,03
Gennemsnitlig pædagognormering for de 4 tidspunkter	23,99	21,35	19,57	0,38
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45), pædagoger	14,68	13,38	10,68	0,19
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00), pædagoger	12,36	11,87	10,23	0,22
Dagsnormering: middag (kl. 12.30), pædagoger	31,22	30,54	23,41	0,08
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25), pædagoger	12,03	12,08	9,36	0,33
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45) (%)	14,86	15,05	22,22	0,45
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00) (%)	9,46	10,75	16,67	0,38
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30) (%)	21,62	17,20	0,00	0,03
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25) (%)	29,73	14,13	-	
Ingen pædagog til stede mindst halvdelen af dagen (%)	17,57	14,13	16,67	0,93
Ingen pædagog til stede det meste af dagen (på mindst 3 ud af de 4 tidspunkter) (%)	6,76	-	-	
Gennemsnitlig anciennitet på observationsdagen (år)	5,75	5,68	7,01	0,19
Antal stuer	74	93	18	

Anm.: N = 185 stuer. Af diskretionshensyn afrapporteres 'god' og 'fremragende' kvalitet samlet.

Note: "-" Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 2.10 **Leg og aktivitet: rammeforhold fordelt på kvalitetskategorier, institutionsniveau**

Kvalitet i daginstitutioner, leg og aktivitet	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Årsnormering	5,62	5,94	5,66	0,95
Årsnormering vægtet	5,73	6,07	5,81	0,90
Årsnormering: børn pr. fuldtidspædagog	11,97	12,75	11,15	0,60
Årsnormering: børn pr. fuldtids pædagogisk assistent	106,60	147,29	-	
Antal fuldtidsindskrevne børn, 0-2-årige	22,53	24,58	15,90	0,34
Antal fuldtidsindskrevne børn, 3-5-årige	52,61	53,46	41,79	0,38
Andel pædagoger (%)	47,72	48,71	50,74	0,47
Andel pædagogiske assistenter (%)	7,08	6,46	7,61	0,86
Andel pædagogiske medhjælpere (%)	34,18	35,37	30,04	0,37
Andel ledere (%)	8,34	6,68	8,34	0,99
Andel pædagogstuderende (%)	0,58	0,52	0,58	0,99
Andel pædagogisk assistent-studerende (%)	2,10	2,26	2,69	0,60
Andel personale med efteruddannelse, samlet (%)	15,32	16,13	11,49	0,35
Gennemsnitlig anciennitet (år)	5,62	5,34	7,23	0,06
Fraværsprocent (%)	10,07	8,75	7,45	0,23
Medarbejderstabilitet	32,01	29,13	28,26	0,64
Antal stuer	4,24	4,65	3,50	0,37
Antal stuer, 3-5 år	2,66	2,84	2,00	0,10
Ledelsesspænd	13,99	16,50	10,62	0,21
Andel børn med lav socioøkonomisk status i daginstitutionen (%)	15,92	14,90	23,19	0,11
Andel tosprogede børn i daginstitutionen (%)	12,26	13,99	16,97	0,32
Ledelsesstruktur				
Traditionel (%)	14,63	25,53	-	
Sammenlagt (%)	14,63	5,88	-	
Netværksledelse (%)	-	-	-	

Kvalitet i daginstitutioner, leg og aktivitet	Utilstrækkelig	Tilstrækkelig	God/fremragende	Utilstrækkelig vs. god/fremragende
	Gns./pct.	Gns./pct.	Gns./pct.	P-værdi
Område-/klyngeledelse (%)	56,10	68,63	62,50	0,74
Distriktsledelse (%)	-	-	-	
Antal institutioner	41	51	8	

Anm.: N = 100 daginstitutioner. Af diskretionshensyn afrapporteres 'god' og 'fremragende' kvalitet samlet.

Note: "-" Mindre end 4 observationer i cellen.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilag 3 Normeringer for pædagogiske assistenter samt normeringer for pædagoger og pædagogiske assistenter samlet

Dette bilag indeholder oplysninger om normeringer for pædagogiske assistenter samt normeringer for det samlede pædagogisk uddannede personale (pædagoger og pædagogiske assistenter) i de 100 deltagende daginstitutioner.

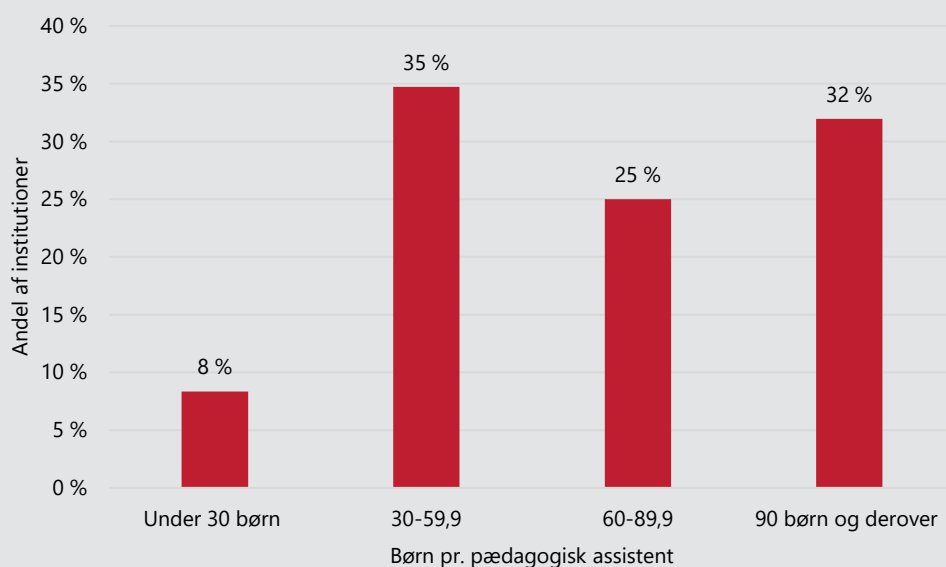
Årsnormering

Pædagogiske assistenter

I 72 ud af de 100 institutioner i undersøgelsen er der ansat pædagogiske assistenter. Når man ser isoleret på de 72 institutioner, er der i gennemsnit 124,6 børn pr. pædagogisk assistent, hvilket afspejler, at pædagogiske assistenter udgør en relativt lille andel af det samlede pædagogiske personale. I gennemsnit udgør de pædagogiske assistenter 6,8 % af det samlede fuldtidsomregnede pædagogiske personale i de 100 deltagende daginstitutioner.

Fordelingen af årsnormeringen med pædagogiske assistenter er vist i Bilagsfigur 3.1. Figuren illustrerer en væsentlig spredning blandt daginstitutionerne også for så vidt angår pædagogiske assistenter. I knap hver tiende (8 %) af institutionerne er der under 30 børn pr. pædagogisk assistent. I cirka 32 % af institutionerne er der 90 eller flere børn pr. pædagogisk assistent.

Bilagsfigur 3.1 Årsnormering, pædagogiske assistenter

Anm.: Fordeling af daginstitutionernes normering. Årsnormeringen med pædagogiske assistenter angiver forholdet mellem pædagogiske assistenter og antallet af børn. I aldersintegrerede daginstitutioner er årsnormeringen vægtet i forhold til børn i 3-5-årsalderen. Vægtningen er baseret på kommunernes aldersvægtning. Normeringen udregnes ved antallet af fuldtids-omregnede indskrevne børn pr. fuldtidsomregnet pædagogisk assistent hen over kalenderåret 2023. Ledere indgår ikke i normeringen. Antal daginstitutioner = 72.

Note: Aksekkategorierne med kommat, fx 30-59,9, er formelt set halvåbne intervaller, fx [30-60), hvor alle værdier fra 30 til og med 59 indgår, men lige akkurat ikke 60.

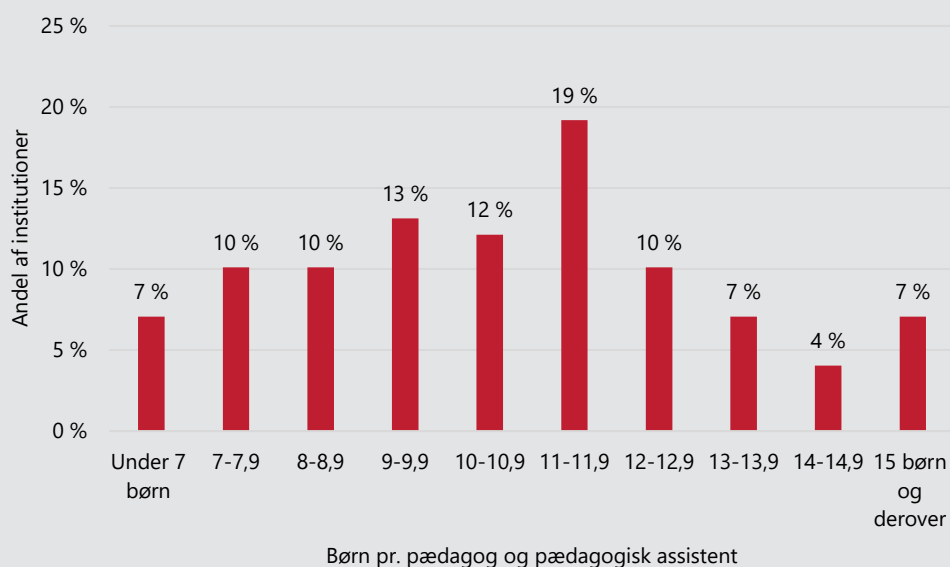
Kilde: Data indsamlet blandt kommunernes dagtilbudsforvaltninger af VIVE. VIVE og EVAs egne beregninger.

Pædagoger og pædagogiske assistenter

Ser vi samlet på pædagoger og pædagogiske assistenter, er den gennemsnitlige årsnormering cirka 10,9 børn pr. uddannet medarbejder.

Fordelingen af årsnormeringen med pædagoger og pædagogiske assistenter er vist i Bilagsfigur 3.2. Halvdelen af daginstitutionerne har en årsnormering med færre end 11 børn pr. pædagog og pædagogisk assistent (52 %). I de 7 % af institutionerne, hvor der er færrest børn pr. uddannet pædagogisk medarbejder, er der under 7 børn pr. pædagogisk medarbejder. I de 7 % af institutionerne, hvor der er flest børn pr. uddannet pædagogisk medarbejder, er der 5 børn eller derover pr. uddannet pædagogisk medarbejder.

Bilagsfigur 3.2 Årsnormering, pædagoger og pædagogiske assistenter

Anm.: Fordeling af daginstitutionernes normering. Årsnormeringen med pædagoger og pædagogiske assistenter angiver forholdet mellem pædagoger og pædagogiske assistenter og antallet af børn. I aldersintegrerede daginstitutioner er årsnormeringen vægtet i forhold til børn i 3-5-årsalderen. Vægtningen er baseret på kommunernes aldersvægtning. Normeringen udregnes ved antallet af fuldtidsomregnede indskrevne børn pr. fuldtidsomregnede pædagoger og fuldtidsomregnede pædagogiske assistenter hen over kalenderåret 2023. Ledere indgår ikke i normeringen. Færre end tre institutioner har ikke en pædagog fastansat. Antal daginstitutioner = 99.

Note: Aksekkategorierne med kommat, fx 10-10,9, er formelt set halvåbne intervaller, fx [10-11), hvor alle værdier af 10 indgår, men lige akkurat ikke 11.

Kilde: Data indsamlet blandt kommunernes dagtilbudsforvaltninger af VIVE. VIVE og EVAs egne beregninger.

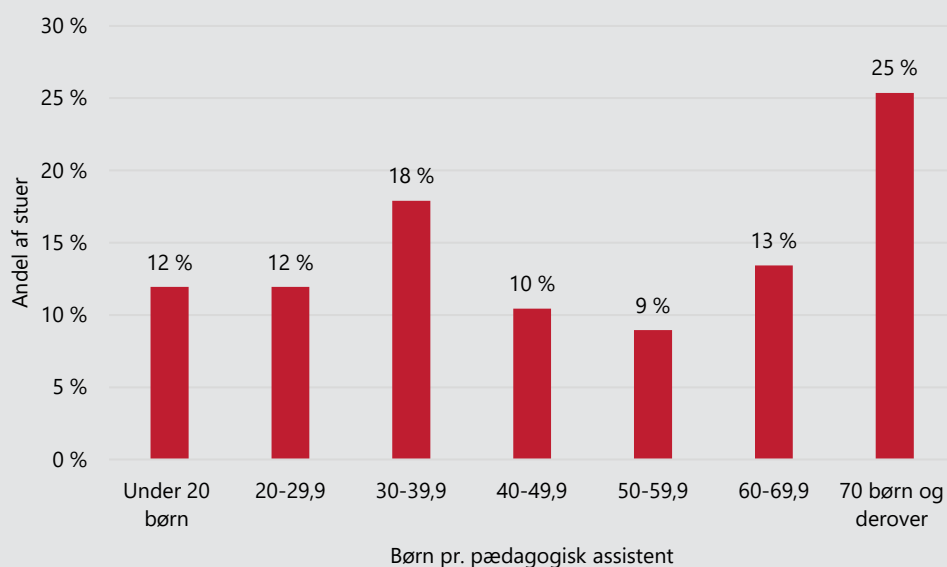
Dagsnormering

Pædagogiske assistenter, gennemsnitlig dagsnormering

Vi kan kun beregne dagsnormeringen med pædagogiske assistenter på de stuer, hvor der har været en pædagogisk assistent til stede. Der er pædagogiske assistenter til stede på 37 % af stuerne på observationsdagen svarende til 67 stuer. Den gennemsnitlige dagsnormering for pædagogiske assistenter er 61,8 barn pr. pædagogisk assistent.

I Bilagsfigur 3.3 vises fordelingen af dagsnormeringen med pædagogiske assistenter. På de 25 % af stuerne, hvor der er flest børn pr. pædagogisk assistent, er der 70 børn eller flere pr. pædagogisk assistent. På de 24 % af stuerne, hvor der er færrest børn pr. pædagogisk assistent, er der under 30 børn pr. pædagogisk assistent.

Bilagsfigur 3.3 Dagsnormering for pædagogiske assistenter

Anm.: Fordeling af stuerne normering. Antallet af børn og personale er angivet af den observatør, som har gennemført observationer på den pågældende daginstitution. Dagsnormeringen med pædagogiske assistenter er opgjort for hver stue og angiver gennemsnittet af normeringen fra fire tidspunkter på dagen. Vi kan kun beregne pædagogisk assistent-normeringen for de stuer, hvor der er en pædagog til stede på de fire tidspunkter. Stuer, hvor der ikke er en pædagogisk assistent til stede, indgår ikke i dagsnormeringen med pædagogiske assistenter. Antal stuer = 67.

Aksekategorierne med kommatil, fx 20-29,9, er formelt set halvåbne intervaller, fx [20-30), hvor alle værdier fra 20 til og med 29 indgår, men lige akkurat ikke 30.

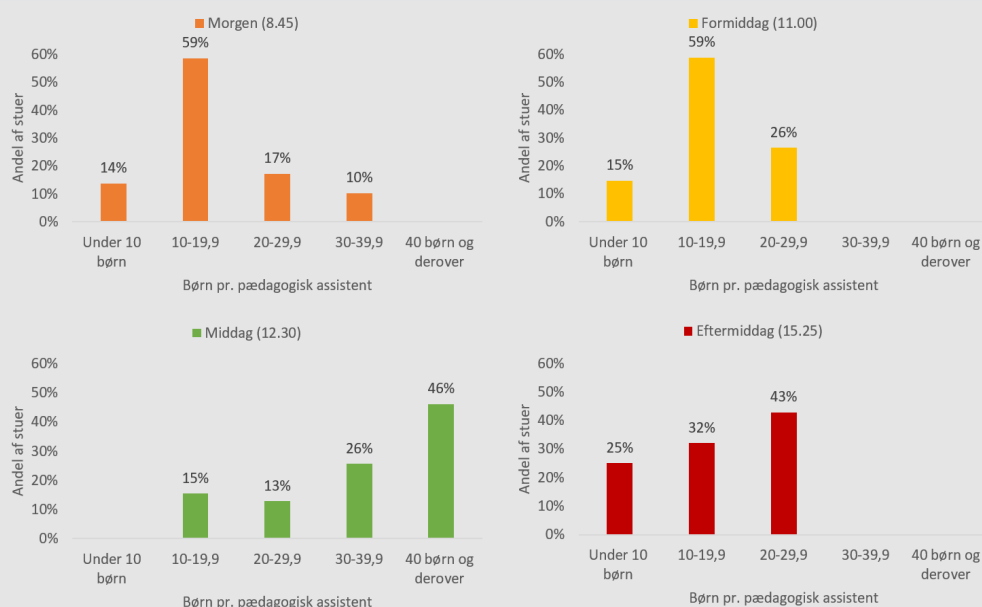
Kilde: Data indsamlet i forbindelse med observationer. VIVE og EVAs egne beregninger.

Pædagogiske assistenter, normering på fire tidspunkter på observationsdagen

Dette afsnit belyser dagsnormeringen for den del af personalet, der er pædagogiske assistenter. Om morgenen (kl. 8.45) er der 18,2 børn pr. pædagogisk assistent. Der er 16,0 børn pr. pædagogisk assistent om formiddagen (kl. 11.00), 41,9 børn pr. pædagogisk assistent om middagen (kl. 12.30) og 17,7 børn pr. pædagogisk assistent om eftermiddagen (kl. 15.25).

Det fremgår af Bilagsfigur 3.4, at der morgen, formiddag og eftermiddag gennemsnitligt er færre børn pr. pædagogisk assistent end midt på dagen. Om morgenen (kl. 8.45) har to tredjedel af stuerne mellem 10-20 børn pr. pædagogisk assistent (59 %), og ligeledes for formiddagen (kl. 11.00), hvor to tredjedele af stuerne (59 %) har mellem 10-20 børn pr. pædagogisk assistent. På 46 % af stuerne er der mere end 30 børn pr. pædagogisk assistent på middagstidspunktet (kl. 12.30). Om eftermiddagen er der lidt mere end en tredjedel (43 %) af institutionerne, som har mellem 20-30 børn pr. pædagogisk assistent.

Bilagsfigur 3.4 Dagsnormering for pædagogiske assistenter morgen, formiddag, middag og eftermiddag

Anm.: Figuren viser dagsnormeringen, udelukkende for den del af personalet, der er pædagogiske assistenter, hhv. morgen (kl. 8.45), formiddag (kl. 11.00), middag (12.30) og eftermiddag (kl. 15.25). Vi kun kan opgøre normeringen for de stuer, hvor der er en pædagogisk assistent til stede. Antal stuer = 28-39.

Aksekategorierne med kommat, fx 10-19,9, er formelt set halvåbne intervaller, fx [10-20), hvor alle værdier fra 10 til og med 19 indgår, men lige akkurat ikke 20.

Kilde: Data indsamlet i forbindelse med observationer. VIVE og EVAs egne beregninger.

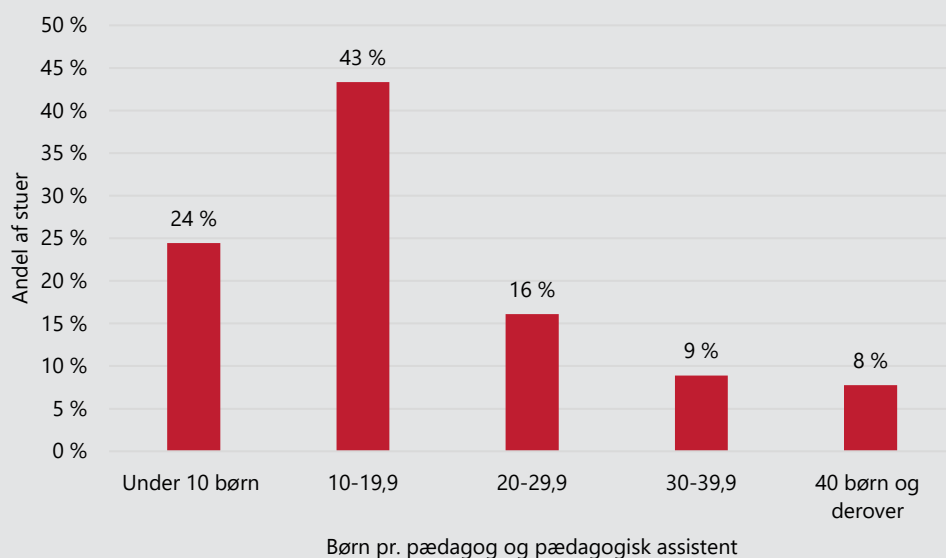
Pædagoger og pædagogiske assistenter, gennemsnitlig dagsnormering

I dette afsnit ser vi på dagsnormeringen for det samlede pædagogisk uddannede personale, det vil sige for både pædagogerne og de pædagogiske assistenter.

Den gennemsnitlig dagsnormering, hvor der er inkluderet pædagoger og pædagogiske assistenter er på cirka 19,9 barn pr. uddannet medarbejder. Det vil sige, at der i gennemsnit på en børnehavestue med 20 børn typisk vil være 1 pædagog eller en pædagogisk assistent til stede på stuen. Om morgenen (kl. 8.45) er der 12,5 børn pr. uddannet medarbejder, om formiddagen (kl. 11.00) er der 11,0 børn pr. uddannet medarbejder, ved middagstid (kl. 12.30) er der 26,0 børn pr. pædagogisk uddannet medarbejder, og om eftermiddagen (kl. 15.25) er der 10,7 børn pr. pædagogisk uddannet medarbejder.

I Bilagsfigur 3.5 viser vi den gennemsnitlige dagsnormering for pædagoger og pædagogiske assistenter. På 43 % af stuerne er der i gennemsnit 10-20 børn pr. pædagogisk uddannet medarbejder. På knap en fjerdedel af stuerne er der gennemsnitligt under 10 børn pr. uddannet medarbejder (24 %). På de 8 % af stuerne, hvor der er flest børn pr. pædagogisk uddannet medarbejder, er der gennemsnitligt over 40 børn pr. uddannet medarbejder.

Bilagsfigur 3.5 Dagsnormering for pædagoger og pædagogiske assistenter

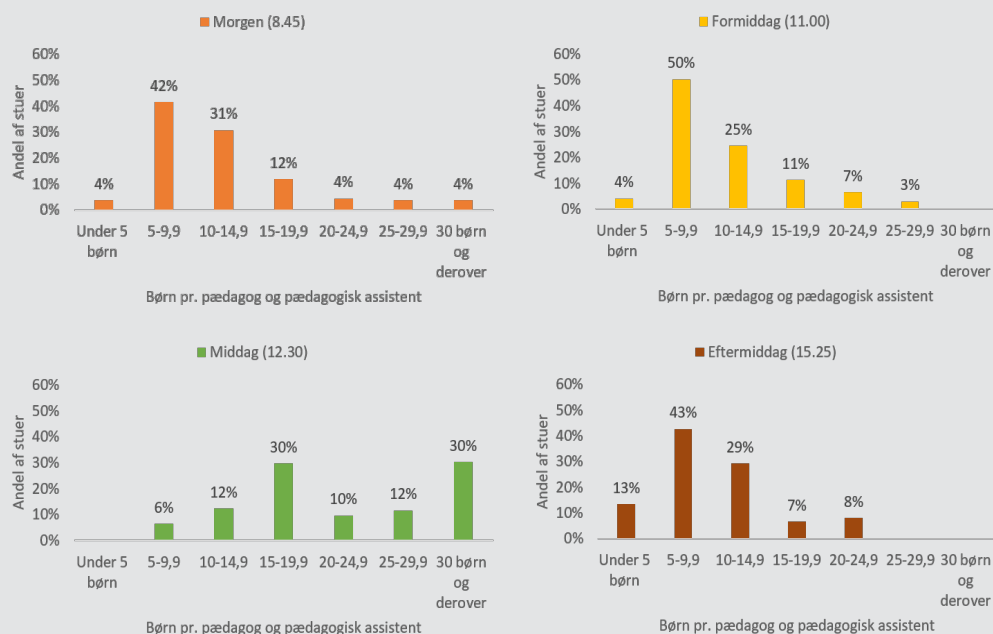

Anm.: Fordeling af stuerne normering. Antallet af børn og personale er angivet af den observatør, som har gennemført observationer på den pågældende daginstitution. Dagsnormeringen med pædagoger og pædagogiske assistenter er opgjort for hver stue og angiver gennemsnittet af normeringen fra fire tidspunkter på dagen. Vi kan kun beregne normeringen for pædagoger og pædagogiske assistenter for de stuer, hvor der er en pædagog eller pædagogiske assistenter til stede på de fire tidspunkter. Stuer, hvor der ikke er en pædagog eller pædagogisk assistent til stede, indgår ikke i dagsnormeringen med pædagoger og pædagogiske assistenter. Færre end tre stuer har ikke en pædagog til stede. Antal stuer = 181.

Pædagoger og pædagogiske assistenter, normering på fire tidspunkter på observationsdagen

Ligesom for dagsnormeringen for pædagoger fremgår det af Bilagsfigur 3.6, at der morgen (kl. 8.45), formiddag (kl. 11.00) og eftermiddag (kl. 15.25) gennemsnitligt er færre børn pr. uddannet pædagogisk personale end om middagen (kl. 12.30). På 30 % af stuerne er der mere end 30 børn pr. uddannet medarbejder på middags-tidspunktet.

Bilagsfigur 3.6 Dagsnormering for pædagoger og pædagogiske assistenter morgen, formiddag, middag og eftermiddag

Anm.: Figuren viser dagsnormeringen, udelukkende for den del af personalet, der er pædagoger og pædagogiske assistenter, hhv. morgen (kl. 8.45), formiddag (kl. 11.00), middag (12.30) og eftermiddag (kl. 15.25). Vi kun kan opgøre normeringen for de stuer, hvor der er en pædagog eller pædagogisk assistent til stede. Antal stuer = 150-167.

Aksekategorierne med kommat, fx 10-19,9, er formelt set halvåbne intervaller, fx [10-20), hvor alle værdier fra 10 til og med 19 indgår, men lige akkurat ikke 20.

Kilde: Data indsamlet i forbindelse med observationer. VIVE og EVAs egne beregninger.

Vi kan kun beregne dagsnormeringen med uddannet personale på de stuer, hvor der har været en pædagog eller pædagogisk assistent til stede. Der er hverken en pædagog eller pædagogisk assistent til stede på 17 % af stuerne om eftermiddagen sammenlignet med 15 % midt på dagen, 13 % om morgenen og 8 % om formiddagen.

Bilag 4 Sammenhængsanalyser

Dette bilag indeholder tabeller med sammenhængsanalyser. I hver tabel viser hver kolonne resultaterne fra en lineær sandsynlighedsmodel, der beregner sandsynligheden for, at en stue vurderes som 'god' sammenlignet med 'utilstrækkelig' – for det samlede læringsmiljø og hvert område – i relation til en række rammeforhold. I alle modeller tages højde for sammensætningen af børn på stuen (om stuen har en høj andel tosprogede børn eller børn med lav socioøkonomisk status).

Kolonne 1 viser sammenhængen mellem den gennemsnitlige dagsnormering og kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø. Der er ikke sammenhæng mellem den gennemsnitlige dagsnormering og kvaliteten af læringsmiljøet.

I **kolonne 2** har vi opdelt dagsnormeringen til fire tidspunkter på dagen: morgen, formiddag, middag og eftermiddag.

I **kolonne 3** har vi også inkluderet, om der er en pædagog til stede på hver af de fire tidspunkter, og til sidst i **kolonne 4**, har vi endvidere inkluderet den gennemsnitlige anciennitet for alle medarbejdere, der var på arbejde på observationsdagen.

Bilagstabel 4.1 Sammenhæng mellem kvalitet af det samlede pædagogiske læringsmiljø og dagsnormering, fravær af pædagog og personalets anciennitet på observationsdagen, lineære sandsynlighedsmodeller

	(1)	(2)	(3)	(4)
Dagsnormering, gennemsnit over dagen	-0,04 (0,02)			
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)		0,01 (0,03)	0,01 (0,03)	0,01 (0,03)
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)		0,03 (0,04)	0,03 (0,04)	0,03 (0,04)
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)		-0,01 (0,01)	-0,00 (0,01)	-0,00 (0,01)
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)		-0,09*** (0,02)	-0,09*** (0,03)	-0,08*** (0,03)
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45)			-0,20	-0,17

	(1)	(2)	(3)	(4)
			(0,19)	(0,19)
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00)			0,42*	0,36
			(0,22)	(0,23)
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30)			0,02	0,03
			(0,12)	(0,11)
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25)			-0,29**	-0,27**
			(0,12)	(0,13)
Års anciennitet, gennemsnit over dagen				0,02
				(0,02)
Andel børn med lav socioøkonomisk status højere end gennemsnittet	-0,09	-0,10	-0,10	-0,09
	(0,12)	(0,11)	(0,11)	(0,11)
Andel tosprogede børn højere end gennemsnittet	-0,14	-0,18	-0,10	-0,13
	(0,13)	(0,12)	(0,12)	(0,12)
Antal stuer	67	67	67	67
Forklaringsgrad	0,08	0,25	0,33	0,35

Anm.: Tabellen viser resultater fra lineære sandsynlighedsmodeller, der beregner sandsynligheden for, at en stue vurderes som 'god' eller 'fremragende', sammenlignet med 'utilstrækkelig' eller 'ringe' i relation til dagsnormeringen, om der er pædagoger til stede på observationsdagen, den gennemsnitlige anciennitet af det tilstedeværende personale, og om stuerne har en højere andel end den gennemsnitlige stue af hhv. tosprogede børn og børn med lav socioøkonomisk status. Antal stuer = 67. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Standardfejl er angivet i parentes.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 4.2 Sammenhæng mellem kvalitet af de fysiske omgivelser (indendørs), dagsnormering og fravær af pædagog og personalets anciennitet på observationsdagen, lineære sandsynlighedsmodeller

	(1)	(2)	(3)	(4)
Dagsnormering, gennemsnit over dagen	-0,03			
	(0,02)			
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)		-0,00	0,01	0,02
		(0,02)	(0,02)	(0,02)
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)		0,01	-0,01	-0,02
		(0,03)	(0,03)	(0,03)
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)		-0,01	0,01	0,01

	(1)	(2)	(3)	(4)
		(0,01)	(0,01)	(0,01)
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)		-0,04**	-0,05**	-0,04*
		(0,02)	(0,02)	(0,02)
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45)			-0,24	-0,21
			(0,16)	(0,15)
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00)			0,15	0,03
			(0,21)	(0,21)
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30)			-0,12	-0,07
			(0,11)	(0,11)
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25)			-0,11	-0,06
			(0,11)	(0,11)
Års anciennitet, gennemsnit over dagen				0,03**
				(0,01)
Andel børn med lav socioøkonomisk status højere end gennemsnittet	0,04	0,05	-0,00	0,05
	(0,10)	(0,10)	(0,11)	(0,10)
Andel tosprogede børn højere end gennemsnittet	0,01	-0,01	0,01	-0,07
	(0,10)	(0,10)	(0,10)	(0,11)
Antal stuer	74	74	74	74
Forklaringsgrad	0,03	0,08	0,14	0,21

Anm.: Tabellen viser resultater fra lineære sandsynlighedsmodeller, der beregner sandsynligheden for, at en stue vurderes som 'god' eller 'fremragende', sammenlignet med 'utilstrækkelig' eller 'ringe' i relation til dagsnormeringen, om der er pædagoger til stede på observationsdagen, den gennemsnitlige anciennitet af det tilstedeværende personale, og om stuerne har en højere andel end den gennemsnitlige stue af hhv. tosprogede børn og børn med lav socioøkonomisk status. Antal stuer = 74. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Standardfejl er angivet i parentes.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 4.3 Sammenhæng mellem kvalitet af de fysiske omgivelser (udendørs), dagsnormering og fravær af pædagog og personalets anciennitet på observationsdagen, lineære sandsynlighedsmodeller

	(1)	(2)	(3)	(4)
Dagsnormering, gennemsnit over dagen	0,03*			
	(0,02)			
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)		0,01	0,02	0,02
		(0,02)	(0,02)	(0,02)
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)		-0,02	-0,04	-0,04
		(0,03)	(0,03)	(0,03)
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)		0,00	0,01	0,01
		(0,01)	(0,01)	(0,01)
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)		0,03**	0,02*	0,02
		(0,01)	(0,01)	(0,01)
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45)			-0,10	-0,09
			(0,12)	(0,12)
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00)			0,18	0,21
			(0,14)	(0,15)
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30)			-0,11	-0,12
			(0,09)	(0,09)
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25)			-0,12	-0,12
			(0,08)	(0,08)
Års anciennitet, gennemsnit over dagen				0,00
				(0,01)
Andel børn med lav socioøkonomisk status højere end gennemsnittet	-0,10	-0,12	-0,15*	-0,16*
	(0,08)	(0,09)	(0,09)	(0,09)
Andel tosprogede børn højere end gennemsnittet	-0,21**	-0,18**	-0,19**	-0,19**
	(0,08)	(0,08)	(0,08)	(0,08)
Antal stuer	106	106	106	105
Forklaringsgrad	0,18	0,19	0,23	0,24

Anm.: Tabellen viser resultater fra lineære sandsynlighedsmodeller, der beregner sandsynligheden for, at en stue vurderes som 'god' eller 'fremragende', sammenlignet med 'utilstrækkelig' eller 'ringe' i relation til dagsnormeringen, om der er pædagoger til stede på observationsdagen, den gennemsnitlige anciennitet af det tilstedeværende personale, og om stuerne har en højere andel end den gennemsnitlige stue af hhv. tosprogede børn og børn med lav socioøkonomisk status. Antal stuer = 105-106. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Standardfejl er angivet i parentes.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 4.4 Sammenhæng mellem kvalitet af relationer, dagsnormering og fravær af pædagog og personalets anciennitet på observationsdagen, lineære sandsynlighedsmodeller

	(1)	(2)	(3)	(4)
Dagsnormering, gennemsnit over dagen	-0,02			
	(0,02)			
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)		0,03	0,02	0,03
		(0,02)	(0,02)	(0,02)
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)		0,03	0,02	0,02
		(0,04)	(0,03)	(0,03)
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)		-0,00	0,01	0,01
		(0,01)	(0,01)	(0,01)
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)		-0,09***	-0,08***	-0,07***
		(0,02)	(0,02)	(0,02)
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45)			-0,24*	-0,25*
			(0,13)	(0,13)
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00)			0,27*	0,27*
			(0,15)	(0,15)
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30)			-0,17	-0,13
			(0,11)	(0,11)
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25)			-0,33***	-0,32***
			(0,12)	(0,12)
Års anciennitet, gennemsnit over dagen				0,03**
				(0,02)
Andel børn med lav socioøkonomisk status højere end gennemsnittet	-0,06	-0,02	-0,04	-0,01
	(0,11)	(0,11)	(0,11)	(0,10)
Andel tosprogede børn højere end gennemsnittet	-0,10	-0,13	-0,13	-0,14
	(0,12)	(0,11)	(0,11)	(0,11)
Antal stuer	102	102	101	101
Forklaringsgrad	0,03	0,14	0,26	0,30

Anm.: Tabellen viser resultater fra lineære sandsynlighedsmodeller, der beregner sandsynligheden for, at en stue vurderes som 'god' eller 'fremragende', sammenlignet med 'utilstrækkelig' eller 'ringe' i relation til dagsnormeringen, om der er pædagoger til stede på observationsdagen, den gennemsnitlige anciennitet af det tilstedeværende personale, og om stuerne har en højere andel end den gennemsnitlige stue af hhv. tosprogede børn og børn med lav socioøkonomisk status. Antal stuer = 101-102. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Standardfejl er angivet i parentes.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 4.5 Sammenhæng mellem kvalitet af leg og aktivitet, dagsnormering og fravær af pædagog og personalets anciennitet på observationsdagen, lineære sandsynlighedsmodeller

	(1)	(2)	(3)	(4)
Dagsnormering, gennemsnit over dagen	-0,04*			
	(0,02)			
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)		-0,01	-0,01	-0,01
		(0,02)	(0,02)	(0,02)
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)		0,04	0,04	0,04
		(0,03)	(0,03)	(0,03)
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)		-0,02*	-0,02	-0,02
		(0,01)	(0,01)	(0,01)
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)		-0,03*	-0,03	-0,03
		(0,02)	(0,02)	(0,02)
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45)			0,13	0,13
			(0,14)	(0,14)
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00)			0,15	0,15
			(0,17)	(0,17)
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12.30)			-0,21*	-0,20*
			(0,11)	(0,11)
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25)			-0,19*	-0,18*
			(0,10)	(0,10)
Års anciennitet, gennemsnit over dagen				0,00
				(0,01)
Andel børn med lav socioøkonomisk status højere end gennemsnittet.	-0,04	-0,03	-0,04	-0,04
	(0,10)	(0,10)	(0,10)	(0,10)
Andel tosprogede børn højere end gennemsnittet	0,03	0,04	0,07	0,06
	(0,11)	(0,11)	(0,10)	(0,11)
Antal stuer	92	92	92	92
Forklaringsgrad	0,04	0,09	0,19	0,19

Anm.: Tabellen viser resultater fra lineære sandsynlighedsmodeller, der beregner sandsynligheden for, at en stue vurderes som 'god' eller 'fremragende', sammenlignet med 'utilstrækkelig' eller 'ringe' i relation til dagsnormeringen, om der er pædagoger til stede på observationsdagen, den gennemsnitlige anciennitet af det tilstedeværende personale, og om stuerne har en højere andel end den gennemsnitlige stue af hhv. tosprogede børn og børn med lav socioøkonomisk status. Antal stuer = 92. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Standardfejl er angivet i parentes.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilag 5 Supplerende sammenhængsanalyse

Dette bilag indeholder en tabel med supplerende sammenhængsanalyser. Sammenhængsanalyserne inkluderer alle stuer i undersøgelsen og undersøger derfor ikke kun forskelle mellem stuer i kvalitetskategorierne 'god' og 'utilstrækkelig'. I stedet er den afhængige variabel den samlede kvalitetsscore (altså det samlede antal point, en stue har fået under observationen fra hvert spørgsmål givet). I hver kolonne præsenteres en lineær regression, der undersøger sammenhænge mellem udvalgte rammeforhold og kvaliteten af læringsmiljøet både samlet og for hvert område, når der er taget højde for sammensætningen af børn på stuen (om stuen har en høj andel tosprogede børn eller børn med lav socioøkonomisk status).

Bilagstabel 5.1 Sammenhæng mellem samlet kvalitet af pædagogisk læringsmiljø, 'relationer', 'leg og aktivitet', 'fysiske omgivelser indendørs', 'fysiske omgivelser udendørs' opgjort i point samt dagsnormering og fravær af pædagog og personalets anciennitet på observationsdagen, lineære sandsynlighedsmodeller

	Samlet læringsmiljø	Relationer	Leg og aktivitet	Fysiske omgivelser, indendørs	Fysiske omgivelser, udendørs
Dagsnormering: morgen (kl. 8.45)	0,21	0,23	0,21	-0,06	-0,12
	(0,81)	(0,44)	(0,38)	(0,14)	(0,10)
Dagsnormering: formiddag (kl. 11.00)	0,26	0,36	-0,14	0,08	-0,08
	(1,40)	(0,75)	(0,66)	(0,25)	(0,17)
Dagsnormering: middag (kl. 12.30)	-0,06	-0,04	-0,20	-0,01	0,09
	(0,58)	(0,31)	(0,27)	(0,10)	(0,07)
Dagsnormering: eftermiddag (kl. 15.25)	-0,95	-0,56	-0,61	-0,15	0,22**
	(0,87)	(0,47)	(0,41)	(0,15)	(0,10)
Ingen pædagog til stede, morgen (kl. 8.45)	-7,53	-6,04*	-1,02	-0,33	-0,61

	Samlet læringsmiljø	Relationer	Leg og aktivitet	Fysiske omgivelser, indendørs	Fysiske omgivelser, udendørs
	(5,97)	(3,21)	(2,81)	(1,06)	(0,71)
Ingen pædagog til stede, formiddag (kl. 11.00)	9,16	3,99	3,89	0,62	0,90
	(6,96)	(3,74)	(3,27)	(1,24)	(0,83)
Ingen pædagog til stede, middag (kl. 12:30)	-10,78**	-5,88**	-6,38**	0,28	-0,36
	(5,22)	(2,81)	(2,46)	(0,93)	(0,62)
Ingen pædagog til stede, eftermiddag (kl. 15.25)	-16,56***	-8,39***	-6,93***	-1,30	-1,14*
	(4,88)	(2,63)	(2,30)	(0,87)	(0,58)
Andel børn med lav socioøkonomisk status højere end gennemsnittet	-8,21*	-3,76	-4,82**	0,11	-0,31
	(4,53)	(2,44)	(2,13)	(0,81)	(0,54)
Andel tosprogede børn højere end gennemsnittet	-2,20	-1,52	0,98	0,39	-1,27**
	(4,53)	(2,44)	(2,13)	(0,81)	(0,54)
Års anciennitet, gennemsnit over dagen	0,99*	0,59*	0,18	0,18*	0,09
	(0,56)	(0,30)	(0,26)	(0,10)	(0,07)
Antal stuer	183	183	183	183	180
Forklaringsgrad	0,16	0,17	0,15	0,05	0,12

Anm.: Tabellen viser resultater fra lineære regressionsmodeller, der beregner sammenhængen mellem kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø og dagsnormeringen, om der er pædagoger til stede på observationsdagen, den gennemsnitlige anciennitet af det tilstedeværende personale, og om stuerne har en højere andel end den gennemsnitlige stue af hhv. tosprogede børn og børn med lav socioøkonomisk status. Antal stuer = 180-183. Hver kolonne angiver hhv. det samlede læringsmiljø og hvert af de fire områder. Stjerner angiver statistisk signifikansniveau. * = $p < 0,1$, ** = $p < 0,05$ og *** = $p < 0,01$. Standardfejl er angivet i parentes. Antal stuer = 180-183.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilag 6 Kvalitetsvurderinger af pædagogisk læringsmiljø

Dette bilag indeholder tabeller med vurderinger af læringsmiljøkvalitet i daginstitutioner. Bilagstabel 6.1. viser gennemsnitlige scorer for undertemaerne, herunder indendørs og udendørs fysiske omgivelser, barn-voksen-relation, støtte til børnenes indbyrdes relationer, børneinitieret leg, støtte til børnenes selvinitierede lege samt vokseninitierede aktiviteter. Den sidste kolonne viser gennemsnitsscoren divideret med antallet af spørgsmål inden for hver undertema.

Bilagstabellerne 6.2-6.4 viser gennemsnitlige scorer samt standardafvigelse inden for hvert enkelt spørgsmål.

Bilagstabel 6.1 Gennemsnitlige kvalitetsvurderinger fordelt på undertemaer

	Antal stuer	Gennemsnit	Standardafvigelse	Gennemsnit/antal spørgsmål
Fysiske omgivelser				
Indendørs	185	24,49	4,45	2,72
Udendørs	182	14,53	3,10	3,63
Relationer				
Relationer, samlet	185	59,79	14,31	2,85
Barn-voksen-relation	185	48,27	11,54	3,02
Støtte til børnenes indbyrdes relationer	185	11,52	3,49	2,30
Leg og aktivitet				
Leg og aktivitet, samlet	185	56,98	12,42	2,71
Børneinitieret leg	185	13,82	2,91	2,76
Støtte til børnenes selvinitierede lege	185	13,59	4,17	2,27
Vokseninitierede aktiviteter	185	29,57	6,63	2,96
Antal stuer	185			

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 6.2 Fysiske omgivelser: gennemsnitlige kvalitetsvurderinger fordelt på spørgsmål, rangeret efter nummer

Spørgsmål	Antal stuer	Gennemsnit	Standardafvigelse
Indendørs			
1.1	185	3,01	0,82
1.3	185	2,22	0,81
1.5	185	2,78	0,83
1.6	185	3,46	0,77
1.7	185	2,30	0,80
1.8	185	1,60	0,75
1.9	185	3,11	0,89
1.10	185	2,61	0,76
1.11	184	3,42	0,74
1.12	185	4,69	0,94
Udendørs			
1.14	182	4,15	0,97
1.15	182	3,75	1,08
1.17	182	3,46	1,04
1.20	182	3,16	0,87
1.22	185	4,49	1,06

Note: *) Data afrapporteres på anden vis.

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 6.3 Relationer: gennemsnitlige kvalitetsvurderinger fordelt på spørgsmål, rangeret efter nummer

	Antal stuer	Gennemsnit	Standardafvigelse
Barn-voksen-relation			
2.1	185	3,02	0,93
2.2	185	3,74	0,87
2.3	185	3,01	0,82
2.4	185	3,61	0,80
2.5	185	2,65	0,83

	Antal stuer	Gennemsnit	Standardafvigelse
2.6	185	2,72	0,86
2.7	185	2,95	0,99
2.8	185	3,50	0,92
2.9	185	4,54	0,68
2.10	185	2,86	0,84
2.11	185	2,73	0,81
2.12	185	2,31	0,88
2.13	185	2,48	0,93
2.14	185	3,16	0,92
2.15	185	2,25	0,90
2.16	185	2,74	1,00
Støtte til børnenes indbyrdes relationer			
2.17	185	2,23	0,70
2.18	185	2,17	0,85
2.19	185	2,42	0,90
2.20	185	2,45	0,92
2.21	185	2,26	0,83

Kilde: VIVE og EVA.

Bilagstabel 6.4 **Leg og aktivitet: gennemsnitlige kvalitetsvurderinger fordelt på spørgsmål, rangeret efter nummer**

	Antal stuer	Gennemsnit	Standardafvigelse
Børneinitieret leg			
3.1	185	3,46	0,84
3.2	185	1,68	0,85
3.3	185	2,97	0,74
3.4	185	2,90	0,87
3.5	185	2,80	0,82
Støtte til børnenes selvinitierede lege			
3.6	185	2,86	0,84

	Antal stuer	Gennemsnit	Standardafvigelse
3.7	185	2,41	0,82
3.8	185	2,30	0,83
3.9	185	2,18	0,88
3.10	185	1,85	0,85
3.11	185	1,99	0,85
3.12	185	3,48	0,92
Vokseninitierede aktiviteter			
3.13	185	2,86	0,73
3.14	185	3,55	0,90
3.15	185	3,32	0,85
3.16	185	3,36	1,01
3.17	185	2,54	0,91
3.18	185	2,86	0,90
3.19	185	2,52	0,98
3.20	185	2,56	0,83
3.21	185	2,52	0,81

Kilde: VIVE og EVA.

Analyse af stuerne placering inden for kvalitetskategorierne

Vi har undersøgt, hvordan stuerne fordeler sig i forhold til deres samlede score. For kategorien 'tilstrækkelig' kvalitet placerer stuerne sig i gennemsnit lige midt i den mulige score. For stuerne i kategorierne 'utilstrækkelig' og 'god' ligger den gennemsnitlige score lidt tættere på at have kvaliteten 'tilstrækkelig' end henholdsvis 'ringe' eller 'fremragende'. Det vil sige, at der er en tendens til, at vurderingerne peger mere mod midten af kvalitetsskalaen end polerne. Dog er der spredning i scoren i hver af de to kvalitetskategorier. Det betyder at, de fleste stuer i henholdsvis 'utilstrækkelig' eller 'god' kvalitet ikke ligger lige på grænsen til at kunne være blive vurderet til at have 'tilstrækkelig' kvalitet.

Bilag 7 Fokus i kvalitetsvurdering af pædagogiske læringsmiljøer

Kvaliteten af de pædagogiske læringsmiljøer vurderes ud fra stuernes 'relationer', 'leg og aktivitet' samt 'fysiske omgivelser indendørs og udendørs'. De tre områder belyses igennem samlet set syv undertemaer, som illustreret i Bilagstabel 7.1.

Samlet set vurderes kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø på baggrund af 55 spørgsmål, herudover vurderes to supplerende spørgsmål, som ikke indgår i den samlede kvalitetsvurdering, men afrapporteres selvstændigt.

På baggrund af vurderingsscoren for hvert spørgsmål beregnes en samlet score for henholdsvis 'relationer', 'leg og aktivitet' samt 'fysiske omgivelser indendørs' og 'fysiske omgivelser udendørs'. Desuden beregnes en samlet score for kvaliteten af det pædagogiske læringsmiljø på stuen. Her vægtes hvert af de tre områder ('relationer', 'leg og aktivitet' samt 'fysiske omgivelser indendørs og udendørs') lige meget i opgørelsen af den samlede kvalitet.

Bilagstabel 7.1 Fokus for observationer af pædagogisk læringsmiljø

Oversigt over områder og undertemaer i observationsredskabet						
Relationer		Leg og aktivitet			Fysiske omgivelser	
Barn-og-voksen-relationen	Støtte til børnenes indbyrdes relationer	Børneinitieret leg	Støtte til børnenes selvinitierede lege	Vokseninitierede aktiviteter	Indendørs	Udendørs

Anm.: Tabellen viser de tre områder af KIDS - Kvalitetsudvikling i daginstitutioner, som undersøgelsen fokuserer på, samt hvordan områderne belyses gennem syv undertemaer.

Kilde: Egen tabel ud fra indhold i KIDS-redskabet.

Fokus i kvalitetsvurdering af 'relationer'

Kvaliteten i relationer vurderes i denne undersøgelse med afsæt i 21 spørgsmål fordelt på to undertemaer 'barn-voksen-relationen' og 'støtte til børnenes indbyrdes relationer' i observationsredskabet, som samlet set udgør afsættet for en vurdering af kvalitet i 'relationer' med observationsredskabet. Relationerne observeres over hele dagen i rutiner, leg og aktivitet.

Ifølge udviklerne af redskabet er det især relationer, der har betydning for, at børn får gode muligheder for at udvikle sig. Relationer mellem børn og pædagogisk per-

sonale samt relationer mellem børn har grundlæggende betydning for barnets udvikling (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020). Det gælder for såvel barnets selvudvikling som den følelsesmæssige, sociale og kognitive udvikling. Udviklingsfremmende relationer mellem pædagogisk personale og børnene er væsentlige indikatorer for god pædagogisk kvalitet.

Når de sociale interaktioner mellem børn og pædagogisk personale er præget af, at personalet er respektfulde og lytter til børnene¹⁹, svarer venligt og imødekomme²⁰ samt lytter til børnene ved konflikter²¹, har det positive virkninger for børnenes socioemotionelle udvikling, børnenes selvtillid og motivation til at lære samt børnenes sociale adfærd (Ringsmose, 2020). Kvalitet i relationen handler om, at det pædagogiske personale møder hvert enkelt barn og er til rådighed for barnet ('Følelsesmæssig nærvær og forbundethed med børnene', 'Opmærksomhed på alle børn', 'Personalet møder barnet som individ', 'Tilknytning og følelsesmæssig støtte', 'Møder børn alders- og udviklingssvarende'). Centralt for god omsorg for et barn er, at den voksne møder barnet sensitivt (ved at sætte sig ind i barnets perspektiv) samt responsivt (ved at tage udgangspunkt i forståelsen af barnet i sin handling) (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020). Undersøgelser viser, at det præger børnenes indbyrdes samspil i positiv retning, når det pædagogiske personale møder børnene med sensitivitet, bekræftelse og responsivitet ('Sensitivitet ift. barnets behov, oplevelser, intentioner og følelser', 'Bekræfter og undersøger egen forståelse af barnet', 'Respons er tilpasset barnets udtryk') (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020).

Observationsredskabets undertema 'støtte til børnenes indbyrdes relationer' bygger på teori om, at relationen til andre børn spiller en stor og betydningsfuld rolle i barnets udvikling af sociale færdigheder. I samværet med andre børn opnår barnet en anden type erfaringer end dem, de gør sig i samværet med voksne. I forbindelse med børns indbyrdes relationer udgør daginstitutionen en handlesammenhæng for børn, hvor de ikke har indflydelse på, hvilke børn og voksne de skal tilbringe deres tid sammen med. Forfatterne beskriver i forlængelse af dette, hvordan det pædagogiske personale har et særligt ansvar for at udvikle et positivt socialt klima i daginstitutionen med det formål at hjælpe børnene med at opnå gode sociale relationer til de andre børn, men også i høj grad for at støtte de børn, der kan have svært ved at etablere og vedligeholde venskaber (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020). Spørgsmålene i observationsredskabet undersøger, om det pædagogiske personale understøtter børnene i at danne venskaber og knytte sig til andre børn ('Opmærksomhed på børns fællesskaber', 'Hjælp til at indgå i sociale samspil'). Redskabet undersøger også, om personalet hjælper de børn, der ikke selv formår at finde ind i børnefæl-

¹⁹ Afdækkes i spørgsmålene 'Kommunikation om oplevelser', 'Kommunikation er rettet mod børnene', 'Rummelige mønstre frem for fokus på planer'.

²⁰ Spørgsmål vedrørende 'Imødekomme i samspillet med børnene'.

²¹ Spørgsmål vedrørende 'Inddrager børns perspektiver i konflikter med personalet', 'Mægler i børns konflikter'.

lesskaber ('Igangsætter aktiviteter og lege med henblik på inklusion', 'Opmærksomhed på alle børns deltagelse – også børn i udsatte positioner') (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020).

Fokus i kvalitetsvurdering af 'leg og aktivitet'

'Leg og aktivitet' vurderes med afsæt i 21 spørgsmål fordelt på tre undertemaer: 'børninitieret leg', 'støtte til børnenes selvinitierede lege' og 'vokseninitierede aktiviteter' i observationsredskabet. Det er de 21 spørgsmål, som samlet kvalitet i 'leg og aktivitet' vurderes med afsæt i.

Udviklerne bag redskabet understreger, at leg og legende samspil har stor betydning for børns liv, herunder børns trivsel, læring og udvikling samt de fællesskaber, de indgår i (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020). Spørgsmålene i redskabet omhandlende 'leg og aktivitet' tager afsæt i, at børnene skal kunne opsøge og finde både gode legemuligheder og gode aktivitetsmuligheder i løbet af en dag. Legen står centralt i det fælles pædagogiske grundlag, og gennem legen tilegner barnet sig grundlæggende færdigheder, især grov- og finmotoriske færdigheder (fx i konstruktions- og fangelege). I redskabet afdækkes derfor børnenes muligheder for leg i spørgsmålene 'Adgang til legeformer', 'Intensitet og engagement: fordybelse i leg', 'Mulighed for at fortsætte legen' og 'Mulighed for længerevarende lege' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020).

Pædagogisk personale spiller en betydningsfuld rolle i forhold til at skabe gode legemuligheder for børnene, idet pædagogerne skaber de vilkår, som gør det muligt for børn at indgå i gode og berigende legeoplevelser med hinanden (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020). Personalets rolle afdækkes i spørgsmålene 'Igangsættelse og facilitering af lege', 'Deltagelse i forskellige legeformer', 'Udfordrer legen, hvis der er behov', 'Beskyttelse af legen' og 'Støtter børn, der har brug for hjælp i leg' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020).

Ifølge udviklerne dækker vokseninitierede aktiviteter over de pædagogisk tilrettede aktiviteter, hvor pædagogisk personale sætter sig noget for med børnene. Det kan være højtlesning, klippe-klistre eller at bage med børnene. De aktiviteter, der stilles til rådighed for børnene, afdækkes i spørgsmålet 'Tilbud om forskellige aktiviteter', mens opmærksomhed på alle børns deltagelse afdækkes i spørgsmålet 'Opmærksomhed på børn i udsatte positioner'. Spørgsmål for 'leg og aktivitet' i forbindelse med vokseninitierede aktiviteter undersøger også indholdet af aktiviteterne, om der tilbydes forskelligartede ('Mulighed for at eksperimentere med forskellige udtryksformer', 'Bred erfaringsdannelse'), aldersrelevante aktiviteter ('Aldersrelevante aktiviteter'), som børnene oplever som meningsfulde ('Tilpasses børnenes engagement', 'Valgfri deltagelse i aktiviteter' og 'Imødekommer forskellige interesser') (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020).

Fokus i kvalitetsvurdering af 'fysiske omgivelser'

Kvaliteten i de 'fysiske omgivelser' er i denne undersøgelse vurderet med afsæt i 15 spørgsmål fordelt på to undertemaer 'indendørs' og 'udendørs' i observationsredskabet, som samlet set udgør vurderingen af kvalitet i de 'fysiske omgivelser'. For hvert spørgsmål er der formuleret fem udsagn, hvor observatøren vurderer, hvad der passer bedst på den observerede daginstitution (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020). Udsagnene afspejler forskellige grader af, hvorvidt noget er til stede eller gør sig gældende, fx i hvilken grad der er tilstrækkeligt materiale og legetøj, eller i hvilken grad der er tematiserede legeområder.

Spørgsmålene i observationsredskabet bygger på teori om, at rum og materialer er rammer for sociale sammenhænge og for erfaringsmuligheder, lege og aktiviteter og for de voksnes arbejde med pædagogikken (Ringsmose, 2020). Små børns udvikling er knyttet til barnets mulighed for at få erfaringer i sociale samspil, kropslige erfaringer og erfaringer med materialer. Daginstitutionens rum danner rammen for og inviterer til udforskning og gode læringsoplevelser (Ringsmose, 2020). Rum, der er inspirerende, og materialer, der er synlige og tilgængelige, virker tiltrækkende på både børn og voksne. I redskabet er der derfor spørgsmål, som ser på, om der er gjort klar til dagen ('Æstetik, omsorg for indretningen'), og om rum, legeplads samt legetøj og materialer er vedligeholdt ('Æstetik, rummenes stand', 'Æstetik, legepladsens stand', 'Legetøj og materials stand') (Ringsmose, 2020).

Når mange børn er samlet et sted, er det vigtigt, at rummene er lette at aflæse, så børnene ved, hvilken adfærd der forventes, hvad det er muligt at foretage sig, og hvordan der kan skabes en god fordeling af voksne og børn. Dette afdækkes 'indendørs' og 'udendørs' i spørgsmålene 'Antal lege- og aktivitetsområder' og 'Rum i rummet' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020).

Områder med mulighed for både høje lyde og store armbevægelser må ikke være forstyrrende for områder med mere rolig aktivitet ('Områder til lavt aktivitetsniveau (indendørs)', 'Områder til mellem aktivitetsniveau (udendørs)' og 'Steder til uforstyrret leg og aktivitet (udendørs)'). Der er også spørgsmål, der undersøger, om der er adgang til og tilrettelagt muligheder for at børnene kan lege ('Tematiserede lege- og aktivitetsområder', 'Klargøring af tematiserede lege- og aktivitetsområder') (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020).

Ifølge forfatterne til redskabet kommer de pædagogiske refleksioner, børnesyn og læringssyn til udtryk i den fysiske indretning. I indretningen kommer børnenes muligheder for indflydelse til udtryk gennem deres mulighed for at tage rummenes lege og aktivitetsmuligheder i brug og selv gå i gang med leg. Det afdækkes i 'Tematiserede lege- og aktivitetsområder'. Børnesynet kommer også til syne i, om rummene er indrettet med udgangspunkt i et børneperspektiv og med udgangspunkt i,

hvad der optager børnene, og om børnene har adgang til legemuligheder og materialer til lege og aktiviteter. Dette afdækkes i spørgsmål om 'Tilstrækkeligt med legetøj og materialer' og 'Tilgængelighed af legetøj og materialer' (Ringsmose & Kragh-Müller, 2020).

Bilag 8 Plan til brug for gennemførelse af observationer på to stuer

Nedenstående plan har været vejledende for observatørernes fordeling af deres tid mellem to stuer i de udtrukne daginstitutioner til observation samt registrering af dagsnormering.

Planen nedenfor illustrerer, hvordan observationsdagen kan opdeles i tidsintervaller, der fordeles ligeligt mellem de to stuer. De lyserøde felter markerer, hvor observatøren befinder sig i det angivne tidsinterval.

Tabellen er vejledende og kan justeres i forhold til rutiner og aktiviteter på observationsdagen. Tabellen viser samtidig, på hvilket tidspunkt observatøren skal registrerer tilstedeværende børn og tilstedeværende personale på de to stuer med henblik på at kunne afdække dagsnormering og medarbejdersammensætningen.

Bilagstabel 8.1 Tidsplan for gennemførelse af observationer og registrering af dagsnormering og medarbejdersammensætning på to stuer

Tidspunkt	Stue 1	Stue 2
8.15-8.30	Ankomst	
8.30-8.45 (15 min.)	Registrering kl. 8.45	
8.45-9.15 (30 min.)		Registrering kl. 8.45
9.15-9.45 (30 min.)		
9.45-10.15 (30 min.)		
10.15-10.45 (30 min.)		
10.45-11.00 (15 min.)		Registrering kl. 11.00 v. skift
11.00-11.15 (15 min.)	Registrering kl. 11.00 v. skift	
11.15-11.30 (15 min.)		
11.30-11.45 (15 min.)		
11.45-12.00 (15 min.)		
12.00 -12.30	Frokostpause for observatører	
12.30 -13.30 (60 min.)	Følg de to grupper i fællesrum/legeplads	
	Registrering kl. 12.30	
13.30-14.00 (30 min.)		

Tidspunkt	Stue 1	Stue 2
14.00 -14.30 (30 min.)		
14.30-15.00 (30 min.)		
15.00 -15.25 (25 min.)		Registrering kl. 15.25
15.25 -15.30 (5 min.)	Registrering kl. 15.25 og farvel	

Kilde: VIVE og EVA.

